

БОРИС НИКОЛОВ

*Срещи с малките братя
Ангели Божии ходят по Земята*

разкази

БОРИС НИКОЛОВ

**Срещи
с малките Братя**

**Ангели Божи
ходят по Земята**

Разкази

**Издателство Бяло Братство
София, 2010**

*Тази книга се издава благодарение
на спонсорството на приятели
и съмишленици на автора
от град Габрово*

© Борис Николов – автор
© Анжела Минкова – илюстрации

© Издателство Бяло Братство

ISBN 978-954-744-129-3

ПРЕДГОВОР

„Всяка среща, даже и с най-малкото същество, ни обогатява. В нея, по нов начин, Животът се разкрива пред нас с необозримото си разнообразие и красота.“

Какво е срещата? Радост? Трепет? Изненада? Не просто това. Погледнато в дълбочина, срещата е разпознаване. Разпознаване на Онова, което умът и сърцето търсят, а душата познава, Онова, което е едно в различните неща и същества. Срещата ни обогатява, защото разширява съзнанието ни, като прибавя ново към знанието и разбирането на света и умножава обектите на обичта ни. А точно отвореното съзнание и любовта ни правят способни да разпознаваме Живота в безграничната му различност вътре и вън от нас.

Разказчетата, събрани в тази книга, ни представят именно едно радостно и благодарно осъзнаване на единството на Живота и на върховната ценност на всяка среща с него. Те ни разкриват сладостта на красотата и нежно докосване до него с неизвестните сетива на душата, които всеки от нас има, но не всеки знае, развива и използва. Само чрез тези сетива можеш да усетиш, че „мъртва материя няма“, че „животът има вкус и човек може да го опита, както опитва чистата планинска вода“... „Седя на хвойновия храст и вкусвам слънчевия живот“... Какво сетиво е нужно, за да разпознаеш в древната песенчица на жабчето „сърдечен зов“, който звучи още от времената на влажните карбонски лесовете? Едно от вълнуващите неща в тази книга е удивителната тънкост и свежест на сетивата – физически и душевни – на автора. Вълнуващо е да разбереш, че и в най-простите неща – чувства, постъпки, случки – се съдържат красота и смисъл. Вълнуващо е да почувстваш каква благодат е животът, и колко неговата хубост и великопение са естествени, ненаатрапчиви, тихи, те просто са. Вълнуващо е да провидиш как през безцветните нишки на делничното струи празничната тъкан на „Големия Живот“, която „нечиши невидими пръсти безизумно тъкат“. Авторът не се уморява да ни подсеца да бъдем будни и благодарни за този безкраен празник на Живота, в който имаме дарбата и шанса да участваме.

Борис Николов Дойнов е роден на 30 декември 1900 г. в Габрово. Той е потомък на стар балканджийски род от Етъра, в който „Кольо и

Дойно се редуват назад до девето коляно“. От тях е наследил волен дух и обич към свободата, невероятна сила, необикновена любов към природата и музикалност. Той израства спокойно и волно в богатата атмосфера на заможното семейство и стар, процъфтяващ и много български град. Като най-голям от четирите деца, на него се пада да изпълни старинния родов обет: първородният син да бъде изпратен в Атон и посветен в служение на Бога. Но когато идват за него монасите, майката категорично отказва: „Не го давам!“... Детството и юношеството са изпълнени с много четене и скитане на воля по Балкана – и двете подхранвани от страстна любов към знанието, към природата и към свободата.

През 1920 г. в Търново Борис за първи път среща Учителя Петър Дънов, който му прави огромно впечатление. Малко по-късно в Австрия, на път за Грац, където току-що е приет за студент по минно инженерство, той си спомня един странен сън и осъзнавайки смисъла му, се отказва от следването в чужбина и се връща в България, където вече е срещнал (разпознал) духовния си Учител и значи – духовния си път. Така той сам намира своя „Атон“ и наистина посвещава целия си живот на служение на Бога. Студентските години преминават в интензивна работа: вътрешна, в Школата на Учителя, в братската общност, а също и физическа – за да бъде независим, той сам се издържа с каменоделство и мозайки, макар че баща му е един от най-богатите хора в Габрово. Завършвайки блестящо естествени науки и агрономство в Софийския университет, той се отказва от настойчиво предлаганата му научна кариера, за да има свободата да следва избрания духовен път. Този път се оказва сложен и труден. Той минава през необикновената радост и красота на непосредственото общуване с Учителя, през огромните физически и духовни напрежения в професията (мозайкаджийство) и в Школата, през огромната отговорност и борба за опазване на Словото, през затвора и идеологическите гонения. Този път, завършил на 22 декември 1991 г., е извървян с достойнство, мъдрост и благородство. Това е път на ученик – изграден е от изпитания и задачи, за чието разрешение са нужни цялата воля и сила на човека, цялата му мисловна и емоционална енергия, пълна всеотдайност, колосална вътрешна работа. И любов.

Срещата с Брат Борис можеше да промени и съзнанието, и битието на човека. Той излъчваше сила, истинност, свобода, достойнство, а също и мир... и една особена чистота, много рядка, присъща само на хората, които са в съгласие със себе си, т.е. с Духа. Качествата, които беше изработил, му създаваха необикновено присъствие и обаяние, макар че немало от тях оставаха невидими с „просто“ око. Но най-необикновеното беше самото им съчетание, което го правеше човек красив, във всички смисли на тази дума. Спомням си едно определение на Марсел

Пруст: „Красотата се дължи на един вид сливане на багрите, прозрачно единство, в което всички отделни елементи (...) се нареждат един до друг в известен порядък, проникват се от една и съща светлина и един от друг...“ Светлината на Духа проникваше и съчетаваше у Брат Борис воля и благодат, сила и нежност, строгост и любов, ерудиция и интуиция, грамаден житейски опит, мъдрост и детска доверчивост, могъща мисъл и топло, добро сърце, аристократизъм и ведра непосредственост.

И още едно странно съчетание имаше у него: при всичката си любов към книгите, научни знания и издателска работа, Брат Борис беше човек по-скоро на устната, а не на писмената култура. Не е случайно, че е бил един от най-близките до Учителя – от най-дълбока древност Мъдростта се е предавала чрез устната традиция, чрез изговореното слово (и, разбира се, чрез самия начин на живеене). Беше великолепен разказвач. Кой знае, може би е изработил тази дарба в далечните друидски времена, сред бардовите... Понякога като го слушах, особено край някой огън, в дълбокото безмълвие на планинската нощ, чувствах, че е като древните творци на митовете – сякаш присъствах на чудото на тяхното раждане... Учителя също е обичал да го слуша и неведнъж го е карал да разказва край огъня приказки, което той правеше по неподражаем начин.

Веднаж Учителя му казал: „Ти ще пишеш разкази за животните.“ И въпреки че предпочиташе да ги разказва, той ги и написал. Те са проникнати, както и самият му живот, от любов и от дълбокото и ясно усещане за великото Единство на Живота. Той наистина разговаряше с птичките, а гърветата в градината му, както и чемишърът, както и чайникът за планината, си имаха имена; те не просто бяха живи, те бяха одушевени, те бяха „индивидуалности“, с които той си общуваше сладко. Другите му любимци бяха някогаишите габровци – разказваше за тях с безкрайна обич и игриво чувство за хумор (в бележниците му има събрани към хиляда габровски прякори; между другото, беше най-щедрият човек, когото можете да си представите). Можеше да разпознае доброто, красивото и зад най-грубата форма.

Разказчетата и в двата сборника не са художествена литература. И героите, и ситуацияите тук са истински, понякога само описани с малко преувеличение и фин хумор, но то пак е от любов. Те са плод на творческата нагласа към света, която беше неговото обикновено състояние. Искрените чувства и простицият им изказ разкриват част от богатия и хубав свят на обич, нежност и сила, в който живееше Брат Борис.

Мария Кисова

НЯКОЛКО УВОДНИ ДУМИ ОТ АВТОРА

Велико и славно е, и неизказана радост и блаженство е човек да е свързан с Бога – с Любовта. И потопен в тази Велика Среда – Любовта, в която всичко живее и се движи, да почувства великото Единство на Живота.

Учителя казва, че когато човек възприема правилно Любовта от Бога и правилно я изявява, всички по-долу стоящи от него същества трябва да почувстват тази Божия Любов, която минава през човека – да я възприемат и тя да им въздейства. Защото Любовта не се проповядва, тя се живее и изявява.

Затова само онези възгледи и онова знание, които човек прилага, само те са неговии. Само при приложеното знание съзнанието расте и се развива, и човек се усъвършенства.

В „Среци с малките братя“ ние имаме едно реално изявяване и приложение на Любовта и виждаме нейното въздействие върху тези по-малки наши братя. Разказчетата имат за цел да събудят обич и съчувствие към животните. Всяко същество, било то и най-малкото, чувства нужда от обич.

Всеки по свой начин има възможност да изяви получената от Бога Любов и така да стане фактор за нейното осъществяване на Земята.

Нека всеки да прави малки опити, докато стигне до едно непреривно изявяване на Любовта, докато осъществи Царството Божие в себе си и така съдействува за осъществяването му на Земята.

София, 1971 г.

Брат Борис

Срещи с малките братя

Разкази

Една пеперуда - това е един ангел, който лети със своя самолет. Трябва да имате уважение и почитание към животните. Те са изат от една висша йерархия. Животните дойдоха преди човека, те са по-стари, те дойдоха да помагат на човечеството. Когато говорим за растенията, за животните, разбираме туй, което Бог първоначално е създал - Дървото на Живота.

Учителя

МИРЪТ

*Мирът Божий превъзхожда
всяко знание.*

Учителя

С тоях над бездната на езерото на Съзерцанието и наблюдавах как гаснат в дълбините последните светлини. Езерото заспиваше. Слънцето клонеше на запад. Вечерният покой се спущаше над планината.

Зад формите на Природата има скрит живот. Човек може да общува с него и да придобие неговия мир. Тогава мирът е сила, която се излъчва от човека, чрез нея той може да има всичко, каквото пожелае. Няма съществуване, което да не чувства мира и да не е послушно на неговите повеления.

Заметнат със сивата гуна*, аз не се отличавах много от камъните наоколо. По тях пробягваха светлини и багри – и те имаха свой живот, говореха на свой език.

Странно нещо! Животът има вкус и човек може да го опита, както опитва чистата планинска вода. Човек може да го изследва и анализира с незнайните сетива на душата си и да придобива знание и сила.

От скалите над бездната излезе зверче. То приличаше на лисица, но беше по-гребно. Зверчето се приближаваше към мене, като че не ме виждаше. Но скоро се убедих, че то ме вижда и знае за моето присъствие. От време на време се спираше и издаваше стенание, като че въздишаше. Като дойде близо до мене, животното замря неподвижно, склонило глава до земята.

Пусках да узная от какво има нужда, тъй като беше явно, че то молеше за нещо. Тогава, на онзи всемирен език без думи, чрез който ние мигновено и непосредствено узнаваме как-

* (гуал.) – пелерина

Вото поискаме, узнах молбата на майката. Станах и тръгнах след нея. Тя ме повече по самия рѣб на бездната, широк едѣ ед-на стѣпка, и спря до малка полянка сред скалите. Чух слабо скимтене и като се наведох, видях малко лисиче. То беше зак-лещило крачето си в пукнатината на скалата. Наведох се, вни-мателно освободих крачето и турих малкото до майка му.

Всяко живо същество чувства мира и му се доверява. Проверил съм това много пъти и на малки, и на големи живот-ни.

Майката изгаде слаби, едѣ доловими звуци. Иззад скали-те излязоха още три лисичета – представяше ми семейство-то си, оказваше ми голямото Доверие. Не е лесно да се преодо-лее родовия страх!

Сега майката беше щастлива, легнала на тревата, а мал-ките бозаеха, като се побутваха едно друго. Да, тук присъ-стваше Големият Живот.

Отдалечих се внимателно, да не смутия семейната ци-лия.

Разделихме се и едѣ ли ще се видим вече. Но остана едѣна малка радост от тази среща – едѣна невидима нишка остана между нас. По нея тече Любовта, която свързва всички съще-ства.

Аз пак се върнах на моя камък и продължих разговора си с Великия Дух.

Той е, Който ни учи. Той е, Който бди над нас и ни пази.
Нека Неговият Мир да изпълва душите на всички винаги!
Няма по-хубаво нещо от това.

СЪРНИЧКАТА

Моят приятел Мартин понякога прекарваше зимата в Мечата долина. Тъй правеше той, когато имаше да разрешава някои мъчни въпроси на живота. Уединяваше се, извикваше силите на душата си, търсеше подкрепата на Големия Живот. Прекарваше в тишина и мълчание, разговаряше с Времето и Пространството – за него те бяха живи. Искаше да чуе Тихия глас, да узнае Неговата воля, и тогава постъпваше според нея.

В Мечата долина хора не идваха. Горите от клекове бяха тъй гъсти, че само мечки и глизани можеха да минават.

Мартин си построи колиба от камък и клек, яка като крепост. Тя беше прислонена до голяма канара, която я пазеше от северния вятър. Наоколо – дърва много, и сухи, и сурови. Клекът и като суров гори добре, защото е смолист. А какъв въздух! Свеж, укрепителен, с аромат на балсам.

Сутрин Мартин излизаше на скалата да посрещне Слънцето. На това място то изгряваше един час по-късно и залязваше един час по-рано – високи склонове ограждаха долината.

Тази сутрин, като огледа обширните бели полета, той забеляза тъмни, движещи се точки. Заслони с длан очите си и различи: напред бягаше сърничка, а след нея три вълка. Преследвачите не бяха далеч, сърничката едва им убягваше. Тя вземаше преднина само когато попадаше на по-твърд сняг, но когато дойдеше на по-мек, вълците я почти настигаха.

Мартин се спусна от своя хълм към долината, като бързаше към бягащата сърна. На нея ѝ провървя, защото попадна в по-твърд сняг, но Мартин видя, че тя бяга с последни усилия

и вълците вече я догонваха. Като направи още няколко скока, сърничката се хвърли в краката на Мартина.

Сега срещу вълците стоеше човекът – внушителен, силен, спокоен. Той държеше в ръцете си брадвичка с дълга дръжка.

Вълците се спряха, и те бяха изморени. Вълкът никога не се лъже за противника си. Преследвачите се сближиха, направиха нещо като съвещание, постояха колкото да си отгъхнат и бавно се отдалечиха.

Сърничката беше като примряла. Мартин се наведе, прегърна я, после се изправи. Сърцето ѝ лудо биеше до гърдите му. Занесе я в колибата. В гъното беше натрупано сено. Сега той разбра колко хубаво направи, като послуша Тихия глас, който му беше подсказал есента да окоси тревата пред колибата, за да не се тъпче, и да я прибере изсушена. Сега тя щеше да послужи. Благодарност изпълни сърцето му.

Наскуба от сеното, направи гнездо и положи примаялата сърничка. След това разпали огъня. Когато се обърна след малко, сърничката се беше изправила и пощипваше от сеното.

Като поживяха заедно десетина-петнадесет дни, сърничката свикна и не го напущаше, навсякъде ходеше с него. Когато той се хранеше, и тя идваше. Мартин печеше в жаравата питки и тя особено обичаше да хрупа къшеи, поръсени със сол. Когато нейният спасител и приятел правеше разходки, сърничката го придружаваше. Красиво нещо е дружбата!

С пролетта дойдоха и гласовете отдолу, от горите. Оттам я мамеха песента и говорът на първите долетели птички и на другите обитатели. Сърничката стана неспокойна, тя напрегнато се вслушваше и заглеждаше в пространството.

Няколко дни духа югът. Снеговете омекнаха от слънцето, а вечер пак замръзваха – разпокъсваха се. Лавини падаха с грохот.

Мартин успя да излезе по върховете и оттам да огледа обширното си царство. Сърничката го следваше. Когато спираха за отдох, тя лягаше в краката му.

В един хубав ден се появи стагото. Как усетиха сърничките нейното присъствие? От стагото дойде ласкав, топъл повик. Възможно ли е да се устои на него!

Сърничката мушна главичката си в скута на Мартина, после издаде приветствен радостен звук и побягна бързо нагоре, където я чакаха нейните.

Има повеления, на които не може да се устои. Мартин дълго мисли върху това. Тук намери разрешение и на своя въпрос. Беше благодарен на малката, волна сърничка. Откъде може да дойде помощта!

Всичко е в ръцете на великия Разумен свят, красиви са неговите повеления.

СКАЛИТЕ

*Животът е един и ние трябва да знаем,
че в каквито и форми да го срещнем, той
е наш живот.*

Когато паднат мъгли и времето се одгъжди за дълго, скалите разцъфтяват. Лишеите по тях оживяват и показват всичките си цветове. Всеки излиза със свой цвят – жълт, зелен, червен, чер, и всеки има своята територия.

Лишеите са първите пионери на живота. Как могат да живеят те върху твърдите като стъкло скали? Как могат да се хранят и да загържат влагата, когато скалата изсъхва, щом я нагрее слънцето? Лишеят, който е съчетание на две растения – гъба и водорасло – е разрешил тези задачи по един чудесен начин. Водораслото съдържа хлорофил, значи въпросът за храната е разрешен; но то служи и за резервоар на водата. Какво става? Вечер, когато се захлади, въздухът осажда влагата по скалите и лишеят пие вода през нощта и се запасява. Да, просто растение, но какво гениално разрешение на една трудна задача представлява то! Един учен, ако му се постави тази задача, при тези условия, би се затруднил. От това гледище животът представлява задачи, разрешени от разумни същества. Ето едно ново становище, от което може да се изучава природата.

Наблюдавайте скалите в тъмна нощ – те светят, безцветни пламъци пробягват по тях – лишеите и минералите фосфоресцират. Скалите не са безмълвни, те говорят. Материята им не е мъртва, в нея е записана историята на Земята, като на магнетофонна лента. Чудното е това, че човек има способността да разчита тези записи. Живота срещаме навсякъде, в най-различни форми. Има едно скрито знание, зад външните форми, човек може да дойде до него със своя ум и своето сърце, и да черпи от него колкото иска. Така създаде той науката и изкуството. Това е виждане.

СКАЛНИЧЕТАТА

Тази година бяхме опънали палатките си на Големия връх. Наистина, на тази височина беше студено – нощем водата замръзваше, наоколо лежаха постоянни преспи. Но тук беше високият, чист въздух и дълбокото безмълвие.

Тревите още не бяха трепнали, само сините минзухари обкръжаваха снеговете. Зимата си отиваше, след като беше свършила своята благодатна работа. Край потоците и влажните места цъфтяха водните иглики. От пукнатините на скалите надничаха каменоломчетата. Обърнали ли сте внимание, колко чистота, красота и свенливост има в тези цветенца? Какви големи художници са показали тук изкуството си!

Нямаше много живот наоколо. Тук беше царството на голямото Мълчание. Рядко сърничка прекосяваше поляните. По-ниско, около стадата, се навърташе мечка. Вълци бяха издали няколко овци край реките. Понякога глизани пробягваха с тропот и се скриваха ниско в клековете. Тук животът беше първичен – здрав и чист, като планински извор. Човек наистина можеше да почувства, да се докосне до Големия Живот.

Още първата сутрин забелязахме птичките – скалничетата. На разсъмване те излитаха от гнездата си и летяха на ята, за да се стоплят, докато изгрее слънцето. Когато кацваха на скалите и стояха неподвижно, те се изгубваха – дрешката им наподобяваше напълно на скалната повърхност – същия цвят, същите петна, каквито лишеите бяха образували по скалите: жълто, зелено, черно. Понякога соколът дълго трептеше във въздуха, дебнейки плячка, но скалничетата си имаха прикритие и бяха предпазливи птички. На върха не се намира

много храна и ние им слагахме трохици на определени места по скалите. Те угваха да се хранят и скоро свикнаха с нас, не се плашеха. Тогава можеше да се чуе говора на благодарните птички. Тъй започна нашата гружба.

Птичките разговарят. Отблизо може да се чуе говора им. Езикът им е музикален. Ние не можем да проследим високите октави на гласа им, в областта на ултразвук, но песен има и там. Наистина те изразяваха само няколко елементарни чувства, но ги предаваха със съвършена интонация. Колко оттенъци имаше в тях! Те бяха достатъчни, за да изразят мъничкия им душевен живот.

Сутрин скалничетата ни приветстваха с нежен звук и дружният им, игрив полет беше явно предназначен за нас. Имаше закачливост в тях, хумор и дружелюбие. Сами търсеха приятелството ни. Скоро тъй свикнаха с нас, че се хранехме заедно.

Всяко същество, и най-малкото, има желание да изяви себе си. Птичките излитаха на ято и ни показваха изкуството си да летят. И в песничките им се чувстваше същото желание. Ето как се създаде нашата хубава гружба.

Когато дойде времето да си отиваме, когато изчезнаха палатките, изпитахме тъга за нашите мили пернати приятели. Оставяхме ги пак сами на върха, да се борят със стихииите. Какъв кураж има в това малко колкото грахово зрънце сърчице! Защото тук, понякога и посред лято, зимата внезапно се връща – навалява сняг, завива истинска зимна виелица, с дни се стелят мъгли или вилнее северният вятър. Не е лесно да се издържа. Но и скалничетата като нас са тук, защото един хубав рилски ген изкупва всичко!

Птичките обичат своя чист свят и само когато угва голямата зима, слизат по-ниско, в горите или излитат на юг.

Удивително, колко обич и красота е скрита и в най-скромните форми на живота! Човек има дарбата да я открива и да ѝ се радва. Малки са скалничетата, но и те са една връзка с Големия Живот. Ето кое е важното.

СЪЧЕТАНИЯ

Има в Рила две езера, свързани с проток, наричат ги Близнаците. Вътрешното езеро е обкръжено с отвесни скали. Тук царува строго, тържествено мълчание. В него човек може да долови безмълвния говор на скалите, водите и небето. От тях се излъчва нещо, което се предава и на човека. То е, като че се разтваря пред тебе една голяма книга и се обръща страница след страница. И човек разбира този език; странни мисли го посещават, и вижда картини от далечното минало... от времето на великото заледряване... Тук царува такъв мир! Човек може да стои с часове – не му се иска да напусне този чист, проникнат с достойнство свят.

Другото езеро е открито, слънчево. Наоколо скалите са обрасли със смрика и въздухът има уханье на балсам. Протокът, който свързва двете езера, е дълбок, водите му са бързотечни.

Седя върху хвойновия храст, между двете езера и вкувам слънчевия живот. Край мене мина голямо овчарско куче. То искаше да премине на отсрещния бряг, където беше стадото. Кучето изследваше течението на протока. Като дойде до едно място, то се спря, обърна се към мене, като че искаше да каже: „Гледай сега какво ще направя!“ Нагази смело и премина на отсрещния бряг, а водата едва докосваше корема му. Като застана на брега, то се обърна тържествуващо: „А, какво ще кажеш сега, намерих ли бродчето?“ У животните има самочувствие, достойнство!

Какви чудесни съчетания има в природата! Обстановката – скалите, небето, водите – и едно малко същество минава... Само велики Художници могат да съчетават така нещата!

„ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ“

Едно лято прекарахме на чудната поляна Шахирица.

Шахирица е голяма поляна в Рила, на височина 1600 метра. От нея се открива хубава гледка към Рупите. Въздухът иде от снежните рилски върхове, свеж и прохладен. Поляните са запазени за коситба и добитък не пускат на тях.

Никъде не съм виждал толкова много цветя! Трицветните теменужки покриват поляната. Тревите са сочни и буйни. Овчарските свещи стигат човешки бой. Дъх на мащерка се усеща, на бор и смрика. Въздухът е силен и целебен. Край гората чешмичката с дървено чучурче пее геноношно. Който иска да бъде здрав, да пие вода, която не се затваря с кран!

Животинският мир също е богат. Чучулигите пеят от сутрин до вечер. Черните косчета и гроздовете дават концерти – това са първокласни артисти! Буйните кълвачи, винаги забързани, подвикват на всички. Тук може да се види освен големия пъстър кълвач, още и черният, и зеленият – редки птици. Понякога яребица ще пръпне шумно с крилете си. Пъдпъдък се обажда отдалече, сегиз-тогиз ще премине плахо сърничка. Може и глизани да срещнете; те ровят за сладки корени и не са много страхливи. И мечки се навъртат наоколо. Предпазливата лисица има тук наблизко леговище, но много рядко може да се види. Соколи подвикват от висините, сойките шумно разнасят новини. Прекрасен свят, чудесен език! Кой би могъл да го разчете!

Към стихналия вечерен хор плахо и свенливо се присъединява и зеленото жабче: „ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ!“ Песенчицата е малка – само от една думичка и два тона, но какво

чувство влага малкото същество! Това е сърдечен зов, древна песенчица! Може би тъй е звучала тя преди милиони години във влажните и тъмни карбонски лесовете! Как е достигнала тя до нас? Да би могъл човек да разложи този сложен акорд, би разчел историята на живота и на Земята! Това е древен запис.

Големият Живот може да се скрие в малкия и пак да излезе от него, когато е потребно!

„ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ!“ – това е песенчицата на малкото зелено жабче. То живее всред хиляди опасности, но казва: „Не се отчайвайте. Имайте кураж! Животът е наш – животът е вечен, непреривен!“

„ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ, ЮЙЙЙ...“

ЕЛЕНЪТ

Вървях по билото на Балкана, по оная тясна като конец пътечка, която минава по цялата му дължина. Много поколения са вървели по нея, тя е вдълбана даже в скалите. По нея са вървели и старите хайдуту, когато са се оттегляли към Сърбия. Народът я нарича Дъскарската пътека, или на турски Тафтаджи йол. По нея пренасяли своите дъски и гаванки стругарите, които са работели долу, край реките. Оттук се разкриват необятни простори на север и на юг. Това е чудесна страна, която Бог е подарил на този народ.

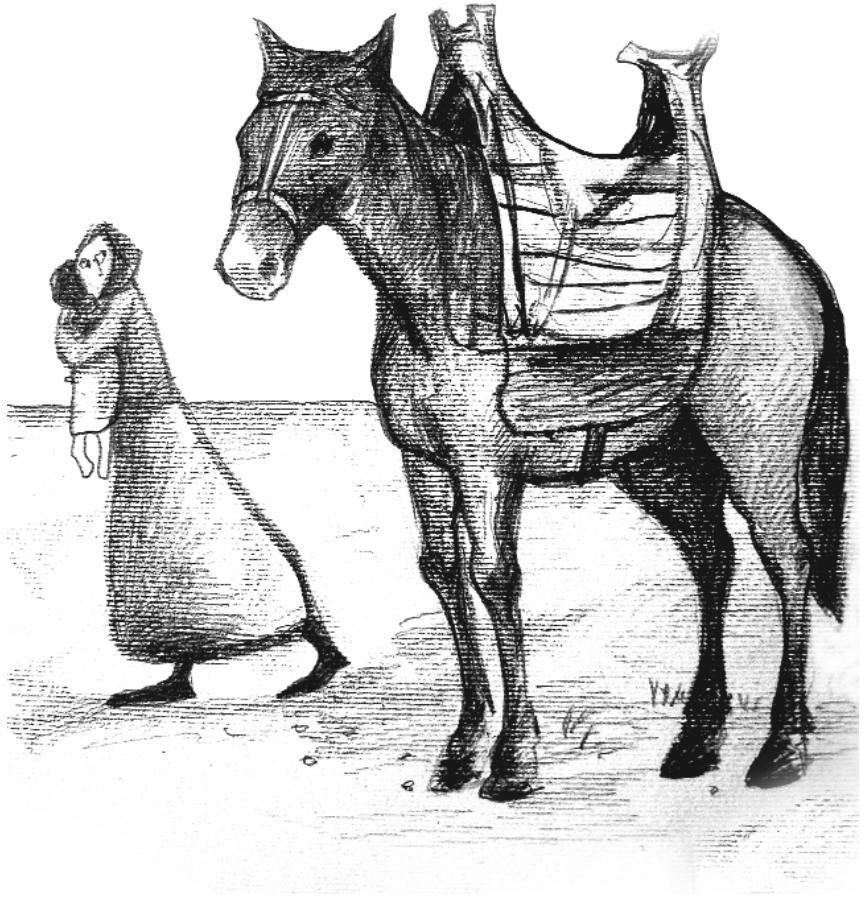
Денят беше хубав, тих, слънчев, но се усещаше вече първата есенна прохлада. Вървях угълбен и потиснат – беше първият ден на ловния сезон. Долу, в горите бяха лавнали вече купчетата. Вървях с лека, безшумна стъпка, както балканджичите умеят да ходят. Изведнъж пред мене излезе елен, с големи разклонени рога. Спряхме се един срещу друг. Не се уплаши. Големите, хубави очи ме гледаха, като че ми се оплакваха: „Виж какво правят с нас, къде да идем?“ В жалбата му имаше правда. Ушите разкрояваха въздуха, като долавяха и най-малкия шум. В цялата му фигура имаше достойнство, благородство и тъй му подходжаше да живее в този прекрасен свят! Известно време се гледахме, разменихме мисли и чувства – това беше среща на приятели. После той направи два-три скока нагоре и освободи пътеката. Разминахме се.

Вървя и си мисля: Къде ще се укрие моят приятел? Но аз зная, и над тях бди същата добра Ръка, която пази и нас. Спо-

менът за тази среща остана, една невидима нишка ни свързваше.

Аз зная: приближава времето, когато човеците няма да убиват повече животните, но ще им помагат и ще ги пазят. И ние работим за това време. ИДЕ ЕДНО НОВО ЧОВЕЧЕСТВО!

КОНЯТ

Конят се беше уплашил от нещо и тичаше като обезумял по пътечката. Беше спънат с букаи – скачаше с предните си крака едновременно, като грънкаше страшно с веригата.

На пътечката играеше детенце. Майката изпищя – конят отиваше право към детето. Като стигна до него обаче, умното животно спря, захана грешката на детето, хвърли го леко настрана и продължи да бяга. Майката се завтече, запрегръща рожбата си, като се обливаше в сълзи.

Какво е конят за едно балканско семейство? За всички той е равноправен член на семейството, а и сам се чувства такъв. Той е уважаван, всички го обичат, всички се грижат за него: винаги е нахранен, чист, добре гледан, оборчето му е закътано, топло.

В балканските села всичко се изнася на гръб. По онези стръмни места кола не може да се изкачи. Нивичките се орат с кончета. Обикновено с това се занимават жените. Мъжете отиват по Гергьовден в Балкана и по Димитровден се връщат. Те са стругари. Техните стружни са в планинските дебри, край бистрите буйни реки. Тук се правят гаванки, танури, софри, цепят се дъски, изработват се ракли, станове за домашни тъкани и др. Работата изисква здрава мъжка ръка, а кончето е необходимо за всичко. Наесен, когато тръгнат за полските села с изработените неща, кой ще тегли тежко натоварените каруци – къде ще отидеш без конче?

В онези години в полските села ставаше честна, приятелска размяна в натура. Балканджиите даваха дървени произведения, а получаваша зърно, вълна, масло, а понякога и пари. После

колите отново се връщаха, натоварени с потребното. И навсякъде кончето е редом с човека. То гледа умно, спокойно и никога няма да остави стопанина си на пътя.

Конят на това семейство, за което сега ви говоря, беше силен, умен, кротък и добър. Натовари стопанката каквото има да праща на мъжете, главно храна, стегне добре самара, тури отгоре детенцето – то е вече на пет годинки, кажи-речи мъж – и му каже: „Дръж се здраво!“ Малките жилави ръчички се впият здраво в самара. Майката заведе коня горе, до Битини, потуна го по врата, помилва го, каже му няколко думи. Умното животно всичко разбира, то изпръхти, тръсне глава и поеме пътя към стругарите.

Там, в планинските дебри, край буината, чиста река са стружните. Пътят е дълъг и труден. Заслужава да видите колко е предпазлив конят по стръмнините, по камънаците! Когато минава под ниски клони, които могат да засегнат детето, той стъпва тъй внимателно, като че обмисля всяка стъпка. Пътуването трае два-три часа. Пътеките са преплетени, сложни, но конят е минавал много пъти и няма опасност да сбърка.

Когато наближат стружнята, конят изцвили – това е радостен сигнал! Посрещат ги сърдечно – свалят товара, после самаря, а кончето изтриват с талаш, защото е запотено и го пускат да пасе. Тук е най-хубавата трева! Кончето първо се отърколи, да се успокоят нервите и мускулите му, а после започва да хрупа. Рекичката приглася на общата радост със сладки мелодии. Да, тук наистина живеят честити хора! Разбира се, бобът в гърнето ври от сутринта; на обед той се изсипва в голямата паница, в жарта се опърля люта чушка, накъсва се и се пуска в боба. Всички с наслада ядат вкусната чорба, някои се разкашлят от лютата пиперка...

Въздухът, чистата, кристална вода, слънцето, здравият труд, сладкото ядене – как да не бъде човек доволен и щастлив! Особено сладко се почива в буковия талаш, мек и ароматичен.

Целия ден момченцето гази из реката. Тук под всяка плочка има раче, във вировете пъстървите се стрелкат като мълнии, реката е пълна с риба. Тук тя не се лови с въдици – просто отбиват реката в друг ръкав и си избират каквато риба искат. Балканската пъстърва, изпечена на гореща плоча, е особено вкусна!

Момченцето прекарва тук пет-шест дни, после пак го турят на коня и той внимателно го връща у дома. Ама може да ги срещне мечка, или вълци да подгонят коня, може той да се спъне някъде, или детето да заспи – не се плаши напразно родителското сърце. Но нашият здрав и трудолюбив народ познава природата, има вяра и упование в Живота. Той носи в сърцето си думите на мъдреца: „Над човека бди един любящ, разумен свят.“

САМОДИВСКИТЕ ПОЛЯНИ

Ако някой тръгне да търси Самодивските поляни, едва ли ще ги намери. Но ако се изгуби в горите, може да попадне точно на тях. Само Скитника ги намираше във всяко време, даже и в непрогледна нощ. Той беше свързан с тях – те бяха магнит, който го привличаше. У човека, както и у животните, има магнитно чувство. Чрез него те долавят онези лъчи и течения, по които птиците намират своите гнезда в горите и пътя си при дългите прелитания, понякога на хиляди километри.

Самодивските поляни бяха любимо място на Скитника. Тук той прекарваше дни, че и седмици. Беше свързан с всичко в тях – с всяко дръвче и храст, с птички и зверчета, с цветята и вековните гори наоколо. Това беше велик свят, в който той живееше със своите приятели.

Самодивските поляни бяха слънчеви, топли. Растителността беше млада, буйна и чудното беше това, че тук се срещаха дръвчета и храсти от всички видове, които растяха в Балкана. Това не беше станало без участието на човешка ръка – някой беше работил тук. В горната част на поляната, в меките варовици, имаше изсечена кулия. Някога тук е живял отшелник, свят човек. Народните предания разказват за него.

В долния край на поляната имаше чешма, над нея – вековен дрян. По дряна бяха навързани цветни парцалчета и конци. Онези, които се бяха излекували, оставяха тук болестта – защото водата беше лековита.

На Самодивските поляни си бяха дали среща цветята от целия Балкан. Месец след месец те бележеха с цъфтежа си го-

дишния календар – като се почне от кокичето и божиката, че до клашника – есенния минзухар, който посреща зимата.

Този път Скитника излезе на поляните по обед. Слънцето беше затоплило гората. От влажната земя се издигаше уханье, сложно и деликатно. Какви ли аромати нямаше в него! Ако се разложи това общо чувство, може да се знае каква ще бъде зимата, какво има да се случи. Това беше език безмълвен, който малцина можеха да разбират. Той разкриваше един свят – дълбок и обширен, преддверие на Големия Живот.

Първото нещо, на което се натъкна Скитника и което много го учуди, бяха две рунтави опашки, които стърчаха над земята. Той се спря, огледа ги и разбра: това беше работа на Лисицата.

Лисицата беше браконьер. Беше гребничък селянин, тих и невидим. Скитника го срещаше понякога, но никога не разговаряха. Лисицата веднага изчезваше – не обичаше да го срещат хора. Браконьерството му беше станало професия, но не от нужда, защото беше заможен, а заради изкуството. Той беше майстор да поставя примки и капани и чрез всевъзможни начини и хитрини ловеше птици и животни.

Със Скитника бяха врагове, макар че не бяха разменили нито дума. Скитника разваляше капаните и примките му, където и да ги срещнеше. Сега той хвана първата опашка и я измъкна. Уловената златка беше в ужас. Когато я пусна, тя избяга с големи скокове нагоре. Той изтегли за опашката и второто уловено зверче. Капаните на Лисицата бяха това: половин клонц от печка, заровен в земята, с няколко гнили крушки или друга примамка на дъното; животните надушват примамката, пххват си главата в клонца, спускат се до долу и вече не могат да излязат.

Скитника обходи поляните и намери още два капана, но празни. Измъкна клонците, смачка ги и ги скри в камънаците. Пое дълбоко дъх. Погледът му потъна в синьото небе. Божият Мир го изпълни. Тук присъстваше Правдата – крепителка на света! Дълбока благодарност го изпълни, почувства се в своя свят.

Самодивските поляни бяха винаги влажни, трябва да се напояваха отнякъде. Тук тревите и цветята растяха буйно, зрееха най-хубавите горски ягоди, малини, къпини и боровинки. Това знаеше и мечката, затова не беше рядък случай да я срещне тук човек.

В този кът от Рая царуваше мир и най-добри отношения, може би защото слънцето огряваше Самодивските поляни. Знае се, че там, където слънцето цял ден грее, не може зло то да успее!

Тази нощ огънят в килията горя до късно. Скитника слушаше гласовете на нощта и песента на пламъците. Мислено разговаряше с отшелника. Какво е мислел този свят човек, какво е преживявал тук?

Велико безмълвие обгръщаше и примиряваше всичко. Какви тайни криеше още То от човека!

ГУРЛЪО

Лежах на затоплените от слънцето камъни и гледах изумрудените води на Големия вир. Какви чудеса прави светлината в тези води! Тук всичко беше в движение. Светлините преливаха една в друга. Големият вир имаше свой живот и човек не можеше да откъсне поглед от него. Слънчевите лъчи проникваха дълбоко във вира, осветляваха равното му дъно, постлано с най-чист пясък; виждаше се как пробягват едри пъстърви, като сенки. Рак изпъззи от подмола, ходи предпазливо и при най-малката опасност с един удар на опашката си изчезне под някой камък. Богат живот имаше в Големия вир! А потокът нее! Какво ли не се чува в неговата песен: и говор, и приказки, и легенди разправя той за отминал живот.

Изведнаж от водата изскочи птичка. Тя кацна на близкия камък, като леко се полюляваше в ритъма на водите. Черна птичка, на ръст колкото скворец или кос, с голямо бяло петно на гърдите. Тя изскочи из водата, но беше съвсем суха. Това е водният скворец. Ние го наричаме Гурльо, руснаците му казват Улябка, а тя си има и латинско име – Цинкулус.

Чудна птичка! Тя се хвърля във водите, често в самите бързеи и водопади, навира се в подмолите под скалите – търси хранища. Голямото бяло петно ѝ свети, защото отразява светлината. Чудно е устроен животът! Навсякъде срещаме Великата Разумност: всяко съществуване е една разрешена задача. Има какво да се учи. Цялата Природа е създадена да се учим ние.

Исках да разбера колко време издържа Гурльо под водата – две – три – пет минути, а при нужда може би и повече.

Ето, той излезе пак от водата и беше съвсем сух, по грешката му нямаше капчица вода.

Гурльо е мълчалива, сериозна птичка, не е общителен. Може би само изящната Стърчиопашка му е приятелка. Често можеш да ги видиш заедно. Разгледайте обстановката: тези малки, изящни форми, песента на водите, феерията на светлините – тук е работил велик Художник! Да, има от какво да се учим!

Гурльо живее във високите планински потоци. Не се среща често, той е рядка и самотна птичка. Ако го срещнете някой път, ще остане във вас една мъничка радост от тази среща. Всяко същество носи искрица от Големия всемирен Живот – заради нея го обичаме, от тук иде радостта.

ПЪСТЪРВИТЕ

Виждали ли сте как есенно време пъстървите скачат срещу водопадите и бързеите? Наистина, силни и пъргави риби са те! Засили се пъстървата във вира и скочи срещу водопада. Виждал съм някои да преодоляват един човешки бой височина! Това е радост от живота, опиянение от силата.

Зрението на пъстървата е остро. Искате ли да я наблюдавате, не се обличайте с пъстри дрехи, но със сиви или зелени, за да не се отличавате много от цвета на камъните и тревата. Не правете никакви резки движения, стойте тихо и спокойно. Пъстървата е чувствителна даже и за мислите на човека.

Бях полегнал върху затоплената от есенното слънце канара над Големия вир на Габровница и наблюдавах пъстървите. Те преминаваха в кристалните води като сенки, светкавично.

Вглеждали ли сте се в изумруденото вълшебство на Големия вир? Тук ще видите цялото богатство на зеления цвят – от златистозеления, наситен със слънчева светлина, до тъмнозеления цвят на дълбините и подмолите. Рибите се засилват във вира, изскачат из водата и се хвърлят срещу водопада. Виждал съм някоя да падне при скока в самия водопад, но тя пак има сила и енергия да излезе срещу водата. Затова пъстърви има и в най-горното течение на реките.

Гледах и се радвах на силата и свежестта на живота, на неговата първична красота. Тук царува мир. Човек потъва в него, забравя малкия, личен живот и се приобщава към Големия всемирен Живот...

В миг съзерцанието ми беше прекъснато. На срещния бряг на реката излезе мечка. Тя беше голяма, вървеше спокойно, а в краката ѝ се въртеше и играеше мече. Мечката се спря на брега и се загледа във вира. Тя виждаше скачащите риби и нещо съобразяваше. След това нагази във водата, дойде до големия объл камък и се прилепи до него.

Като се успокоиха, рибите пак започнаха да скачат. Тогава мечката с един замах на лапата си изпращаше пъстървата на брега. Мечето смешно играеше със скачащите на тревата пъстърви – ту ги нападеше, ту бягаше. Така мечката изхвърли пет-шест риби на брега и излезе. Отърси се от водата, после събра лова и повика мечето. То за пръв път ядеше такава храна и явно много му хареса. След това щастливата двойка отново изчезна във вековните гори, в девственото царство, където не беше прониквал още човешки крак и където те бяха господари.

Има нещо тайнствено, първично в този живот, в тази песен на водопадите, в която можеш да чуеш и думи, и смях, и жалби. Вслушвали ли сте се в песента на водопадите? Вникнете в нея – тя е песен на Великия Живот!

МАЙКА

Пътувах към горните села на Балкана. В онези времена се ходеше повече пешком. Насреща ми се зададе шарена талига. Конят – едър, силен, охранен. Отпред на пейката седеше известен градски касацин – голям, червенгалест; с камшика си подканяше коня. В талигата – теленце вързано, и то тъй лошо, че като подскачаше талигата, блъскаше главичката му. Теленцето мучеше жално.

На стотина крачки отзад тичаше кравичка. Краката ѝ се преплитаха от умора. И тя мучеше от време на време. Двамата гласа се срещаха и прегръщаха, от това мъката и болката се удвояваха. Явно е, кравичката не можеше да настигне охранения кон.

Целият ден бях под впечатлението на тази среща – кравичката и шарената талига. Една тъга не ме напусна до вечерта.

Веднъж разправих тази случка на мой приятел. Предагох му я просто, но живо.

– Няма да ям вече месо! – провикна се той. Мина на растително хранене и не отстъпи вече.

Животните, и те имат едно малко право, което трябва да им се зачита. В природата има кодекс за всички същества. Как трябва да се движи човек в този свят? Какви мисли и чувства да храни? Как да постъпва? Въпроси, въпроси, въпроси стоят пред нас. Те чакат отговор!

Има какво да учи човек. Днес една нова мисъл прониква в живота, едно ново чувство се ражда. Трябва да имаме търпение, но трябва и да работим.

ДЯДО РУСИН

Отиваме към Балкана, по главното шосе. Срещу нас се зачува сладостно звънче, а след малко се задава магаренце, натоварено с дърва. То пристъпя внимателно. Заг него върви старец. Той се държи с едната си ръка за товара, а в другата носи тояжка. Всички, които срещат стареца, го поздравяват приветливо.

Дърварят дядо Русин преди две години ослепя. Сега продължава пак да носи дърва. В неделя ден син му събира в гората дърва на купчинки, магаренцето води дядо Русин до купчинките, а там старецът го натоварва. После магаренцето го извежда на шосето. Обърнете внимание, то спазва правилата на движението – движи се винаги вдясно; разбира сигналите на колите, особено е внимателно, когато прекосява. То знае клиентите на дядо Русин в града и го води право до техния дом.

На връщане дядо Русин яхне магаренцето и забързват за вкъщи. Там все ще се намери нещо за хапване, пък и почивката е желателна. Туй, което изкарват, им е достатъчно.

Такава чудна връзка съществува между стареца и магаренцето, такава разбирателство без думи, таково мълчаливо приятелство! Те са богати, имат най-голямото богатство – Любовта!

ШАР ПЛАНИНА

Пътувахме по Балкана със стария ловец дядо Иван Шар планина. В онези времена още имаше хора, които се препитаваха с лов. Балканът не беше населен като днес – планината беше пълна с какъв ли не дивеч: сърни, елени, вълци, мечки, лисици, златки и други.

Шар планина беше ловец само на мечки, и то стръвници, които са нападнали хора. Като се появи някъде такава мечка, ще дойдат при Шар планина:

– Бай Иване, така и така, отърви ни!

Шар планина метне пушката-мартинка и тръгва. Имаше и куче – малко кученце, което безпогрешно го довеждаше до мечката. Той не бързаше: ден, два, три ще я следи, но щом се е заел веднаж, мечката не можеше да му убегне.

Вървим ние през гората, а той ми разправя ловни истории, беше сладкодумен. Буките току-що се бяха разлистили. Листенцата – меки, златисти, във въздуха се усещаше възкиселият им вкус. Изведнъж Шар планина се спря, опря се на пушката и въздъхна дълбоко:

– На това място убих сърна... Ударих я в предните крака – падна. Като дотичах до нея – плаче с едри сълзи, като дете! Ех, че като ми стана жал, мъка! Че като ударих калпака в земята! Тя плаче, и аз плача заедно с нея. Заклах я, да не се мъчи. Оттогава – на сърна не хвърлям!

Някакво далечно сродство съществува между човека и всички живи същества.

МОЛИТВАТА НА ЩЪРКЕЛИТЕ

Правехме едно от обичайните си пролетни пътешествия. Пътувахме с жадни, отворени сърца. Радвахме се на живота, който се връщаше, дишахме с пълни гърди, гледахме с благодарни очи – пролет! Гости от един невидим свят изпълваха нашия.

Първи се бяха пробудили върбите – още преди да се разлистят, тънките им гъвкави клончета бяха се раззеленили. Златистите цветчета на подбела изведнъж се появиха от всякъде. Поточите преливаха от сила. Песента им се носеше навред, пълна с надежда: „Не се страхувайте! Имайте вяра! Животът не се губи, животът вечно се обновява!“

Всъщност всичко идеше от Слънцето!

Пътувахме пешком. Замръкнахме до някакво ханче край пътя и понеже бяхме изморени и гладни, решихме да пренощуваме тук.

Сутринта излязох да се поразходя, но времето се беше променило. Духаше студен североизточен вятър. Валеше сняг на големи мокри парцали, като че ли зимата се връщаше.

Изведнъж се спрях. На полянката пред мене стояха ято щъркели. Те бяха се наредили в правилни редици – всички обърнати към вятъра, с глави наведени и клънове забодени между краката. Картината беше тъжна, трогателна. Птиците стояха неподвижни, мокрият сняг се трупаше върху тях. Щъркелите се молеха безмълвно. Застанах зад тях и се присъединих към молитвата им.

Не мина много време – вятърът спря, снегът престана. Слънцето изгря, небето пак се усмихна – върна се пролетта!

Когато тръгвахме, ятото се изви край нас и продължи пътя си.

Животът има неznайни области. От тях иде към нас милост и благоволение. Един любящ свят ни обгръща и ни пази. Той е отзивчив и за най-малките ни нужди.

„ИДИ ТАМ – НЕ ЗНАЯ КЪДЕ, ДОНЕСИ ОНОВА – НЕ ЗНАЯ КОЕ“

Има една такава стара славянска приказка, преразказана от Алексей Толстой. Случаят, който ще разкажа, съдържа нейната мъдрост.

Бяха първите години от живота ни в Братството, когато правехме нашите опити за общ братски живот. Работехме в Арбанаси. Получихме от нашите братя от Мъглиж покана да отидем на братска среща някъде в Балкана, но не беше казано къде. Щял да ни чака човек на гара Кръстец, той да ни заведе на срещата.

Времето се случи дъждовно и мъгливо. На гарата в Търново се намерихме – само пет възрастни сестри и аз. Валеше силен, напоителен дъждец и като че ли нямаше намерение да спира. На Кръстец стигнахме след обяд към 3–4 часа, дъждът все си валеше. Слязохме от влака. Той продължи, а ние останахме сами на перона. Никакъв човек. И чиновниците се скриха. Тук влакове минават рядко. Питам сестрите:

– Какво да правим?

– Да вървим! – казват ме. Но къде?

Не познавах тази част на планината. Наоколо – гори, а в тях – пътеки по всички посоки, водят до малки, частни каменовъглени мини. Невъзможно е да се оправиш!

Спирам се. Човек има и грузи сетива освен обикновените пет. Търся в сложното силово поле, наречено Пространство – отправям въпрос и чакам отговор. Знам, че Пространството е живо, изпълнено с живот, разумно и отзивчиво. И тъй, потърсих връзка, която да ми покаже пътя.

Пространството е чудно устроено, като че се състои от силови полета едно в друго. Колкото по-навътре навлизаш, напрежението намалява, става толкова слабо, че най-малкото разсейване прекъсва връзката и човек изгубва ръководството.

Тръгнахме. Вървя напред. Пазя малката връзка. Тя е като шепот, който те води – не с думи, а щом си в правата посока, чувстваш лекота. Навлязохме в лабиринт от пътеки. Сестрите не роптаеха и не се оплакваха – вървят и пеят. Вървахме може би два часа, почна да се свечерява. Дъждът поспря. Мисля си: Трябва някъде да пренощуваме и да се изсушим.

В това време гората се разреци. Излязохме на открито. Пред нас – полянка, ограда и няколко постройки. Отворих портата и влязохме в двора. Оставих сестрите в една от стаите, а аз тръгнах да проучвам. Ниски помещения, явно е – изоставена каменовъглена мина. Казвам си: Поне ще можем да се изсушим и да пренощуваме.

Обиколих всички помещения – никакъв човек. Връщам се при сестрите – няма ги. Къде може да са? Оставаше двуетажната къща в двора. Като я приближих, чувам – горе се пеят песни на Братството. Влизам в стаята – сестрите се разположили, бумти печка, топло! Оказа се, че мината е на наша сестра, а тя самата е дошла преди два дни да си почине.

Радостта беше голяма. Направихме си традиционната картофена супичка. Сложи се братска вечеря. От сутринта не бяхме се хранили! Ноцта прекарахме добре – имахме всички удобства.

Сутринта, както е нашият ред, станахме рано, посрещнахме изгрева, отправихме топла благодарствена молитва.

Денят беше ясен. Планината – чиста, изкълпана. Закусихме и пак се изправихме пред въпроса: да вървим ли и накъде? Сестрата не беше чувала за никаква среща. Но сестрите сговорно казват: „Да вървим!“

Отправих въпрос към живото Пространство. Тук вече получих съвсем неочакван отговор, като че Пространството се усмихна. Гледам – пред нас голямо ловджийско куче с клепнали уши. Сестрата не беше го виждала досега.

Усмивката на Пространството казваше: „Вървете след кучето.“

И наистина, кучето тръгна пред нас. Ако ни изпревареше много, спираше се и ни чакаше. Сестрите бяха разположени – вървят и неят. Така вървахме два-три часа, кучето пред нас и ние след него. Поддържам деликатната вътрешна връзка и проверявам: посоката е права – има едно спокойствие. Скоро се надвесихме над Южна България. Гледам – долу по пътеката вървят хора със светли облекла, преобладава белият цвят. Казвам си: Това не могат да бъдат грузи освен наши приятели, които отиват на срещата. Взехме посоката и скоро стигнахме до самото място, наречено Дюлята.

Тук цареше голямо оживление. Като ни видяха, всички се зачудиха: „Как дойдохте без водач?“ Потърсих кучето – нямаше го.

Ние бяхме почетни гости на срещата. Показаха ни особено внимание. Не изпратили човек да ни посрещне, защото си помислили, че в такъв гръжд няма да дойде никой, пък и не бяха получили отговор на поканата.

А аз си мисля за живото Пространство, за неговото чудесно устройство, за неговата чуткост и отзивчивост. Стига да може човек да поддържа връзка с него, стига да отпрати към него чувство на Любов, то се отзовава, както майката към детето си. Връзката е важна! Тя е толкова деликатна, че и при най-малкото разсейване човек може да я изгуби. Ето, тук е изкуството – да се концентрираш, да се съсредоточиш. Това изкуство се изучава в Школата на Учителя.

Учудва ме този сполучлив израз, който простикият, работлив народ е намерил за този невидим, отзивчив свят:

„Иди там – не зная къде,
донеси онова – не зная кое!“

Не зная дали някой философ би могъл да намери по-правилно определение за Невидимия Разумен Свят.

МАНАСТИРЧЕТО „СВЕТИ СПАС“

Това лято предприехме дълга екскурзия. Пътувахме пешком почти 50 километра по непознати и безлюдни места, при това боси. Привечер стигнахме в малкото манастирче „Свети Спас“, разположено на един хълм недалече от Ямбол, на юг.

Пристигнахме прашни, изморени, гладни и с подбити крака. За наш късмет, случи се тука да летуват няколко семейства наши приятели. Те ни приеха радушно, топло, като че посрещаха родни синове. Дадоха ни топла вода да се измием, нахраниха ни, починахме си и, увлечени в разговори, не видяхме как се беше свечерило. Сестрата помери да тури чайника, но се сепна: „Забравила съм да наляя вода! Какво ще правим сега?“ Казвам ѝ: „Ще отида за вода, днес ходих няколко пъти, какво има?“ Сестрата казва: „Пуснали са кучетата вече, две големи кучета вълча порода! Толкова са зли, че никой не смее да излезе нощем на двора.“

Казвам ѝ: „Дай ми съветите.“ „Моля те, недей отида, те са зверове!“

Чешмата беше на отсрещната страна на двора, в една пещера. Взех стомната и чайника и тръгнах. Сестрата с безпокойство пооткрехна вратата, за да види какво ще стане.

Като излязох на двора, спрях се за малко; за такава среща човек трябва да се подготви. Много пъти съм опитвал: като призове Доброто, човек няма от какво да се бои.

Тръгнах съсредоточен, с отмерена, спокойна стъпка, тиха, но не дебнеща. Едното от кучетата беше легнало на сред двора, минах край него, то само повдигна главата си, но не мръдна. Другото беше легнало напреко пред входа на пещерата,

приближих се и го прескочих. Влязох в пещерата, налях си съдовете с вода. Когато излизах, кучето не беше на входа – двете кучета бяха насред двора, като че се съвещаваха.

Човек има чудни сетива! Той може да знае има ли опасност около него или не.

Отворих душата си за Доброто и продължих пътя си. Като стигнах до кучетата, по-голямото застана пред мене. Спрях се. То се изправи на задните си крака и опря предните на раменете ми. Другото куче захапа ръката ми над китката – с нея държах стомната; но то не стисна ръката.

Напрежението трая минута. Кучетата ме освободиха и аз тръгнах. Те вървяха от двете ми страни и ме съпроводиха до вратата. Доверието възтържествува!

Чудното е, че от тази вечер кучетата станаха по-добри към хората – не ги гонеха вече. А ние всяка сутрин излизахме на върха на изгрев слънце – кучетата не ни закачаха.

Във всяко съществуване живее Доброто, стига да можеш да го извикаш. То е сила всепобеждаваща.

Само Доброто може да респектира злото. Мъдрецът казва: „В новата култура злото ще бъде слуга на Доброто!“

СВЕТЛИЯТ КРЪГ

Кучетата са особено чувствителни към човешката мисъл. Ако се съсредоточиш в себе си, ако се концентрираш, ако се оградис мислено с един светъл кръг, кучетата не могат да преминат този кръг. Правил съм много опити в това отношение.

Пътувахме из нашата прекрасна планина Родопите. Минавахме през най-дивите ѝ части – по река Доспат, в планината Бабек. Вървахме по горното течение на реката, отивахме към върха Беслет. Той е зловещ връх – гол, а наоколо горите някога са горели и сега мрачно стърчаха мъртви бели стволи, които навяваха тъга.

Бяха ни предупредили да не минаваме през върха – имало каракачанско село, а кучетата били толкова зли, че можели да разкъсат човека.

Каракачаните са овчари още от дълбока древност. Пасат стадата си по планините. Зиме отиват на юг, към Бялото море, където е по-топло. Прекарват зимата там и напролет се връщат пак. Те живеят затворен живот. Имат свой бит, обичаи, традиции, които строго спазват. Типът им е изработен – това са хора силни, подвижни, честни по характер, но хитри и практични. По вярвания са православни и водят строг патриархален живот.

Ние обаче бяхме решили да минем през върха. Бяхме четирима души. Аз и моят приятел познавахме метода за отбрана – светлия кръг, бяхме минали известна дисциплина. Вървах под ръка с един от другите и разговаряхме. Почнахме да изкачваме стръмния склон към върха, когато отгоре към нас се устремиха глутница кучета с бесен лай. Бяха около двадесет.

Аз приложих познатия метод. Трябва да бъдеш съсредоточен, изисква се пълно самообладание, спокойствие, и никакъв страх. Моят приятел примря и се долепи до мене. Аз обаче поддържах същата стъпка и даже продължих разговора. Когато дойдоха до нас, кучетата не можаха да преминат кръга. Те се наредиха наоколо, като продължаваха да лаят яростно. С такъв ескорт приближихме върха.

Скоро забелязахме, че отгоре към нас тичат четириманетима каракачани, да ни спасяват от кучетата. Като видяха картината, те се спряха, крайно изненадани, после бързо се върнаха в селото.

След малко, начело с кехаята*, цялото село излезе да ни посрещне. „Какви са тези хора, че кучетата не смеят да се приближат до тях?!“ Това беше за тях чудо!

Приеха ни с изключително внимание и уважение. Кехаята ни покани в колибата си. Даде ни богат обед, на който сами гършерите му и жена му ни прислужваха. Това беше особено отличие, защото каракачаните, както турците, не показват жените си. Дариха ни с дарове – това приехме с благодарност, и то е рядка чест. Изпратиха ни далеч извън селото и пожелаха пак да ги посетим.

Мисълта е сила. Но и тук човек трябва да работи. Има знание и методи, които трябва да се прилагат.

* (тур.) – водачът на овчарите

ДИВАТА КОЗИЧКА

От хижа Заврачица прехвърляхме Родопите, за да слезем към Разлог. Бяла като памук мъгла покриваше планината, но времето беше тихо и топло.

Вървяхме напосоки. Изкачихме се на билото. Тук мъглата, подпряна от южния вятър, се възправяше на двеста-трисета метра височина, отсечена като с нож.

Ние бяхме още в нея и изведнъж забелязахме на поляната пред нас дива козичка. Тя пасеше, а край нея играеше козленце. Спряхме се в мъглата, ветрецът идваше откъм тяхната страна и можехме да се любуваме на планинската идилия.

По едно време козичката се разтревожи – голови ли нещо, някакъв шум, някакъв мирис ли? Тя вдигна глава и се загледа към мястото, където стояхме неподвижно. В това време вятърът изтласка мъглата назад и ние се очертахме на белия ѝ фон.

Козичката издаде звук, припна, козленцето я последва. Тя заобиколи скалите и клековете по-долу и след малко се появи на другата страна, но вече сама. Беше скрила козленцето си и сега искаше да разбере какви сме, врагове или не, и ако трябва, да ни отведе от тук. Предпазливо се отдалечихме, учудени от майчината предвидливост.

Вярно, трепетно майчино чувство – то е чутко, то не се лъже.

СИНЪТ НА МЕЧКАТА

По нашите планини живее едно чудно племе – каракачани. По произход каракачаните са погърчени власи и говорят помежду си гръцки. Кой знае по какви причини в далечното минало те са започнали този чергарски живот – лете живеят в планините, пасат стадата си по високите пасбища, а през есента слизат на юг и прекарват зимата в по-топли места. Напролет отново се връщат в планината. Техните пътувания от „летона“ до „зимона“, т.е. от където летуват до където зимуват, са празник – тържествена церемония. Облечени в своите живописни носии, каракачаните се движат с достойнство, спокойно и в ред. Те пътуват в гълъз, живописен керван – стада на слорици от по 500 и 1000 овце, жени, деца и възрастни, натоварени с цялото си имуществво на яки планински коне. Само мъжете вървят пешком със стадата и следят за кервана. Звънят звънци, бляят овце, лаят кучета, пръхтят и цвият коне, мъжете подвикват и водят. Хубава картина!

Историята, която ще разкажа, ми е разправяна от помаци в Родопите.

Случило се, че една каракачанка родила момченце през есента, малко преди да тръгнат на юг. Мъжът не се съгласявал да вземат детето с тях. „Къде ще вървим с малко дете, как ще зимуваме с него! По-добре да го оставим в гората, да го изядат зверовете.“ Майката плаче, моли – нищо не помага! Волята на мъжа е закон!

Един ден преди да тръгнат мъжът взема детенцето, занася го в най-гъстата, дива гора, намира дърво с голяма хралупа, оставя детето там и избягва. На другия ден тръгват.

Прекарват зимата и напролет, по Гергьовден, се връщат. Жената моли мъжа си да я заведе да види поне, ако е останало нещо от детенцето, да го погребе. Най-после мъжът се съгласява.

Като приближават мястото, гледат: пред хралупата лежи мечка, а вътре, заровили главички, прегърнати спят детенцето и мечето. Като усеща човеците, мечката става и надава рев. Мъжът побягва, а жената се затичва, прегръща детето си и се облива в сълзи.

Мечката не се противи на майката и се оттегля с малкото си в гората.

Помаците оживено довършват разказа: Реджеб познавал спасения от мечката – Сина на мечката, както го наричаха те. Когато станал юноша, разправили му неговата история. Той бил все мълчалив, мразел хората. Козарят помак разправи за една коза, която мечката тогава отвлякла; козата се върнала при стадото чак след два месеца. Навярно детето е бозало от нея. Как са се справяли двете майки – мечката и козата – да отгледат човешкото дете, това е наистина чудо!

Седяхме край огъня и се греехме. Историята дълго се коментираше. Помаците не се съмняваха в нея. Разправяха се и други подобни истории, как животни са отглеждали деца. Странни случки! Каква природа се събужда у животните, каква интелигентност, разумност, съобразителност!

Помаците вярваха в истинността на своя разказ. Те са като децата – за тях и приказката, и действителността са едно и също нещо. Това е проява на чисти сърца и безхитроствени умове. Струва ми се, че тука са корените на живота – в тези чисти, естествени чувства, в тези добри души. От тук черпят учени, художници, общественици, философи – това е добрата почва.

Има една Сила, която обединява всички същества в Едно Велико Цяло!

СКЪРБЯТ ЛИ ЖИВОТНИТЕ

Някой пита, скърбят ли животните. Скърбят и тъгуват.

В съседния двор живееха петел, две кокошки и една патица. Сутрин хазяйката викаше шумно, като им пръскаше храна. Те идваха тичешком. Правеше впечатление, че петелът се беше привързал към патицата повече, отколкото към кокошките. Пък и патицата се беше привързала към него.

Всички живееха заедно и все заедно ходеха. Понякога петелът, като намереше лакомо късче, ще повика патицата на своя език – „ко, ко, ко“ и ще ѝ го отстъпи.

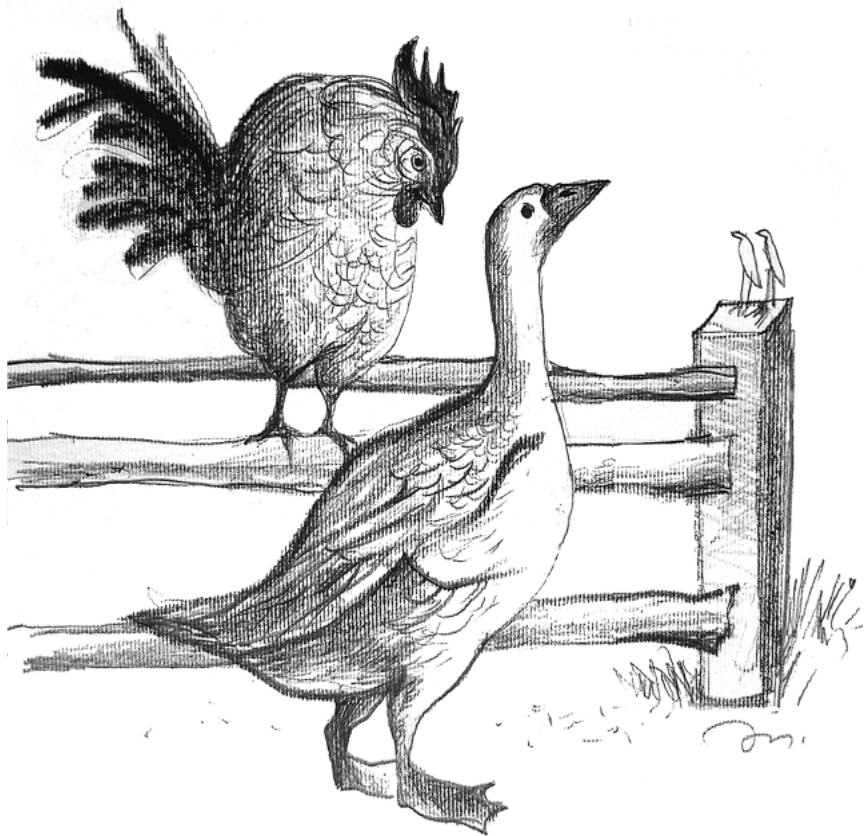
Вечер всички се нареждаха на една върлина в курника, бялата патица – го петела.

Един ден бялата патица изчезна – отиде в тенджерата на хазяйката.

Как почувствуваха, как разбраха птиците това?

Този ден в двора беше тихо. Кокошките и петелът стояха, накацали по върлината, и целия ден прекараха там, с глави под крилата. На виковете на хазяйката не слязоха за храна.

Скърбят ли животните? Скърбят.

МУЦИНКА

Работех на голям строителен обект. Ръководех бригада от 30 до 60 души. Работата беше тежка и напрезната.

Пред обекта имаше обширен двор със строителни материали. В двора работеха чифт биволи – големи и силни животни, добре гледани и охранени – косъмът им лъщеше. Стопанинът им се грижеше за тях добре, но и добре ги използваше. Тежката, яка кола беше винаги претоварена; когато ги подкарваше, той като че сам се опиваше от силата им.

Особено тежка беше работата на животните в гъждовно време, когато дворът се превръщаше в блато; колата потъваше, биволите се разтреперваха от усилие, от ноздрите им излизаше с фучене горещ, влажен въздух. Но те всякога успяваха да изведат колата и после спираха, тежко задъхани.

Приятелството ни започна естествено. Ние с бригадата се хранехме заедно. Аз събирах чистите късчета хляб, които оставаха; ще ги нарежа на филийки, ще ги поръся с малко сол и с ласкави думи ще ги подавам на изморените животни. Биволът обича чистотата и не се докосва до хляб, който мирише на нещо друго. Милвах ги по челата или ги чешех лекичко зад ушите – това те особено обичаха. Големите печални очи овлажняваха от приятност. Те говореха по-красноречиво от всякакви думи. Всяко същество жадува за малко съчувствие, за малко обич.

Нашето приятелство укрепна. Достатъчно беше да подвикна: „Муцинка!“ – големите уши се обръщаха към посоката, откъдето идеше гласът и топлите влажни муцунки се насочваха към мене.

По едно време биволите се изгубиха. Навярно бяха отишли на друг обект. Напразно търсех с очи да ги видя в двора. Нямаше ги два-три месеца. Тъжно ми беше за моите приятели, чувствах празнота.

Един ден вече предавахме обекта, в двора беше събрана голяма комисия: архитекти, инженери, техници и официални лица. Изведнџ гледам – вѐн, по пътя, вървят моите биволи и както винаги теглят тежко натоварена кола. Не можах да се въздържа и по навик подвикнах: „Муцинка!“ Колата спря. За миг големите уши разкроиха пространството. В следващия миг биволите се устремиха към мене с такава сила, че събориха портата и повлякоха оградата. Комисията се разбяга в паника: „Какво става с биволите?!“ Стопанинџт им вика и тича след тях. Биволите спряха пред мене запџхтени.

Какви думи можехме да си кажем след толкова дълга раздяла? Погледите говореха по-красноречиво от всякакви думи. Имали ли сте възможност да видите колко изразителен поглед имат биволите, каква топлота и добродушие се излъчват в него?

Понякога ми се струва, че зад животните стои един голям, далечен свят, а те са само една безкрайно малка проекция от него.

Наистина, велико единство има вѐв Вселената.

СИВИТЕ ВОЛЧЕТА

Велика сила е Любовта. Тя всичко преодолява. Тя създава добрите, благоприятните условия, тя пази човека от зло.

В грачето ни живееше Евтим, млад градинар. Обработваше десетина декара земя. Произвеждаше разни зеленчуци, особено се славеха неговите ранни червени картофи. Всяка пролет отиваше в планинските села и подновяваше разсада. Обработваше ги добре, тореше – и имаше резултати. Само от картофите си изкарваше всички разходи. И доматиите му бяха прочути в градеца. Той произвеждаше и пъпешци, особени сортове – сочни, сладки, ароматични. Диниите му бяха едри, тънкокори и се пръскаха само от допиране на ножа, а вътре месецето – нежно, зърнесто, сочно и сладко. Изкуствени торове не употребяваше, тореше само с естествен тор.

Имаше Евтим две волчета, с които работеше градината си – сивички, дребни на ръст, но набити, яки, добре гледани. Може да се каже, че волчетата бяха влюбени в Евтима. Само като чуеха стъпките или гласа му, обръщаха към него глави, големите им хубави очи го търсеха. Но и той ги обичаше – сам им приготвяваше ярмата, винаги туряше малко топла вода, когато ги поеше, за да не се простудят. Всяка сутрин ги решеше – косъмът им лъщеше. Оборът им беше топъл, чист, всяка вечер им постилаше чиста слама. Говореше им като на човеци, а волчетата прижумяваха щастливи и му близваха с език ръката.

Веднъж Евтим пазари от един съсед голям куп тор в двора му и отиде да го вдигне с колата. Товари той, товари, а съседът се чуди: „Да не искаш да натоварш всичкия тор на един

път?“ Евтим мълчи. Притуря отстрани ритли и все товари и товари. Съседът казва: “Ако го натовариш и волчетата ти мръднат колата, не ща ти пари за тора.“ Облогът стана. Дойдоха и други селяни, и любопитни – коментират, преценяват, обзалагат се. Никой не вярва, че волчетата ще могат да мръднат колата. Тя се изгуби под тора, последната лопата Евтим едва може да метне отгоре.

От двора почваше баурче навън, към пътя. Евтим гоиде при волчетата. Поглади ги, помилва ги, заговори им и като застана зад тях, опря рамо в колата и подвикна: „Хайде, Сивчо! Хайде, Живко!“ Волчетата опряха крака, гърбовете им се извиха като лъкове. „Хайде, Сивчо!“ Двете волчета се сляха в едно, напрегнаха всички сили – колата мръдна! Още едно усилие – краката им се разтрепераха, но преодоляха. И колата бавно тръгна напред.

Волчетата изкараха баура и колата излезе на пътя. Но и тук не беше лесно. Даде се малък отдух. Евтим ги милваше, говореше им, а те гледаха с благодарни, влажни бадемиви очи. Обърнали ли сте внимание какви хубави очи имат волчетата, и колко са изразителни?

Намери се тук един търговец, който присъстваше отначало още, гоиде при Евтим и му казва:

– Давам ти 300 000 лева за волчетата.

Евтим отговаря:

– Не ги продавам.

Търговецът добавя:

– Давам ти 400 000 лева.

– Не ги продавам. Хайде, Сивчо!

Като крепяха тежкия товар, волчетата вървяха бавно. Народът беше във възторг, насърчаваше ги. Събра се голяма тълпа. Достигнаха двора на Евтима. Тук трябваше особено усилие, за да се вкара колата вътре. Най-после волчетата спряха в двора. Те едва си отдишваха. Евтим ги милваше и им говореше.

Търговецът не се оставяше. Той искаше на всяка цена да има волчетата:

– Давам ти 500 000 лева!

Евтим каза:

– Не ги продавам.

Но едно мъничко колебание се роди в него. От дете мечтаеше за хубави коне и каруца. Мярна се в ума му мисълта, че най-хубавите коне струват 200 000 лева, ще останат и пари...

– Давам ти 600 000 лева за волчетата – казва търговецът.

Сделката стана. Търговецът откара волчетата при баща си на село.

Помръкна щастливият дом. Стана пуст и празен. Като че слънцето залезе за него, стана студено.

Купи Евтим коне, но не излезе както си го представяше. Единият от конете започна да куца. В градината също нещо се прекърши – болести нападнаха растенията му, като че се оттегли онзи, който ги пазеше. Каквото и да предприемеше Евтим, не му вървеше. Вдигна се радостта и благополучието от този дом!

Да. Велика сила е Любовта. На нея се покои щастието и благополучието на човека. Пазете я като зеницата на окото си!

КАТЕРИЧКИТЕ

Беше началото на лятото. Вървях през боровата гора. Валил беше дъждец и въздухът имаше свеж аромат. Вървиш, и не ти се иска да свърши пътят през гората.

Спрях се пред една полянка. Оттам се чуваше шум – пляскане на криле, птиче подсвиркване. Приближих се предпазливо. Видях сцена, която ме учуди. Дотогава си мислех, че катеричките и птичките не са приятели, че птичките би трябвало да се страхуват от тях, но сега видях друго. Околовръст на полянката, по клончетата на дърветата бяха накацали десетина косчета с жълти човчици, а две катерички тичаха около с грациозни скокове и като минаваха край всяко косче, то удряше с крилцето си катеричката. Това беше игра, забавление, тъй както се забавляват децата, при това придружено с най-дружелюбни подвиквания и подсвирквания. Те бяха тъй увлечени в играта, че не усетиха моето присъствие.

Колко красота има в живота, непосредствена, естествена! Откъде струи тя в нашия свят? Човек може да намери и в себе си струя от този красив, безграничен живот. Нечии нежни, невидими пръсти безшумно тъкат неговото красиво платно.

Ние казваме: Любовта е Майката в Природата, която твори и сближава всички.

БЛАГОДАРНОСТ

Въздушните нападения над столицата следваха едно след друго. Градът беше разрушен, опожарен, безлюден. Зимата беше люта, с дълбоки снегове и студове.

Една сутрин виждам на пътечката в градината голямо, старо селско куче. Тъжна гледка! Беше контузено при бомбардировките, смазана беше задната част на тялото му, задните крака се влачеа, претрили се бяха и оставяха кървави дири по снега. Кучето виеше от болки, а навярно беше и гладно.

Повиках моята другарка. Ние му говорехме, но когато го приближавахме, то ръмжеше, беше толкова измъчено, нещастно и озлобено. После научихме, че са го изгонили от съседните дворове и така бе попаднало у нас.

Направихме му попара с мляко, турихме я близо до него и се отдалечихме. То се примъкна до попарата и я изяде.

В двора имаше купна сено. Издълбах в сеното дупка, като колиба, показвам я на кучето и му говоря. То разбра. Като се отдалечихме, довлече се до купата с голяма мъка, с големи усилия и стенания вмъкна тялото си в колибата; само главата му се подаваше от отвора. Сега поне беше запазено от студения вятър.

Направихме втора попара, още по-голяма. То изяде и нея и не ръмжеше вече като го приближавахме.

След десетина дни кучето започна да излиза от колибата и стъпяше на задните си крака. След още десетина дни то вече ходеше на двора.

Кучето само взе на себе си грижата да пази къщата. Не пущаше да влезе външен човек, особено селянин. Заставаше на

пътеката и ръмженето му приличаше на далечна гръмотевица. Никой не смееше да влезе в двора. Но чудното беше това, че познаваше хората от Братството и ги пускаше. То се привърза към нас и оставяше да го помилваме. Ние му говорехме, то приемаше и разбираше добрия тон на гласа. Хранехме го добре и то се поправи. Особено се привърза към другарката ми, която му даваше храната. Когато тя седнаше в градината, то винаги лягаше в нозете ѝ.

Тъй минаха няколко месеца. Една пролетна утрин духна южният вятър и донесе миризма от селото. В кучето се събуди някакъв спомен, то стана неспокойно. Дълго души вятъра, като че се бореше между две решения. Вятърът събуди в него спомена за село. Най-после то взе решението си. Но не замина веднага. Приблужи се до другарката ми, потри се в краката ѝ, лизна ръката ѝ. Кучето се прощаваше и благодареше. После тръгна решително и вече не се върна при нас.

ТОШКАТА

Имахме куче, порода Сетер – кафяво като шоколад. То беше добродушно, не лаеше. Който и да гоидеше, Тошката любезно го приветстваше с опашката си.

По едно време започнаха да идват сигнали от квартала – някакво куче отвличало пилета и кокошки, при това кучето било кафяво.

Един ден в двора връхлетя Синьоре Коре, италианец. Вдигна скандал, ругаеше и заплашваше:

– Това кафяво куче ми изяде три патици!

Докаато италианецът ругаеше на своя завален български, Тошката, застанал пред него, приветливо махаше опашка. Синьор Коре се успокои, когато му заплатих патиците.

Чудното беше, че съседите непосредствено до нас имаха кокошки и пилета, които кълвяха до самия нос на Тошката, но той тях не ги закачаше, а ходеше на лов по-далече.

След няколко дни кучкарите, които ловяха безпризорните кучета, хванали Тошката и го откарали с колата си.

Тръгнах да го търся тук и там, най-после го намерих на другия край на града. Беше запрян в двор около един декар, заграден с висока към два метра стена и пълнен с кучета, може би стотина. Застанах на височината отвън и гледам в двора. Имаше какви ли не породи! Тук можеше да се видят и всички пози на отчаяние, на озлобление, на безразличие – кучетата предчувстваха какво ги очаква.

Направи ми впечатление едно куче. То не се суетеше. Застанало беше на хълмчето всред двора – стройно, мускулесто, с нисък лъскав косъм. Изчакваше нещо, следеше зорко, в сама-

та му поза имаше напрежение, решителност и буйна непримиримост. Изведнъж то се затича, засили се, скочи на гърба на голямо рунтаво куче, оттам с един още по-прекрасен скок се прехвърли на оградата, а оттам – навън. Скокът беше несравним!

И между кучетата има характери и темпераменти.

Приближих се до вратата, да потърся пазача и да откупя Тошката. Жал ми беше за всички кучета – знаех каква участ ги очаква. Пазачът го нямаше. Вратата не беше заключена, а само подлостена отвън. Отворих я и бързо се отдалечих. Кучетата не чакаха покана – като пъстър поток те се устремиха навън и всяко отиде по своя път.

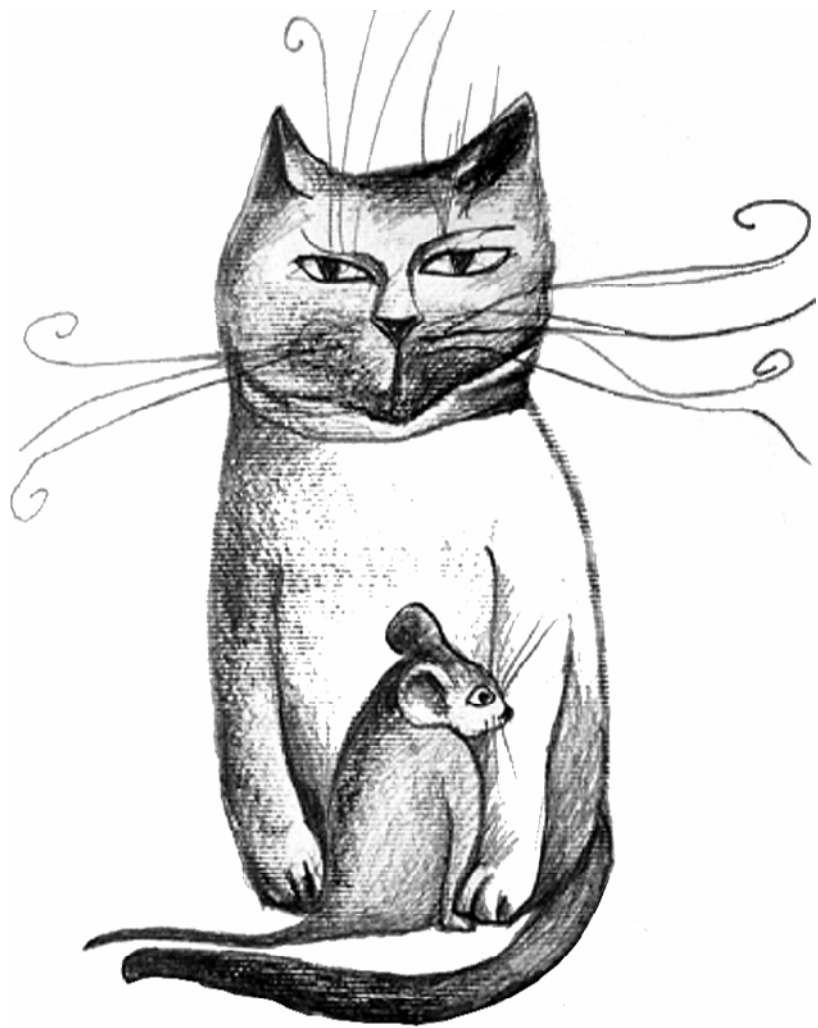
Вечерта Тошката си беше вкъщи. Как се е ориентирал? Как е намерил толкова отдалечената къща, когато е бил откаран, както ми казаха, със затворена кола?

Наистина животните имат безпогрешно чувство за ориентиране.

Веднъж бяхме се изгубили в Рила. Припадна мъгла, вечеряваше се – на една крачка не можеш да видиш нищо. Изгубихме пътеката, която и без това слабо се виждаше. Опитахме се да вървим, но се натъквахме или на скали, или на пропасти. Изглеждаше, че ще трябва нощта да се прекара тук, без огън, а беше студено.

По едно време чухме звънче – тихичко и приятно звънеше в нощта, приближаваше към нас. Ние го пресрещнахме – един от конете на каракачаните, които пренасяха багажите ни, се прибираше към лагера. Подвикнахме му: „Бишко!“, хванахме повод, погалихме го, дадохме му хлябец и като се уловихме за самара, тръгнахме с него. Конят ни доведе до лагера. За ориентиране по външни белези не можеше да става и дума – нищо не се виждаше.

У животните има непогрешимо чувство, което ги води. То прониква средата, обстановката и е повече от виждане. И понеже мисълта у тях не пречи на чувството, то е развито повече у тях, отколкото у човека.

ПУСАК

Имахме ангорски котарак – Пусак. Какъв косъм и каква опашка! Приятно беше да го гледаш. И по характер беше добър – чист, любезен, не дразнеше с нищо, почти не се усещаше присъствието му.

Пуцахме го в градината. Там – живот на воля!

Веднъж Пусак хванал пойна птичка и я донесъл като трофей: оставил я при краката на другарката ми – очаквал похвала. Но тя го натупала хубаво, като му показвала птичката.

Оттогава Пусак не поглеждаше птичките, винаги обръщаше главата си на другата страна – не смееше вече да хване нищо живо.

Веднъж в кухнята гонеха мишка. Пусак присъстваше, но участие не вземаше, само наблюдаваше. Мишлето бягаше, обезумяло от страх – тук, там, най-после се свря в краката на котарака. То се сви на топчица между предните му крака, а Пусак не помръдва, не го закача.

Гледката беше трогателна!

Пуснахме мишлето в градината, а Пусак беше похвален и възнаграден – добре беше запомнил първия урок!

В животните се пораждаат първите чувства, които у човека се развиват и разцъфтяват в голям вътрешен живот, от който се раждат изкуството, науката, отношенията между хората. Животът трябва да се изучава като едно велико Цяло. Никое същество не може да бъде изключено от него.

БИАНКА

Бях се спрял пред магазина за продажба на птици и животни. Във витрината имаше само едно малко бяло кученце от породата Шпиц. Загледах се в него и не можах да откъсна погледа си. И то ме гледаше, радостно махаше опашка и скимтеше. Към това малко кученце усетих странна привързаност, сякаш отдавна се познавахме, като че ли бяхме живели някога заедно.

В това време се приближи продавачът и ми каза:

– Чудесно животно, темперамент – огън!

– Колко искаш за него?

Дадох му парите и взех кучето. То се прилепи към мене – нямаше нужда да го връзвам. Не мислехме да купуваме куче, но това ни спечели. Заведох го у дома. То – като че е било и пребило. Особено се привърза към моята другарка: скачаше около нея, тичаше наоколо, обиколи няколко пъти къщата, за да изрази радостта си. Тъй Бианка влезе в нашето семейство.

Моята другарка свири на пиано, а понякога и на хармоничум. Веднъж тя свири и чува зад себе си, че някой пее. Обръща се: Бианка, вирнала главичката си нагоре, следва мелодията, и то доста вярно – пее!

Разбира се, тя на часа получи похвала – милувка и вкусни бисквити. Бианка беше радостна и щастлива от своята гарба!

Малкият Шпиц беше пеещо кученце. Между кучетата тази гарба се среща много рядко.

Тъй живяхме ние с нея сърдечно десетина години.

Чудни връзки съществуват между съществата! Те намират израз днес, а се подхранват от далечното минало.

Ние тъй знаем: миналото не е безвъзвратно отминало.

РАЗСТРЕЛ

Ръководех строеж в голямо село. Пазачът в селсъвета Стоян имаше кученце – Бубчето. То беше гребничко на ръст, но какъв темперамент – огън! Господарят му беше за него божество. Бубчето не се отделяше от него – вървеше винаги една стъпка зад него, гледаше го за всичко в очите и изпълняваше заповедите му безусловно. Ако някой на шега се опиташе да дръпне грехата на Стоян, Бубчето ожесточено се нахвърляше върху него, като лаеше отчаяно и хапеше. То не се страхуваше от никого и от нищо, понеже зъбките му бяха остри, та често пострадваха крачолите.

Бубчето не вземаше храна от никого. Когато някой му предлагаше нещо или му заговореше, то гледаше в очите своето божество и искаше да разбере какво то иска от него. Понякога Стоян оставяше някъде торбата си и казваше на Бубчето да я пази: „Стой тука!“ Бубчето лягаше до нея и никои вече не можеше да се доближи до торбата – ни куче, ни кон, ни човек. Стоян можеше да ходи с часове – Бубчето седи и пази. То с такова ожесточение нападаше, че и големи животни предпочитаха да се отдалечат.

Опитах се да се сприятеля с Бубчето, да му дам някои лакомства – нищо не помагаше, не ми обръщаше внимание, гледаше в очите само господаря си. Тогава измених тактиката: сприятелих се със Стоян, още повече, че работата ни беше обща – той доставяше материали за строежа.

Видя той моите безуспешни опити да се сближа с Бубчето и ми каза: „Докато не му разреша, няма да те погледне.“ Тогава извика Бубчето, тури ръката си на главата му – то при-

мижа от блаженство. След това, като му говореше ласкаво и го милваше, взе моята ръка и я тури на главата му. След тази церемония Бубчето вече вземаше от мене храна и като го извиквах, идваше. Обръщаше ми наистина внимание, но винаги поглеждаше „божеството“, дали одобрява постъпката му.

По това време излезе нареждане да се избиват кучетата – „разнасят болести, смуцават с лаенето си трудещите се“. Наредбата беше категорична. Всеки трябваше да заведе кучето си извън селото, край дъбовата кория; връзваха нещастните животни за едно дърво и ги разстрелваха.

И Стоян трябваше да заведе Бубчето, но нямаше нужда да го връзва. Той само го повика до дървото и му каза: „Стой тука!“ И Бубчето застана до дървото. Но човекът, който ги застрелваше, нещо се забави малко повече и Бубчето помери да отиде при господаря си. Той вдигна ръка, помахаше и заповяда: „Стой там!“ Бубчето обаче взе този жест като знак да покаже коронния си номер. То се изправи на задните си крачета, а с предните помахваше, лицето му имаше тържествуващ израз: „А мога ли да ви покажа аз моя номер „послушание“?“ Изражението беше трогателно – едното ушленце беше клепнало, другото стърчеше нагоре, а очичките му се смееха.

Човекът, който се готвеше да стреля, хвърли пушката: „Аз на такова куче не стрелям! То като че е човек!“

Хората от селсъвета, които бяха там, бяха трогнати от гледката. Те решиха единодушно да помилват Бубчето.

Такива чудеса прави Любовта.

Двамата приятели се отдалечиха щастливи от злокобното място.

ОВЧАРСКИТЕ КУЧЕТА

Работех в голямо село на културния дом. Имах около 30–40 човека бригада. Хранехме се заедно. Трябваше сутрин някой да отива за мляко при овчарите. Никой не се решаваше да отиде при стадата, защото овчарските кучета бяха толкова зли, че и селяните не смееха да минават наблизко. Казах, че аз ще отидам за млякото.

Овчарите бяха на около два километра от селото. За мене това беше една хубава утринна разходка. Взех две кофи и тръгнах. От обедите винаги оставаше много хляб и с него напълних едната кофа.

Беше първото ми отиване. Вървях бавно, съсредоточено, спокойно. Вятърът духаше откъм моята страна и кучетата ме усетиха отдалеч. Те се устремиха с такава ярост, като че бяха готови да ме разкъсат. Направих мислено около себе си светъл кръг. Като дойдоха до него, те се спряха. Вдигнах ръка и викнах високо: „Стойте там!“ Тогава разгледах глутницата: разбрах, че тон даваше кучката. Беше толкова зла, че не лаеше, а само скимтеше. Между кучетата имаше младоци и старци, всички мършави, с хлътнали хълбоци.

Извадих от кофата комат хляб и го хвърлих на кучката, втория – на голямото рунтаво куче до нея, след това подрег на всички. Ако ставаше някъде бой за хляба, гълчах строго – тъй турях рег. После тръгнах към овчарите. Те не можах да видят срещата – бяха отдалечени на около 500 метра – и недоумяваха. Очакваха виковете за помощ, но не стана нужда. Кучетата вървяха мирно с мене.

В това време дояха овцете. Поздравих високо и приветливо. Почувствах, че веднага спечелих сърцата им.

– Как така те пуснаха кучетата? Виж, и сега нищо не му правят!

Овчарите не знаеха за кофата с коматите хляб.

Кучетата налягах наоколо. Големите им опашки приветливо се люлееха. И аз седнах спокойно на едно дърво – трябваше да почакам да издоят овцете. Овчарите ми оказаха изключително внимание и разположение: наляха ми от току-що издоеното мляко, даже ми притуриха малко над мярката.

Казвам им:

– Лошо си храните кучетата. Какво им давате?

– Ами, малко царевично брашно с вода, като измием съдовете от млякото; е, и малко мляко им сипваме.

– Налейте ми още три литра мляко.

Разпределих млякото в трите дървени корита пред жадните погледи на кучетата. Нямаше нужда да ги каня, те всичко разбраха. Когато си тръгнах, изпратиха ме до края на кошарите.

Оттогава всяка сутрин кучетата ме чакаха там, където за първи път ме срещнаха, точно по времето, когато идвах. От този ден нататък пълнех и двете кофи с хляб.

Научих и имената им. Когато хвърлях хляба им казвах:

– Това на Султан, това на Мечо, това на Юра, това на Балкан! – и така изреждах всички по име. Това особено ги ласкаеше.

Корените на личните чувства са в царството на животните. Колко много още има да се работи върху тях!

ЦВЕТЕТО

Имахме приятел, основен учител в провинциално градче. Беше деликатен, чувствителен, скромен, тих и тъжен. Не обичаше шумното общество. Свиреше хубаво на цигулка и това му беше разтуката. През свободното си време предприемаше дълги разходки из околностите на градчето или пък четеше.

Веднъж, като се връща от училище, гледа – изхвърлена саксия с цвете, изсъхнало почти. Домилява му за цветето. Вижда – има няколко живи пъпчици в основата на стеблото. Пита хазяйката си:

– Това цвете мога ли да го взема?

– Вземи го, нали виждаш, изхвърлила съм го. Не вирее и на вирее, загина, изсъхна.

Взема братът цветето. Купува голяма саксия. Изрязва сухите клонки, изтърсва пръстта от коренчетата и ги измива; обрязва краищата им, туря торна пръст в новата саксия и засажда цветето. Постава саксията на масичката до прозореца. Сутрин, преди да иде на училище, на обед и вечер той все е при цветето. Грижите за него запълват живота му.

И как отговаря цветето? То пуска филизи, разлистя се и дава цвят. Оказва се, че е камелия.

Братът обича да сяда до цветето и да му говори като на човек. Често му свири с цигулката си. Веднъж вижда над цветето образ на девойка, тя му се усмихва.

Тъй възниква тяхната гружба. Тази мълчалива игулия продължава, докато един ден хазяйката влиза да чисти стаята и вижда цветето.

– А! Това цвете е моето! Ще си го взема!
– Хазяйке, нали ми го дадохте?
– То беше тогава, но сега не го давам!
Хазяйката си взема цветето, пренася го в своята стая.
След две седмици цветето пак е изхвърлено на букука.
– Не вирее и не вирее при мене! – вика хазяйката.
Братът пак взема цветето. Възвръща го отново към
живот и вече няма раздяла.

Наистина, ние имаме опит и знаем, че растенията са
крайно чувствителни към мислите и чувствата ни. Те отго-
варят на тях. Всяко живо същество разбира езика на Любов-
та!

Имаше следния случай с Учителя.

Когато пътуваше из България и държеше своите сказки,
като дойдеше в Стара Загора, Учителя винаги отсядаше при
нашия приятел инженер Каишев. Една вечер седят в градина-
та и си говорят; инженерът казва:

– Тази ябълка съм решил да я отсека. Разлиства се, цъф-
ти, но плод не връзва. Ето, толкова години не съм видял ябъл-
ка от нея!

Учителя му казва:

– Остави ябълката и тази година. Колкото ябълки даде,
ще бъдат за мене.

– Добре, добре! – съгласява се Каишев.

Учителя отива при ябълката, нещо ѝ говори, попихва
клончетата ѝ – доста време стои при дървото.

Тази година ябълката даде изобилно плод – едри, червени
ябълки, и Каишев изпрати на Учителя няколко коша. Той я на-
ричаше Ябълката на Учителя.

Оттогава дървото всяка година даваше изобилно и преи-
зобилно едри, хубави ябълки.

РОЗИТЕ

Имахме сестра, която обичаше цветята. Градината ѝ беше като кътче от Рая. Тя се грижеше за тях както майка за децата си, но и цветята ѝ се отблагодаряваха.

Особено обичаше розите – и едрите „ла франс“, с твърди цветове, и тъмночервените, със сладък аромат, и белите, с достойнство на царици, и чаените, с нежни, сложни цветове, сякаш замечтани по друг свят. Обичаше и ароматните камелии. Очите се радваха на красотата, с която се беше заобиколила. Това беше изложба на големи художници-естети, които показваха изключително изкуство, вкус и разбиране. Какво удивително съчетание на форми, багри и аромати! Човек би трябвало да знае, че чрез цветята един Велик Свят изявява Любовта си към него.

И тъй, едно лято сестрата трябваше да отиде със семейството си на Хисарските бани. Не ѝ се разделяше с цветята, но като ги повери на сигурни хора, донякъде успокоена, отиде.

Минават няколко дни. Една сутрин, както си почива, тя чува в себе си тихичък глас: „Ела си по-скоро, защото сме застрашени!“ Сестрата се сепва и цял ден е в тревога. През нощта сънува: вижда градината си, розите и магарето на съседите, което настъпва към тях. Още сутринта тръгва за София. И наистина, сварва магарето в градината, вече опасно половината рози. То изяжда няколко лопати по гърба и останалите рози са спасени. Разбира се, сестрата не мръдна вече от градината си и не се върна на баните. С розите си тя се чувстваше по-добре.

Грижеше се за тях по цял ден, пееше им песни, а розите цъфтяха, изпълваха двора с аромат и носеха на всички радост. Това струваше повече от баните, защото Любовта носи здраве. Доброто разположение – то е именно здравословно.

ЯБЪЛКАТА

Учителя беше дал едно малко упражнение: когато се чувстваш изморен, изтощен, отпаднал, намери едно хубаво, здраво дърво, облегни гърба си на него, като туриш лявата си ръка отзад, на кръста, с дланта към дървото, а дясната – отпред на слънчевия възел, с дланта към него. Известно време ще стоиш така съсредоточен и като се свържеш с Големия Живот, ще почувстваш приток на сили.

Един от нашите възрастни братя направил това упражнение в градината, като се облезнал на една ябълка. Скоро той чува в себе си тихия глас на дървото: „Помогни ми, нещо ме стяга, нещо ме мъчи в основата на стеблото.“

Братът се навежда, изчиства тревата и вижда дебела тел, увита около стеблото, дълбоко впита в кората. Отива в къщи, взема инструмент, връща се и освобождава дървото.

„След като освободих дървото, казва той, почувствах и аз облекчение и една малка радост.“

Наистина, ние имаме много опитности и знаем, че Животът е Един; и когато човек изпълни повелението на Тихия глас, изпитва една малка радост.

СЛЪНЧОГЛЕДЪТ

△ олу, пред приемната стая на Учителя, до салона, изникна слънчоглед. Дали го беше посял някой или случайно бе попаднало семенце, не зная. Но слънчогледът растеше за чудо силен. Той гаде цвят голям, красив, златистожълт. Цветът трая дълго време, след това питата стана необикновено едра, тежка, почти половин метър в диаметър.

Растенията черпят и невидими сокове. Те черпят от аура на човека, от атмосферата на неговите чувства и мисли.

Много невидими фактори има, които им влияят. В атмосфера на хармония и любов те виреят добре. Влезте в къщата на една домакиня, вижте цветята ѝ – по тях ще познаете как живеят хората в този дом.

БАДЕМИТЕ

В градината в Айтос имаше бадемови дървета. Няколко години те не даваха никакъв плод. Приятелите обсъждат въпроса за тяхното съществуване („Остарели са!“) и решават да ги отсекаат и да посадят нови.

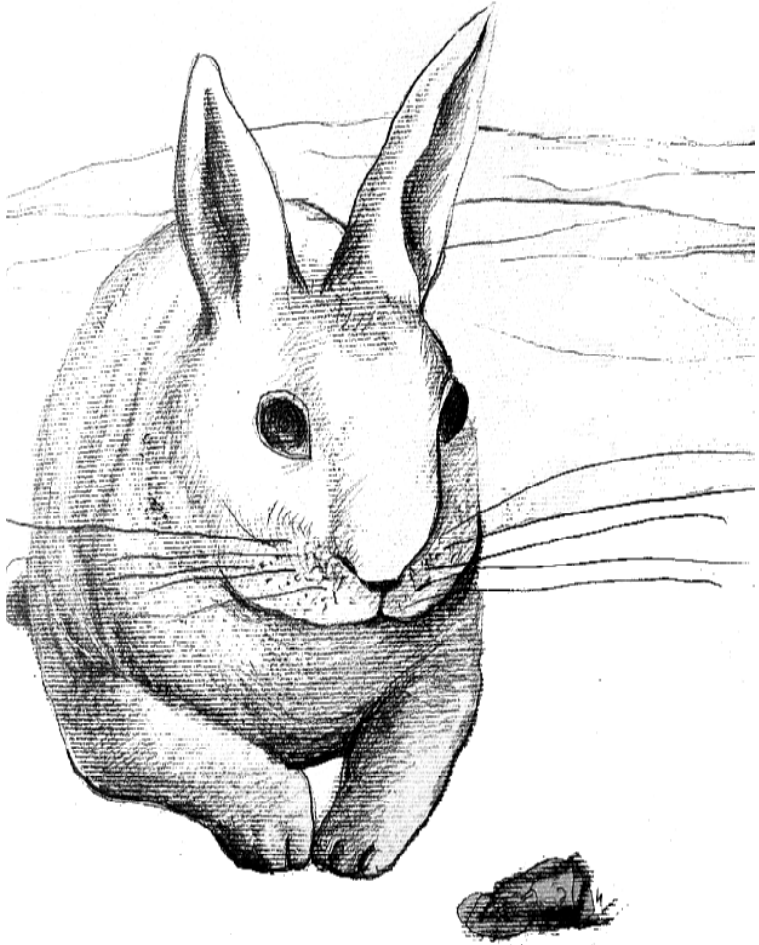
Минава известно време. Идва една сестра от селата да прекара няколко дни на градината. Веднъж тя се обляга на стеблото на един от бадемите и чува в себе си тих глас: „Искат да ни отсекаат. Нека да ни оставят и тази година.“

В това време в градината нямало никакви хора. Сестрата написала бележка за приятелите, в която им съобщавала какво са ѝ казали бадемите и се застъпила да се изпълни молбата им.

Същата година бадемите дадоха изобилно плод.

Невидими нишки свързват човека с Големия Живот. Ние имаме два живота – един малък, личен и един Голям, Всемирен Живот.

ЗАЕКЪТ

Беше паднал дълбок, пухкав сняг. Той беше съвсем чист, незамърсен още от саждите на града. Истинска хубава зима: бледо, седефено небе, като че от лед; от студ дърветата се пукаха; беше тихо, безветрено, студът като че беше сковал живота.

Тази сутрин видях в градината заек – голям, сив див заек. Снегът беше покрil почти всичко, но той си пощипваше нещо.

Тихо излязох от къщи. Той ме усети, но не побягна, а повдигна предните си крачета; големите хубави уши отмерваха всичко – беше готов всеки момент да избяга.

Заговорих му тихичко, спокойно, като влагах в гласа си топло съчувствие и избягвах резките движения. Пристъпих няколко крачки, оставих му на снега къшей хляб, оттеглих се все така предпазливо и влязох в къщи.

Заекът изяде хлябеца. Излязох пак навън и все му говоря. Пристъпям няколко крачки към него, като му подавам хлябеца с ръка. Дълго се колеба, ръката ми премръзна. Тихият ласкав глас постепенно надви страха му – най-после той се приближи и започна да яде хлябеца направо от ръката ми. Големите плахи очи не гледаха вече тъй диво и недоверчиво. Установихме връзката – трепна приятелското чувство, доверието.

Оттогава дивият заек се засели в градината. Заг къщата имаше вършина, там си направи леговище. С времето тъй свикна с нас, че като му подвиквахме идваше.

Така живя до пролетта, докато го откриха децата от махалата и го прогониха.

Беше ни мъчно за нашия приятел с големите кадифяни уши, с разцепената устничка, тъй нежна и чувствителна, а очите – какъв поглед имаше! Поглед на същество страхливо, унижавано, гонено, обиждано. Силата на тихия, ласкав говор на обичта беше направила да трепнат в неговото сърце нови чувства, беше подхранила плахо и свенливо доверие, беше породила привързаност.

Само Любовта прави такива чудеса! Човек може да разговаря с всяко същество и без думи – на нейния всемирен език чувствата се предават непосредствено.

Всяко живо същество разбира този език.

Любовта прониква Битието. Какви съкровища е скрила Природата и в най-скромните на вид същества!

Любовта е ключът към Големия Всемирен Живот.

ДОВЕРИЕТО

Слизахме от планината. Пред нас по голямата поляна тичаше заек. Две кучета го гонеха с пискливо джавкане; бяха едри и силни и упорито го преследваха. Той правеше отчаяни усилия да се избави от неумолимите преследвачи, но явно беше вече изморен и те го приближаваха.

Тогава заекът, като стигна един от нашите приятели, който вървеше сам, хвърли се в краката му и замря.

Нашият приятел се наведе и го вдигна. Кучетата налетяха към него – искаха си плячката. Притичахме се на помощ и ги прогонихме. Взехме заека с нас; сърцето му тупкаше го спукване. Занесохме го надолу и когато си поотпочина, пуснахме го.

Кое накара заека да потърси помощ от човека? Кое го тласна към човек, който не яде месо? Има за какво да се мисли.

Съществува една Любов и един Промисъл, които бдят за живота на всички същества. Неизброими са формите на тяхната изява в Живота като Цяло.

КАРДИНАЛЪТ

Седяхме с Учителя на полянката в беседката и разговаряхме. Отнякъде дойде голямо куче. Беше хубава порода. То застагна срещу нас и гледаше право в Учителя. В погледа му имаше тъга.

Учителя стана, отиде в стаята си и след малко се върна, като носеше половин козунак. Даде го на кучето, то го захапа и си отиде. Приятелите гледаха с недоумение.

Учителя поясни: „Това беше един кардинал.“

Ние не знаем какво крият формите – кой всъщност присъства в тях.

Учителя казва: „За някои души е благословение да им разрешат да си починат в едно животно.“

МРАВКИТЕ

В градината на една пейка се греех на лятното слънце. Полегнал бях, за да ми грее гърба. Като се възлеждах по земята, видях мравки, които мъкнеха динени семки. Семките бяха дребни и мравките можеха да ги влачат. Мравунякът беше близо и в земята. Отворът му беше малък и ми беше интересно как те ще вмъкнат семките.

Първата мравка стигна със семката до дупката. Опита се да я вкара, но не можа – семката беше по-голяма. Тогава мравката остави семката, влезе в мравуняка и след малко излезе с друга мравка, главата на която беше два пъти по-голяма. Втората мравка опита семката, влезе и излезе няколко пъти през дупката и през всичкото време пипалата ѝ усилено работеха. После мравката с голямата глава влезе в мравуняка и след малко се завърна с пет-шест мравки с големи челюсти. Пипалата показаха какво трябва да се направи – работниците разшириха отвора и динените семки вече свободно влизаха. Явно, в мравуняка имаше различни специалисти и всеки си знаеше работата.

Разумността неизменно върви с живота – където и да го срещнем, в каквато и първична форма да е той.

СКВОРЧЕТО

Скворчето е жизнерадостна, дружелюбна птичка. То е птичка имитатор – сполучливо подражава гласовете и песните на други птички и животни. Може да наподобява и мяукането на котката, и то с отменък на насмешка, но само когато е на безопасно място, горе на клончето. Подражава и на човешкия глас, дори може да произнася и някоя дума.

Скворчето си има своя песен. В нея се чуват нежни мелодийки, подсвирквания, удари на кастанети. Тази песен се пее от мъжкото скворче, когато женското мъти яйцата. Тук сърчицето прелива от нежни чувства, тук има радост от живота и благодарност. В песните си скворчето отива в гама, които човешкото ухо не може да долавя.

Песента секва, когато дойдат грижите за малките, които са лакоми, растат бързо и двете птички едва могат да ги изхранват. Те непрекъснато носят червеи, личинки, скакалци, бръмбари. Учените биолози са наблюдавали, че една двойка скворчета на ден пренася около 600 червейчета и личинки! Двете птички се стараят до изнемогване, човчиците им са винаги пълни. Чудно е как съумяват да намират толкова много храна! Бащата и майката едва успяват сами да се нахранят, през този период те отслабват и се смаляват. Наблюдавал съм ги толкова изморени, че едва се държат. И все пак подтикът на нежното родителско сърце им дава сили – те отново отлитат и се връщат с пълни човки. После започва възпитаването на малките. Тук има голяма и сложна педагогика, която само любовта открива.

С човека скворчетата се сприятеляват лесно. При това те са закачливи, изискват да им се обръща внимание и ако човек пропусне това, те му напомнят с подсвиркване, което подражава на неговия глас. Обичат да им кажеш някоя дума или леко да им подсвиркваш, което имитира техния глас.

Бях направил на скворчетата около 20 къщички. Щом ги покачех на дърветата, всичките се заемаха веднага. Скворчето обича къщичката си и ѝ се радва, както човек се радва на новия си дом. То си седи на пръчицата и пее благодарствена песен; доволно влиза, излиза – пази си къщичката!

И между скворците има различни характери и температури: някои са по-интелигентни, други са по-сърдечни, но всички се привързват и сприятеляват бързо. Между петдесетината скворчета в моята градина имах един приятел – възторжена птичка, истински артист! Ако беше в къщичката си или на дървото между другите, скворчето идваше, щом му се обадох. Кацваше на близко клонче и започваше да пее от сърце – крилицата трепкаха, гушката вибрираше, то се изливаше в песен, като забравяше всичко. Изведнаж се опомняше и като че се засрамваше – скриваше се в къщичката си, но след малко пак излизаше. Достатъчно беше да му кажа: „Пей, пиленце! Изпей една песен!“ – и песента почваше без втора покана. Естествено, скворчето не разбираше думите ми, но много добре знаеше какво искам от него. Песенчицата идеше направо от сърцето, както блика малкото изворче в планината. И другите скворчета се обаждаха, подсвиркваша, пееха, но това беше изключителен артист.

То се сприятели с мене и сутрин ме изпращаше, когато отивах на работа, а привечер, когато се връщах, ме посрещаше.

Един ден, като се връщам – моята птичка седи на клончето, но на позрава ми – никакъв отговор. Главичката ѝ беше клюмнала, цялата беше свита, крилицата не трепкаха – няма песен! Аз ѝ говоря, както винаги – отговор няма. Изведнъж птичката се хвърли в ръцете ми и замря. Разгледах я внима-

телно и открих: долната част на човчицата ѝ беше обърната назад. Дали се беше блъснала в прозорец или в тел, или в някой клон? Не зная.

Внесох я в къщи. Повиках другарката си и двамата внимателно обърнахме човчицата. Трябва да ѝ беше крайно мъчително, защото беше като примряла.

Наляхме малко водица в контузената човчица. Сложихме птичето на мека постелка между прозорците, където прекара нощта.

Много време мина, докато моят приятел закрепне и стъпни на крачката си, още повече измина, докато се върне радостта му от живота и песента му. После пуснахме птичката на свобода – между нейния народ.

Птичките са крайно деликатни и свенливи. И те изпълняват своята скромна и полезна служба в живота на Цялото.

Всяка среща, даже и с най-малкото същество, ни обогатява. В нея, по нов начин, Животът се разкрива пред нас с необозримото си разнообразие и красота. Наистина, има какво да учим от нашите малки братя и за какво да благодарим.

БЕЛИЯТ ГЪЛЪБ

Като студенти живеехме обикновено или в сутерените, или по таваните. Разбира се, предпочитрахме таваните, поне бяха сухи, нямаше влага.

Тази година имахме късмет – гържахме малка таванска стаичка. Наистина, изкачвахме пет етажа по тясна задна стълбичка, след това прекосяхме целия тъмен таван, докато дойдем до нашата стаичка.

Срещу нас, на същата височина, имаше подобен на нашия капандур, там живееха семейство гълъби – баща, майка и две подрастващи гълъбчета, които вече летяха. Човек можеше да се поучи от тях на внимание и обхода.

От време на време една Милостива ръка отваряше малкото прозорче на сандъка и сипваше храна. Семейството беше винаги нахранено. Но веднъж Милостивата ръка забравила да затвори вратичката и на покрива изскочи сивият махленски котарак. Той застана срещу отвора и с жадни очи избираше жертвата си. Тогава пред него застана големият бял гълъб – бащата. Той се хвърли върху него и котаракът го сграбчи, но понеже беше на самия край на корниза, и двамата полетяха надолу. Докато котаракът правеше своите сложни фигури, изтърва гълъба и той излетя, а котаракът тупна на долния балкон – това го спаси.

След малко бащата се върна при своите. Той беше толкова развълнуван, че целият се тресеше, гукаше и разправяше преживяванията си. Всички от семейството вземаха участие – изразяваха тревогата и радостта си.

После по общ сговор гълъбите плеснаха с крилете си, литнаха и гълго се рееха в небето, като правеха своите фигури и лупинги тъй само, за изкуството на полета , за радостта от живота и от това, че са невредими и заедно.

Пратих хабер на Милостивата ръка за случилото се и тя вече не забравяше вратичката отворена. Сега белите гълъби си живееха честито.

Да, зад малкия живот се чувства Големият Живот. Любовта е пътят към него.

ОРЕЛЪТ

Влязох при моя ковач да си поръчам сечива. Докато правех поръчката си, в ковачницата влезе млад човек, на ръката му – орел, кръстат орел. Голяма, красива птица! Видът ѝ изразяваше гордост и достойнство. Но погледът ѝ! Погледът ѝ беше насочен към мене. Този поглед говореше ясно и разбрано: „Пак се срещаме. Виждаш ли в какво съм положение! Помогни!“

Той гледаше само мене, и то право в очите. Не са само думите, чрез които можем да говорим.

Питам човека:

– Откъде го имаш?

– Аз съм шофьор. Като прехвърлях Балкана, видях го пагнал край гората. Трябва да е ранен или си е навехнал крилото. Не може да лети.

– Къде го носиш?

– Ще му направя халка за крака – ноктите му са много силни, но и човката му е опасна.

А погледът на птицата, насочен към мене, говори ясно. Някакво далечно родство се чувстваше между нас – прилика, подобие, но не в прекия смисъл.

„Помогни!“

Казвам на шофьора:

– Къде ще го носиш, само ще ти пречи. Продай ми го.

– Че, да ти го продам.

Дадох му 50 лева и взех Орела.

Той премина на моето рамо. Отнесох го вкъщи. Поставах го на покрива – остана там свободен. Хранех го редовно и му оставях чиста вода. Сутрин и вечер отивах при него, гово-

рех му като на човек. Е, думите не ще разбере, но по интонацията на гласа разбираше всичко. Презгледях крилото му, опипах го внимателно. Видях, че е навехнато – опънах го и го наместих. Това е болезнено, но не ме удари с клюна – разбираше, че го лекувам. Той тъй свикна с мене, че ме очакваше сутрин и вечер.

Така започна нашето приятелство. След три месеца той правеше вече опити да лети. Издигаше се съвсем леко – няколко замаха с крилете и после се оставяше на въздушните течения да го носят. Като правеше големи кръгове, издигаше се високо, после се спущаше и кацаше на рамото ми. Видът му казваше: „Сега вече мога да летя! Радвам се!“

Доиде времето на моето редовно пътуване из Балкана. Взех и Орела. Той седеше на рамото ми или на раницата; и да излиташе, пак се връщаше там. Балканът му припомняше нещо родно. Буките се разлистваха. Въздухът – ароматен, чист, свеж, усещаше се дъхът на божиката, в гората цъфтеше синята тинтява и изликата. Колко е прекрасен светът, в който живеем!

Вървахме по онези едва видими пътечки по билото на Балкана. Над нас – голямо небе, необятен простор! На юг и на север – безкрайни далечини. Достигнахме върха Големият Бухал. Тук беше моят бивак. Тук прекарвах всяка година по десетина-петнадесет дни, на самия връх, между скалите.

Орелът се изви, обиколи няколко пъти върха, разгледа скалите. Усетих, че му допадна това място. Запалих огъня между скалите, а Орелът се вие и оглежда нашето царство. Да, не е изгубена съвсем Райската градина!

Сутрин Орелът се извисяваше много нагоре и от висините идеше глас: „Чан, чан, чан.“ Имаше радост в този глас!

Прекарахме две недели на върха. Трябваше вече да си отивам. Орелът хареса това място. Усещах, че ще остане тук.

Той ме изпрати надалеч. Виеше се все над мене, докато се скрих в Равната Гора.

Разделиха се приятели. Но чудното е това, че на следната година, като отидох на върха, Орелът беше там. Той се спусна до мене. Беше възмъжал и се беше разхубавил. Отново прекарахме заедно дните. Ред години това се повтаряше.

Някой пита: Има ли приятелство между човека и животните? Има!

Да чувстваш родството и с малкия живот, и с Големия – да ги чувстваш един живот, свой живот – това ще рече да живееш в този прекрасен свят, който Бог е създал за нас – да го разбираме, да го обичаме, да се радваме и да благодарим.

СВОБОДАТА

Обиколих големия пазар да си купя някои зеленчуци. На долния край на пазаря гледам – човек държи клетка с малки птички, стигличета и поползенчета. Птичките се блъскат в мрежата с жално писукане. Питам човека:

– Къде ги носиш?

Казва ми малко стеснително:

– Продавам ги.

– Колко искаш?

Лесно направихме пазарлъка. Питам ме:

– Имаш ли в какво да ги туриш?

– Имам, подавай ми ги едно по едно. Нали са здрави?

– Здрави са!

В това време любозитни дойдоха около нас. Подаде ми той едната птичка, прихлупих я в шепата си – тя се блъска вътре. Казвам ѝ:

– Да не влизаш други път в примката!

Отворих шепата си – птиченцето отлетя стремително. Поползенчето пък се престори на мъртво, ала като отворих шепата си, излетя, като възкликна радостно. Винаги, когато пускам птичка на свобода, изпитвам радост.

Наоколо се събраха хора, гледаха учудено, но съчувствието беше на моя страна. По едно време човекът каза:

– Познах те! И друг път си купувал птички от мене.

Казвам му:

– Недей ги лови вече!

Той стоеше смутен с празното кафезче в ръце. Беше висок, хубав човек, представителен. Усетих, че нещо трепна в

него, засегната беше струна, отдавна заспала. В погледа му се яви смут. Изведнъж човекът извика:

– Няма да ги ловя вече!

Стори ми се, че очите му овлажняха. Между присъстващите се разнесе одобрителен шепот.

Със свободата върви радостта от живота.

Сега, по моя повод, заслужава да ви разправя приказката за Малкото папагалче.

Живееше в Багдад богат търговец. Имаше жена и две момиченца. Къщата му беше като палат, наоколо – голяма градина. Една вечер, като се прибираше от дюкяна, вижда на пазаря човек, държи в кафез папагалче. Но каква птичка, какви шарки! Търговецът не беше виждал такова нещо. „Ще зарадвам жената и децата.“ Плати на човека колкото поиска и взе папагалчето. Занесе го в къщи. Всички се зарадваха. Но най-много се привърза към папагалчето търговецът. Той му поръча кафез – голям, златен, с разни хранилки, пръчици и люлчици, имаше и басейнче с вода, и фонтанче. Сам търговецът идваше сутрин и вечер при кафеза и разговаряше с папагалчето. И то скоро се научи да говори.

Доиде време търговецът да отиде по своята работа в далечните южни страни. Пита той жена си: „Какъв подарък да ти донеса?“ Пита момиченцата си – всички искат нещо от хубаво по-хубаво, от скъпо по-скъпо. Търговецът си взема бележка, прощава се вече със семейството си; като идва до клетката на папагалчето, пита и него:

– А ти, мое папагалче, какво искаш да ти донеса от далечните южни страни?

Папагалчето казва:

– Господарю, като идеш в южните земи, потърси царството Вак. Там расте голямо дърво, на него живеят моите братя и сестри. Поздрави ги от мене, разправи им как живея и аз тук, виж какво ще ти кажат.

И търговецът замина. Разпродаде стоката си, спечели много, закупи други стоки оттам, накупи и подаръците. Накрая се сети и за папагалчето. Потърси земята Вак, намери голямото Дърво на папагалите и на него – папагалчетата накацали, все като неговото. Търговецът застана пред дървото и извика:

– Селям! Поздравява ви вашето братче, папагалчето! То живее в моя дом, в един златен кафез. Какво ще кажете да му занеса!

От дървото не дойде никакъв отговор. Само една птичка падна мъртва на земята. Търговецът чака, чака и си отиде.

Като се върна вкъщи, раздаде на всички подаръците, най-после дойде и до клетката на папагалчето.

– Мое мило папагалче – каза той – намерих земята Вак, намерих голямото Дърво на папагалите, и на него – твоя род. Извиках поздрава, разказах им за тебе, но никакъв отговор не получих! Само едно папагалче падна мъртво от дървото.

В тоя момент папагалчето, което беше кацнало на най-горната лълчица, падна мъртво в клетката. Развикаха се всички, завайкаха се, децата се заплакаха, сам търговецът се просълзи, но нямаше какво да се прави – отвори клетката, взе мъртвото папагалче, подържа го малко, па го хвана за крачето и го хвърли през прозореца. Ала в същия миг папагалчето пръпна с крилца и отлетя...

ЗЛАТНАТА ГРИВНА

*В Големия Живот на Братството
ние наричаме всеки мъж брат
и всяка жена сестра.*

Сестрата седеше на големия плосък камък и тихо си плачеше. Това беше скръб зряла, улегнала, преживяна и разбрана. В нея имаше примирение. Тя идеше от дълбините на живота. Това беше връзка с любими същества, отдалечили се в Големия Живот.

Скръбта ѝ се изливаше естествено, просто, в тиха жалба:

– Изгубих я, тук я изгубих! Две години вече я диря – нищо не намерих... Отиде милият, скъп спомен! Не скърбя защото беше скъпа златна гривна, с гуаманти, но заради спомена, заради скъпия, мил спомен тъжа... Не можах да го опазя!

Сестрата беше опряла ръце в скалата, навесила лице над нея. Сълзите ѝ обливаха големия топъл камък, преседял тук хилядолетия, свидетел на какви ли не събития, и всички те бяха записани в него. А сега ще се прибави и тихата жалба на една човешка душа...

Скутника я гледаше със съчувствие. Той отправи запитване към живото Пространство, просто и ясно:

– Къде е златната гривна?

По трепета, който мина през него, позна, че ще има отговор. Но какъв странен отговор беше той! Пространството като че се усмихна: очерта се голямо дърво и на него гнездо, гнездо на сврака – нищо друго. Картината се задържа. Скутника я гледа известно време учуден, после дойде просветлението и разбра. Огледа се наоколо. На няколко крачки почваше голямата гора. Накрая на гората – голям бук, а на върха му – гнездо на сврака. Скутника попита брата до него:

– Можеш ли да изкачиш онова дърво?

– Аз бях най-добрият катерач на младини, но и сега няма да ме затрудни.

– Изкачи се до онова гнездо. Внимавай, че там клоните са тънки, разпределяй тежестта на няколко клона.

Отидоха до дървото. Като стъпи на раменете на Скитника и се хвана за долните клони, братът лесно се изкатери до гнездото.

– Махни покрива и виж какво има вътре.

Братът махна клечките, които покриваха гнездото и като погледна, едва не извика от почуда – вътре беше ... златната гривна ! Той я тури в джоба си, слезе бързо и я подаде на Скитника. Пространството пак се усмихна. Скитника се приближи до сестрата, която още обливаше камъка със сълзи, и тихичко сложи гривната пред лицето ѝ. Сестрата извика с голям глас, сграбчи гривната и прихлуни лице върху нея. Какви жалби изказа сега, каква благодарност! Тя не вярваше на очите си, гледаше и целуваше гривната, плачеше и се смееше – като че се върна при нея онзи, който ѝ я беше дал. После се изправи, хвана ръцете на Скитника, целуваше ги и ги обливаше със сълзи.

– Къде я намери?!

Загубеният живот се върна пак в нея. Скитника се усмихна, посочи с широк жест простора:

– Те винаги са с нас!

Във всяко нещо има скрит живот, стига човек да го открие, да го почувства и разбере. Малки неща могат да ни свържат с Големия Живот. Казват: „Мъртва природа.“ Мъртва природа няма! Всичко е проникнато от Живота. Всичко е изпълнено с живот, явен или таен.

ЖИВИТЕ БАРОМЕТРИ

Безброй лъчи изпълват пространството. Те идват от всички краища на Всемира – от близо и далеч.

Ние сме потопени в жива среда – това е живот безграничен. От него долавяме много малка част. Ако се ограничим само с нашите пет сетива, ние ще се движим в един тесен кръг. Но човек разполага с още много други сетива, дарби и способности. Неговият мозък е най-сложният и свършен орган. Чрез него той възприема Големия Космичен Живот.

Правили сме много опити, много наблюдения и знаем, че животните долавят мислите и чувствата на човека. Между всички живи същества има връзка, става обмяна, те взаимно си влияят. Следователно не е безразлично в каква среда ще се движи човек и какви отношения ще има към нея.

Много от животните имат сетива, които човек още не е развил или ги е изгубил. Промените в природата се подготвят, изпращат се сигнални лъчи. Много от животните долавят тези лъчи и вземат мерки: цветята предусещат бурята и свиват своите чашки; пчелите и мравките се прибират 1–2 часа преди да се развали времето.

Сега веднъж през лятото на топлите камъни и се греех на слънце. Небето беше ясно, времето тихо. Изведнъж една малка земна пчеличка се втурна в шепата ми и се свря в най-тъмното кътче. В устрема и в движенията ѝ се чувстваше паника. Казах си: „Да видим какво предсказва малката пчеличка.“

След малко от запад връхлетя вятър, облаци покриха небето, загърмя, затрещя и се изля пороен дъжд. Малката земна пчеличка знаеше какво иде.

Ако през зимата видите, че прясно е ровила къртица, това е сигурен признак, че времето ще се затопли. Всъщност тук синоптиците са ларвите на майския бръмбар: когато времето ще се затопли, те излизат към повърхността, а след тях върви къртицата.

Петелът е също добър барометър. Неговото кукуригане предвещава различни промени. Общо взето, ако пее на земята, очаква се лошо време; ако пее, кацнал нависоко, времето ще се подобри.

Ако свинята събира клечки и играе с тях, като се върти из двора, очаква се лошо време.

Явленията в природата са източник на лъчи. Те действат върху човека и върху животните. Чудно е например как водното славейче, което си прави всяка година гнездо над потоците, знае отнапред докъде ще стигне водата през годината, та на такава височина да направи гнездото си.

Паякът е особено добър синоптик. Неговата паяжина е като чувствителен радарен апарат. Той долавя отдалеч промените, които ще настъпят.

Наблюдавайте природата с любов, не критично. Това е Големият Живот, с който човек е интимно свързан.

Движете се сред нея като стопани – грижливи и внимателни, отзивчиви и справедливи. Всяко живо същество иска да му се отдаде правото – и растенията, и животните.

Рагвайте се и благодарете за хубавите условия, които Бог е дал. Смисълът на живота седи в това: да любим Бога и да вършим Неговата воля.

АНГЕЛИ БОЖИИ
ХОДЯТ ПО ЗЕМЯТА.

Разкази.

Авторово оформление на заглавната страница в ръкописа; рисунката е от художника Борис Георгиев.

Ангели Божи хогат по Земята

Разкази

За всичко, което става, всеки един от хората е отговорен. Каквото и да направим, ти засягаш целия организъм на Природата.

Учителя

ПЪРВИТЕ РЕВОЛЮЦИОНЕРИ

Малцина знаят, че идеята за освобождение от турско иго се зароди и се поддържаше в Атонските манастири, от калугерите.

Вие знаете, че на Атонския полуостров има манастири, където се подвизават монаси от всички страни на Балканите, които бяха поробени по онова време. Монасите най-добре знаеха какво нещо е робството. Самите манастири са преживявали много пъти нападения, грабежи, опожаряване, кланета. Всички монаси са се молели за своите поробени народи и, естествено, споделяли са помежду си мъките си. И така се заражда в тях идеята да обединят усилията си. Те решават в определен ден и час да се събират на общи молитви към Бога за освобождение от агарянското иго. Тази духовна работа продължава много години. По този начин, естествено и постепенно, манастирите стават разсадник на идеята за освобождението, която чрез посетителите, отишли там на поклонение, се предава във всички народи. Тази идея започва да пониква в сърцата на поробените, това повдига самочувствието им, събужда надежда и копнеж за свобода. Атонските манастири се посещават от много хора от целия свят. Молитвата на монасите за освобождение от робството, знайно или незнайно, се разпространява навсякъде.

След като са работили така двайсетина години, калугерите решават да разширят акцията, да привлекат в общата молитва и хора вярващи от своите народи. Тогава от Атон изпращат монаси да събират помощи за манастирите, а всъщност – да призовават към молитва вярващите измежду гърци,

сърби, румъни, македонци, българи. Те пътуват, опознават народите си, привличат към общото дело вярващите. И за да се знае кой е привлечен в акцията, дават му една икона, която представя свалянето на Христа от кръста. Скрытата идея е тази: след разпятването и свалянето от кръста иде възкресението – освобождението! Който пътува из страната, като влезе в една къща и види тази картина до кандилото на стената, знае, че стопанинът на този дом е привлечен за Делото. Тъй постепенно се създава една връзка, събуждат се хубави чувства на доверие, на солидарност, на отговорност; това е братска връзка между хората, една идея ги обединява – да се молят за освобождение! Монасите пътуват години наред, разнасят и поддържат идеята за свободата. Така основата вече е положена, а след това идат революционерите, които почват да организират бунт срещу турското иго. Тъй се ди истината! Първо – молитва към Бога, мисъл, пожелание! После иде действието.

Тази заслуга на монасите не трябва да им се отрича. Колко трудно е било в онези времена придвижването по пътищата на Османската империя, още повече че монасите са пътували повечето пешком! Колко мъчности, изпитания, опасности и рискове е криело това пътуване! Един мъчалив, но голям подвиг на монасите е това. Те е трябвало да действат предпазливо, много внимателно, да проявяват психологическа прозорливост и да имат вътрешно ръководство, за да изберат хората, на които могат да открият тайната за голямото Дело. Като видят буден човек, вярващ, но и верен, в който има родолюбиво чувство, привличат го в молитвената акция. И като белег на това, че е приел да участва, дават му иконата. Това е било като знак за посвещение в Делото на освобождението. Тази икона със свалянето на Христа от кръста се нарича Антиминс, което вероятно означава съпротива. Виждал съм я много пъти, дори отпечатана на коприна.

Един от хората, които са получили Антиминса, е големият възрожденец Константин Дъновски, бащата на Учителя

Петър Дънов. Когато като младеж той тръгва за Атон, за да стане монах, един стар калуđer го среща в църквата „Св. Димитър“ в Солун, повиква го настрана и му казва: „Ти не си определен за монах. Ще се върнеш, откъдето си дошъл и ще служиш на народа си.“ И му дава Антиминса. Този Антиминс се пази и до днес в музея във Варна.

В тази голяма молитвена акция е станал само един провал. Патриархът в Цариград Григорий, който е бил привлечен в Делото, споделил това със своя протосингел, който го предал на турците. Патриархът бил посечен пред олтаря на църквата. Провалът е спрял до тук, защото никой не е знаел кои други участват в молитвите.

След общата молитвена акция дойде борбата за църковна независимост, а после дойдоха и революционерите: Раковски, Левски, Каравелов, Ботев, Караджата, Хаджията, Петко Войвода и много други. Народът беше вече подготвен, той живееше с идеята за освобождението. Така за борбата имаше вече почва.

ВЕЗБЕНАТА ПИСМЕНОСТ

У българския народ има едно древно изкуство – бродирание с цветни коприни върху тъкани, пак от коприна; бродирание на блузи, пояси, ръкави, елечета, ризи, които се дават за спомен на любим човек – при годежи, сватби, кръщения, имени дни и други празници. Тук творецът е влагал най-голяма любов и умение. Направял е най-хубавото, на което е бил способен, предавал е най-хубавото, което има в себе си. То е прегръдка, целувка... Такива образци в българския народ има безброй много, везба – навсякъде. Туй е било най-любимото занимание на жените. Това са чудни плетеници – везби, шевици, където ръката на майстора, водена от любовта и въображението, е създала прекрасни образци. Това е женско изкуство. Но в това изкуство е скрито и друго, много рядко явление – „шепота на душата“ – говор на душа с душа.

Преди много години старата игуменка на женския манастир в Габрово ми показваше везби. Такива тя имаше много, събирани години от народа, и ги пазеше свято в една ракла. Тази монахиня се казваше баба Елисавета (или София, не помня добре името ѝ). Тогава, още ученик, аз събирах народни умотворения. Седнем до софрата на трикраки столчета, покрие баба Елисавета софрата с чиста, бяла кърпа и разгъне отгоре риза със сложна везба. И ми покаже във везбата: „Синко, я погледни, не виждаш ли тука буква?“ Тогава аз изучавах и старите азбуки – глаголицата и кирилицата. И виждах в сложната плетеница наистина – буква! А до нея – друга, и друга... Тя туря ръката си на буквите, мести я по везбата и чете... Получава се дума – благословия, добро пожелание. Буквите са от старинната

азбука – глаголицата: те имат прилика с буквите от гревните източни азбуки – индуски, китайски, японски, египетски, персийски. Глаголицата е гадена още в петия век от готския епископ Улфила, който е живял в Мизия, в Никополис-аг-Иструм...

Като ми показваше баба Елисавета буквите с ръка, аз наистина ги различавах в плетениците; като ги свързваше в думи, те оживяваха и се явяваше малка молитва, благословение или благопожелание. Ето каква писменост се крие в народното изкуство – много гревно, от незапомнени времена. А може би в това изкуство са скрити и някои данни за историята на този народ, не знам. Това беше много отдавна.

Но изуменката, баба Елисавета, като туряше ръка на буквите, почваше и да ги пее понякога. От къде вземаше тези мелодии? Ех... От живота преди векове... Като ги слушаш, тръпки те побиват. Пък и какъв глас имаше тя! Беше глас като зряло жито. Пееше със затворени очи, като че гледаше в другия свят... Много гласове се чуваха в тези мелодии. Учугваше ме откъде ги изваждаше баба Елисавета. Тури ръка на буквата, затвори очи и пее...

Всички изкуства, каквито и да са, са език на космичните човечества. Човечествата във Всемира винаги са общували, общуват и сега. Ами – това е смисълът на изкуството, то не е лично. Вдъхновението иде от целия Всемир, безброй много човечества живеят и техният живот се изявява чрез изкуствата. Тъй и ние го познаваме тук, на Земята. Душата знае космичния език, преживява го, дава му израз по хиляди начини – в творчеството. Чрез мисъл, рисунък, песен, везба, поезия, танц...

Сега трябва да кажа няколко думи и за малкия девически манастир в Габрово, който се намираще в средата на града, край река Янтра. Това беше чудна градина! Черквичката, камбанарийката с хубавото звънче, което всички познаваха и обичаха („Калугерките звънят“, тъй казваха в града); то отекваше в душите на всички, млади и стари, като молитва и им даваше сила и надежда. Щом го чуят, домакините ще се прекръстят, ще кажат: „Калугерките!“ И всички знаят, че от там всякога може да дойде помощ в нужда.

Калугерките не бяха много, но поддържаха идеален ред и чистота в манастирчето. Градинката – малък парк – изобилстваше с цветя и плодни дръвчета. Нямаше никъде другаде такива цветя! Комуто и да станеше нужда за цветя по разни случаи, по разни тържества – годежи, венчавки, кръщенета, имени и рождени дни, пътуване до Божи гроб или посрещане, трябва ли цветя – „Калугерките!“

На някоя млада домакиня, още неопитна в сложната домакинска работа, ѝ трябва съвет – „Калугерките“. Яви се нужда да се помогне при раждане или при болен, да се гледат малки деца докато родителите са заети – „Калугерките“. Те винаги се отзоваваха; дойдат тихо, скромно, незабелязано, свършат работата си и си отидат. Калугерките съхраняваха опита на много поколения преди тях. Този опит беше сила, на него можеше да се разчита. И младата домакиня, пък и възрастната, имаха надежда – „Калугерките“! Те бяха опора, имаха лек за всичко. Какъв народ е минал през тези скромни килийки! То беше като гревно злато, скрито там за крайна нужда. Всички го знаеха и разчитаха на него – „Калугерките“...

Всеки ден в малката черквичка се отслужваше служба. А как пък пееха! Служеше старият поп Иван. А псалтът, дядо Дянко, имаше глас, който като че идеше от бездната или от небесните висини...

Велико изкуство се иска, за да поддържаеш в сърцата на хората хубавите чувства. Това е възпитание. Тъй се поддържат добродетелите и живота. Тогава човек върви със стройна, благородна стъпка и работи за благо на всички. Тук трябва работници, и то какви! Избрани! За тях Христос казва: „Вие сте солта на Земята.“

Отминаха хубавите времена. Но остана споменът в душите и благодарността – „Калугерките“... Сега вече малцина могат да си спомнят това. Но доброто не се губи! То ще се възроди в нови форми, още по-прекрасни. Да благодарим за онова, което е направено. То е основният камък, на него почиват добродетелите, любовта към всичко прекрасно. Тя е заложена в душите ни и ще принесе плод многоценен на времето си.

ДЯДО ИВАН

Дядо Иван беше заможен селянин на около 70 години, но запазен, здрав и много работлив. Беше приветлив, весел, пееше песни и постоянно се молеше. Той имаше една особеност, поради която съселяните му го смятаха за малко смахнат: чуваше гласове в себе си, разговаряше с Невидимия свят.

Седи дядо Иван една сутрин на пейката под брястовете и унесен, затоплен от пролетното слънце, чува тих глас в себе си: „Аз съм духът на щъркелите. След няколко дни ще дойдем, но тази година не искаме да направим гнездото си на брястовете на твоя съсед. Ще го направим на твоите. Направи потребното.“

На вътрешния глас дядо Иван отговаря само едно: „Слушам!“

Той повиква синовете си и се разпорежда. Качват се на брястовете, избират подходящо място, отсичат няколко клона, които пречат, и завързват яко колело от стара кола. След няколко дни щъркелите идват и направят гнездото си на бряста на дядо Иван.

Друг път дядо Иван си почива под някое дърво на сенчица, а гласът му казва: „Едно гущерче ще излезе от дупката си под дървото. Иска да се покачи на ръката ти и да се погрее на слънце. Нали няма да му навредиш?“ „Няма!“, казва дядо Иван сърдечно. След малко гущерчето излиза, изпълзява на ръката му и се грее на слънце.

Върви дядо Иван през старата дъбова кория. Гласът му казва: „В хралупата на този дъб живее бухал. Ако обещаеш, че

няма да му сториш зло, той иска да ти се покаже.“ Дядо Иван казва радостно: „Няма, няма!“ От хралупата излиза голям бухал. Той гледа дядо Иван с големите си жълти очи, а старецът му се радва.

Дядо Иван беше раздал своя имот на синовете си. За себе си беше оставил една овощна градина, около десетина декара, и сам се грижеше за нея. Всяка сутрин той отиваше на градината. Ще застане на единия ѝ край и ще направи молитва; ще застане на другия, пак ще направи молитва. Така ще изреди четирите ѝ страни. По цял ден работи в градината: подкастрия гръветата, разкопава около стеблата им, тори ги и полива, пее им песни.

А как му се отплащаха гръвчетата? В цялото село нямаше по-хубави ябълки, круши и сливи от неговите!

Тази пролет гръвчетата бяха преизобилно нацъфтели. Обещаваха много плод. Но тъкмо тогава се загаде напаст – облаци бръмбари, от твърдокрилите хоботници, настъпваха от запад. Те подядаха в основата цвета и той опадваше. Селяните не можеха да се борят с тях. Не помогна нито огън, нито дим, нито ръчно избиване, макар че и децата от училището бяха извикани да се борят с хоботниците.

Бръмбарите приближаваха вече градината на дядо Иван, а неговите синове му казват на подбив: „Тате, тук вече твоите молитви не ще помогнат!“

Дядо Иван с тревога следеше бедствието. Сърцето му се свиваше от мъка.

Бръмбарите бяха вече близо до неговата градина, когато от изток се загаде голямо ято врани и скворци. Те бяха хиляди, безчет. Птиците се нахвърлиха на бръмбарите с такова настървение, че ако изяждаха един, десетки избиваха с човките си. Битката продължи целия ден. Бръмбарите бяха унищожени.

Градината на дядо Иван беше спасена.

ХОДЖАТА ОТ КАЙМАКЛИЙ

Този случка ми я разправи моят стар приятел дядо Стефан. Тогава той беше възрастен, а това се е случило, когато е бил млад – предполагам да е станало преди 80–90 години.

В селото Каймаклий живял прочут ходжа. Той помагал на хората със съвети, лекувал, но главното – имал власт над животните.

Веднъж ходжата дошъл в селото на Стефана. Поканили го да пренощува в една къща, но в нея имало бълхи – облак. Хазяите се извиняват. Ходжата казва: „Не врèди.“ Вечерта той извадил ножа, забил го в пода и произнесъл някакви гуми. Всички бълхи се събрали около ножа, покрили го догоре. Ходжата спал спокойно.

На сутринта трябвало да отиде в къщата на един чобан*, прочут с това, че неговите кучета били най-злите в селото – човек не можел да влезе в двора му. Стефан довел ходжата до портата, но не пожелал да влезе – в двора лежали 10–12 кучета, големи като магарета. Ходжата отворил портата, минал през двора. Като минавал край някое от кучетата, то само повдигало глава и я отпускало. Влязъл ходжата в къщи, свършил си работата и си излязъл, без да бъде нападнат от кучетата. Стефан го попитал:

– Ти ли си ходжата от Каймаклий?

– Аз.

– Моля те, научи ме на някои от твоите мурафети, на някои от твоите изкуства!

* (тур.) – овчар

– Добре – казал ходжата, – на какво искаш да те науча?

Стефан помислил, че ако го научи да лови змии, ще може да плаши момите по сепенките.

– Научи ме да ловя змии – казал Стефан.

– Добре – отвърнал ходжата, – излез утре на полето. Ще срещнеш змия. Запомни тези три думи – ходжата казал на Стефана три думи. Стефан ги повторил. – Ще кажеш първата дума. Ако змията не се спре на първата дума, ще кажеш втората – тя непременно ще се спре, ще се навие и ще издигне главата си. Тогава хвани змията, но ще знаеш, че първата змия непременно ще те ухапе. Ти ще кажеш третата дума, за да я освободиш да си върви. След това ела при мене в Каймаклий, да ти направя един шербет* и няма опасност от ухапването.

Стефан изпълнил всичко това и оттогава има власт над змиите.

Трите думи са магически – странни думи, от някакъв гревен език. Стефан ми ги каза, но с условие да не ги казвам на никого.

Да, много тайни крие животът около нас!

* (тур.) – сироп

ДЯНКО КОЛЕЛОТО

Някога реките бяха пълни с риба, водите бистри, чисти – може да пиеш направо от реката.

Неделният ден ще се съберат две-три приятелски семейства, ще седнат в шарените талиги и – хайде край реката. Тук има морави със свежа зелена тревица и върбови сенки. Върбовите сенки са леки, слънчеви, но пазят от припек. Ще метнат халищата на тревата, ще полегнат да починат и да погледат дълбокото синьо небе. Като се издигне слънцето на една-две копрали, бай Георги ще вземе срекмето, ще тръгне срещу течението – той знае, че белите мрянки изграят на припечните слънчеви бързеи. Бай Георги пристъпни, метне срекмето далеч напред, събира го полека, внимателно – сребърните рибки са напълнили мрежата. Десетина пъти като хвърли, менчето се напълни с риба. По-нататък бабите имат грижата за рибената чорбица. Вие яли ли сте чорбица от бели мрянки?

По-надолу реката навлиза в дълбок скалист пролом. Тук скалите са изрязани отвесно, водите текат бавно, вировете са дълбоки. В тези тихи вирове, в подмолите и пещерите се крие голямата риба: големите тъмни мряни и клянове, че и щуки, че и сомове. Тогава на скалите сядат Дянко Колелото. Ще извади кларнета и ще засвири. Весели, изгриви звуци изпълват пролома. Музиката раздвижва рибите, самотниците излизат, излизат – размърдват се рибите от най-дълбоките води. Такава чудна сила има музиката, на нея и камъните не могат да устоят! Тогава бай Георги ще нагази във водата – тук тя е дълбока, достига до гърдите, че и по-дълбоко. Но в средата на вира има камък, той не излиза над водата; на него ще стъпни бай Ге-

орзи, ще запретне срекмето и ... чака, той иска да усети къде е рибата. А кларнетът се старая, Дянко Колелото е майстор. За него казват, че като засвири, може умрял да съживи. Бай Герорзи изчаква момента, тогава замахва и хвърля срекмето, и то тъй майсторски, че то пада като глан, цялото разперено, и почва бавно да потъва. Като достигне дъното, той почва бавно да го изтегля. Погаде ли се мрежата, виждат се вече сребърните коремни на рибите. Мрежата се изнася на поляната и тук вече жените и децата изваждат рибата. Операцията се повтаря три-четири пъти. Това е достатъчно, тези хора ловят само толкова, колкото им е необходимо. Но цялото чудо прави кларнетът. Накрая Дянко засвирва и гърва песен за прощаване.

Едрата риба се приготвява по старинни рецепти, с много подправки, тук вече имат думата домакините – какви пък чудеса правят те! Голяма наука е готвенето – най-старата! Следва богат, сит обяд. Рибата обича тънко бяло винце, а то от сутринта вече е турено да се изстудява. Хубавото разположение идва естествено – сега може да се изпее някоя от старите възрожденски песни...

Когато слънцето се наклони, впрегнат кончетата и шарените тализи потеглят с весел звън. Всички са доволни, сити, отпочинали; припкат кончетата, звънят звънчетата...

Тъй живееха занаятчиите някога – простичко, естествено, но много красота и достойнство имаше в техния живот – здрав морал, чисти нрави, уважение и почитание.

ГОРИЛАТА

Работех в голям колектив, ръководех строителна бригада. Работата беше напрегната, тежка, условията трудни.

Идва един ден при мене началникът и ми казва:

– Майсторе, виждам, че не вземаш от общото ядене.

Казвам:

– Месо не ям, а мас не употребявам.

– Можем ли с нещо да те улесним?

– Ако може да наредите да ми се сваряват няколко картофа на печката в кухнята, ще бъде добре.

– Може, разбира се, ела с мене!

Заведе ме в кухнята, извика главния готвач:

– Ще туряш канчето му на печката, да се сваряват картофите!

Готвачът ме гледа навъсено. Той е голям, едър, лицето му е грозно, страшно, погледът му свиреп. Той беше избухлив, нервен, сприхав, невъздържан на думи – всички се страхуваха от него. Беше с едно ухо. Веднъж разливал храна, а един му се оплакал: „Ти пък на мене не тури мръвка.“ Горилата грабнал ножа, отрязал ухото си и го хвърлил в канчето: „На ти мръвка!“

Явно беше, че сега не е доволен от намесата в работата му. Гледаше ме изпод вежди, но нищо не каза. Оставих канчето и отидох по работата си. Наобед отидох да си взема канчето.

– Повече няма да донасяш канчето си тук!

Не възразих нищо. На началника не казах. Взех си канчето и си отидох. Картофите хвърлих – лошите чувства са като отрова, хората не погодират какво зло си причиняват с тях.

Много болести се дължат на лоши чувства. Оттогава не се мярнах в кухнята.

След 5–6 гена развалиха се фурните на голямата печка в кухнята. Настана голяма суматоха – не ще могат да пекаат гювечи, а те бяха любимата храна и най-лесно се приготвяваха.

Идва началникът при мене:

– Майсторе, фурните се развалиха, можеш ли да ги поправиш?

– Мога.

– Какво ти трябва?

– Материали и трима помощници.

– Имаш всичко на разположение!

Почнах работата; съборих старите фурни, иззидях ги ново, разширих пътя на огъня, смених изгорелите тръби, нареших ги според правилата, облякох фурната отвън с фаянсови плочки. Поправих и печката. Като запалиха фурната, тя печеше по-хубаво от първата.

Прибирах си инструментите вече, когато Горилата дойде, бутна ме с лакът и каза:

– Носи си канчето тук.

Не казах нищо, приех го естествено и почнах да си нося канчето редовно. Картофите ми бяха винаги сварени, запазени горещи, при това – един чайник гореща вода имаше на мое разположение. От време на време Горилата ми правеше малки содени питки – като се научи, че ги обичам; обвие питката с чиста кърпичка и я мушне под мишницата ми, за да не видят другите. Понякога разменяхме по две-три думи. Обръщах му внимание колко страдат хората и колко са нещастни, и все намирах да насоча погледа му към нещо хубаво. Той като че не беше виждал досега слънцето, цветята, облаците – сам той като че се размразяваше. Гласът му беше груб, като че ръмжеше звяр. Но колко трогателно беше усилието му да покаже разположение – тогава в гласа му трепваха свенливо нежни нотки, като че камъкът се готвеше да заплаче.

Откак почна нашата дружба, той се смекчи и към другите хора – не беше тъй груб, рори се в него едно съчувствие, както че сега за пръв път ги виждаше.

Веднџ той ме покани:

– Ела да видиш какво правя.

Заведе ме в стаята си. Учуди ме редът и чистотата – въздухът беше чист, миришеше на бор. На полиците по стените бяха наредени детски играчки, къщички и други, направени от борово дърво. На масата – инструменти и други материали. Останах учуден – как можеха тези грамадни, груби ръце да работят толкова нежни, деликатни работи! Той ги раздаваше гаром на децата.

Разгледахме ги заедно. Дадох му някои съвети, Горилата разцѣфна – за пръв път видях усмивка на лицето му.

Вие може да не сте виждали, но аз съм виждал камъкът да се усмихва и да плаче.

Какви съкровища крие човешката душа! Какви нежни чувства е скрил Бог в нея. Там те растат, а у един поет се раждат образи, идеи, мисъл. Тук е силата, а там е изкуството да ѝ се даде образ.

Чуден е Животът – Един, единен и неделим. Как се прелива той в безбройните форми – видими и невидими!

МИХАИЛ КОВАЧЪТ

Винаги, когато минавах край ковачницата на моя приятел Михаил, отбивах се да го видя, да си поговорим, да му поръчам някои сечива.

Михаил беше отличен майстор. Но беше мълчалив, затворен, тъжен. Не съм виждал на лицето му усмивка. Той беше чист татарски тип – мургав, скули изпъкнали, вежди сключени, мустаци увиснали. Но очите му – всичко беше в очите. В този поглед се четеше непоколебима жестокост. Но същевременно се прокрадваше и милост, съчувствие. Цялото му лице беше като написана книга. Бурен живот беше прекарал той. Всичко това беше изрязано дълбоко в чертите и представляваше трагична смесица от стихнала суровост и нещо свенливо, стеснително, което като че просеше снизхождение, милост.

Този път в ковачницата беше тихо – от комина не се издигаше пушек, наковалнята не пееше. Помислих, че е заминал някъде, но като надникнах, видях, че Михаил беше вътре.

Той седеше на стария плетен стол, облечен празнично – чист, измит, сресан. Пред него на масичката – отворено Евангелието, единствената книга, която четеше. Сам той, със затворени очи, беше в размишление или молитва. Разбрах. Михаил имаше свои празници. Той си определяше дните сам. Това бяха някакви възпоменания за далечни събития – това бяха дни на разкаяние. В тях той отдаваше почит на отдавнашни спомени. В неговия бурен живот такива имаше много. Той ги преживяваше отново – преценяваше, изпросваше милост от Бога. В такива дни Михаил постеше и се молеше, не ядеше, нито пи-

еше. „Постя и се моля за тях“, казваше той. И в такива дни не биваше да му се говори за работа.

Аз влязох тихо и приседнах на сандъчето срещу него.

Тъй прекарахме един час в мълчание. После Михаил въздъхна, отвори очи – този поглед беше гледал в миналото и беше още мътен, мрачен като нощ.

– Ех, не знаеш ти, какво е вършил брат ти Михаил. Колко хора е избил той без нужда! Сега това ми тежи, измъчва ме миналото. Минало, минало – но то не е безвъзвратно! То се връща пак и застава пред нас... Такова нещо е войната. Във войната убийството не само че не се забранява, но се насърчава и заповядва...

Бяхме ние на южния фронт, срещу французите, но срещу нас бяха чернокожи. Те имаха заповед на всяка цена да завладеят позицията ни, но ние се бяхме окопали здраво и отблъсквахме всички атаки.

Ех, братко, такъв човек съм аз – куршум на халос не хвърлям. Другарите стрелят безразборно, но аз – не. Ще си избера жертвата и ще я следя: той тича, заляга, пак тича – аз чакам. Като дойде на мушката, аз стрелям: – Бам! – долу.

След него други, и други. Бях най-добрият стрелец в ротата.

Но това беше още нищо. Изляза през нощта, отида напред пред окопите и заложи мини – само капсулите се показват. На сутринта почват – първо, барабанен огън по нашите позиции, после настъплението – идат, идат, идат на вериги! Аз чакам. Като дойдат до мината – стрелям в мината – бам! – И отиде цялата верига във въздуха, после втората, и така... Да, много хора съм избил аз, братко!

Сега намерих утеха и спасение, но кой да ми кажеше това! Виж сега, какво пише тук: „Любете враговете си!“ Че кой е казал по-хубаво нещо от това?! Сега се учим как да живеем. И благодаря, благодаря на Бога, отвори очите ми! Сега зная, и за мене ще има милост пред Господа...

В тъмните му, жестоки очи проблясваха небесни светлинки.

Такъв беше Михаил. Живееше скромно, каквото спестеше – помагаше на хора в нужда. И никога никому не говореше за това.

А Евангелието, с изцапаните корици, винаги беше до сърцето му. Понякога в разгара на работата ще захвърли чука, ще спре гухалото и ще извади Евангелието – прочете няколко стиха и се замисли. Обичаше и псалмите на цар Давида.

– Ех, зверове бяхме тогава! Сега ставаме човеци...

ЙОСИФ

Иосиф беше полкови свещеник на най-храбрия полк. Беше прекарал три войни една след друга. Той имаше и някакъв чин, но живееше при войниците, при същите условия, хранеше се с тях. Писма не получаваше, нито колетти, нито пари.

Когато полкът тръгваше в атака, Йосиф вървеше начело, изправен, никога не се навеждаше, никога не залягаше. Той не носеше кръст в ръката си, а парабел, с който разчистваше понякога досадни врагове. Лъжата и лицемерието не обичаше – щом сме решили да воюваме, ще воюваме. Беше най-добрият стрелец в полка – мълчалив, затворен, в тези тежки времена никога не беше виждал усмивка на лицето му. Най-обичаше да прекарва сам. Но при него войниците намираха много утеха в грижите си.

Имаше само един приятел – немският летец Ханс Лъове. И когато Лъове се приземи за последен път и го измъкнаха от кабината, цял надупчен с куршуми, Йосиф не се отдели от него.

Лъове му предаде книгата си:

– Моля, изпрати това вкъщи – дълго време мълча, после с умоляващ глас каза: – Би ли се погрижил за Улф?

Като чу името си, Улф, който лежеше до краката му, дойде при господаря си и забря глава до гърдите му.

Улф беше голямо, силно куче, вълча порода. Той не се отделяше от Лъове и винаги вървеше с него. Когато господарят му излиташе, Улф лягаше на летището и чакаше.

Лъове презърна с две ръце главата на умното животно, притисна я към гърдите си, затвори очи – така преседяха двамата приятели дълго време в безмълвен разговор. После Лъове взе ръцете на Йосиф, покри ги със своите и ги притисна до главата на Улф. Кучето помириxa тези ръце – тяхната миризма се смеси с тази на господаря му. Този мирис той никога няма да забрави...

– Дотук бил пътят – пошепна летецът.

Улф лежа три дни и три нощи на гроба. От време на време виеше като вълк – постоянно, тъжно, сърцераздирателно. Войниците щяха да го застрелят, ако да не беше ги страх от Йосифа. След това Улф вървеше след Йосифа тъй, както преди вървеше след господаря си.

Йосиф сънува сън. Когато се събуди, беше го забравил, но едно изречение остана: „Изтеглете се на втората позиция!“

Говори с ротния – същата вечер ротата се изтегли незабелязано. На сутринта започна канонадата. Невиждана! Барабанен огън по първата позиция, с най-тежки оръдия. Всичко забря, закипя. От окопи и закрития не остана помен. Ако ротата беше там, нямаше един човек да се спаси.

След няколко дни Йосиф пак сънува, сънят пак се беше заличил, но едно повеление остана: „Изтеглете се назад!“

Те знаеха, че фронтът е скъсан, но нямаше заповед да се изтеглят. Този въпрос решиха сами. Едва се изтеглиха, и обкръжението стана...

И тъй, Йосиф се върна от войната с едно изсивяло, износено расо, нагупчено от куршуми и шрапнели, но самият той – без нито една граскотина.

Назначиха го игумен в манастиря.

Манастирят беше разорен. Живееше от милостиня, а притежаваше хиляди декари вековни букови гори, обширни ливади, пасбища край реките, земя за обработване, малки воденички – караджейки, дъскорезници – всичко западнало и запустяло. Предишният игумен пиеше.

Един месец Йосиф проучваше стопанството. Той назначи отец Матей за домакин и ремонтира манастирските стаи и помещения – около сто. Скоро богатите хора и еснафът от града откриха, че манастирят е отличен курорт. Те почнаха да идват за отгих и стаите се заемаха през лятото. Йосиф организира продоволствието, имаше всичко в изобилие: мляко, яйца, масло, пресен зеленчук и плодове, при това на умерени цени.

Поправи воденичките и ги пусна в движение, а също и пекарните. Караджейката е воденичка с едно камъче, не прегаря брашното и хлябът е особено вкусен. Отец Матей приготвяваше най-хубавия хляб.

Като тури ред в манастирското стопанството, Йосиф пристъпи към горите. Там хазяйничеха браконьерите. Той отиде в близкото село, влезе в кръчмата и държа кратко слово:

– Които има нужда от дърва или от дървен материал, да се отнесе до отец Матей. Цената е достъпна за всички. Манастирят ще отпусна всяка година по сто коли дърва за селото. Каквото е било досега – било, отсега нататък когото хвана в гората, че краде, ще го накажа.

Селяните си взеха бележка, те знаеха, че с Йосифа шега не бива. Само трима, най-големите браконieri, насмешливо поглеждаха, но не срещнаха съчувствие.

Йосиф обичаше гората. Той можеше с часове да слуша шепота на листата, разхождаше се в този Божи храм, възхищен и благодарен.

Една сутрин той чу далечните удари на топорите. Не беше трудно да ги намери – бяха тримата. Когато излезе пред тях, не трепнаха. Опрели бради на брадвите си, те гледаха насмешливо, гръзко, нахално.

Йосиф погледна големия бук, който бяха свалили, и то не по правилата – дървото при падането беше смазало много младата гора. Великанът със сребрилата гладка кора като че му се оплакваше. Той съблече бавно расото, метна го на дървото. Беше гърбом към злодеите, загледан в сребристия ствол; в очите му припламваха опасни пламъчета. Изведнъж се обърна рязко и зашлеви две плесници на „мартора“ с такава сила, че онзи

се смъкна на земята. В същия миг с един юмрук запрата другия в един бук, а третия Улф беше свалил и го беше уловил за гърлото. (Улф беше обучен да лови хора.) Йосиф ги върза със собствените им пояси, прибра брагвите, остави Улф да ги пази, а той тръгна да дири – наблизко трябваше да има кола. Тя наистина не беше далеч. Волчетата си преживяха кротко. Йосиф ги помилва, впрегна ги и като докара колата до дървото, хвърли браконьерите в нея и подкара воловете. Чак след обяд пристигнаха в селото. На мездана се беше събрало много народ – новината ги беше изпреварила.

Йосиф повика горския да състави акт и чак тогава пусна браконьерите. Това беше урок за всички. Оттогава браконьерството в манастирската гора престана.

Нея сутрин Йосиф беше особено добре разположен, даже си подсвиркваше. Искаше да обходи далечните стага. Взе балтийката и излезе от килията. Отвън стоеше дядо Стоил, говедарят, подпрял брада на тояжката си.

– Какво има, дядо Стоиле?

Дядо Стоил нещо дълго мълча, търси думи и най-последно каза:

– Мечката изяде твоята юница.

И друг път му се беше случвало да идва с такива съобщения; Йосиф ще се усмихне и ще каже: „Нали и тя трябва да живее.“ Този път обаче изуменият се спря. Това беше неговата юница! Тя само като чуеше гласа му, тичаше. Беше я докарал от чужбина, гледаше я с особени грижи, възлагаше голяма надежда на нея.

Йосиф остана един миг неподвижен, после се обърна рязко, влезе в стаята си и застана пред леглото. На стената висяха всевъзможни оръжия. Най-отдолу – старовременно шишане, с кремък, над него – бердана, от Кримската война, с къси дебели куршуми, която не бие далеч, но троши кости, а раните ѝ са страшни. Над нея – мартинката, тежка пушка с дълги куршуми, бие далеч и точно, никога не прави засечки. Над нея – манлихерова, отлична бойна пушка с бронирани куршуми, бие

далеч и точно. Над нея – маузерова пушка, турска, със заострени бронирани куршуми. По другите страни бяха накичени пищови, револвери, ками, ножове всевъзможни – бойни трофеи от всичките времена и народи. Йосиф посегна към манлихеровата, но се поколеба, присегна и откачи мартинката. Извади от патрондаша три патрона – с един зареди пушката, а другите два тури в джоба на расото.

Дядо Стоил още стоеше навън.

– Къде? – попита Йосиф.

– На Папратливата поляна.

Йосиф тръгна с големи, твърди крачки, Улф – след него. Подир два часа стигнаха.

Да, тук беше се разиграла трагедията. Мечката беше изяла каквото могла, а другото беше скрила. Кървавите дири бяха отчетливи, всичко беше ясно и за Йосифа, и за Улф. Тръгнаха по следите

Вървяха дълго по невидимата пътека, която минаваше през най-дивите части на гората. Навлязоха в сяпа долина, като котел мрачна и студена даже и в този топъл, слънчев ден. Улф вървеше стремително напред, възбуден като никога. Излязоха на дълга поляна. На другия ѝ край – скали, а в скалите – дупка, колкото да мине наведен човек. Улф се устреми към дупката и залая злобно с камбанен глас – това беше призив. Йосиф застана срещу дупката, на другия край на поляната, като се облегна на един стар бук.

Мечка не може да търпи куче до дупката си, тя излиза веднага. След малко от пещерата се подаде звярът. Йосиф беше слушал за него, но не допускаше, че е толкова голям. Това беше самец – огромен, силен, добре охранен. Разказваха, че влизал в стагата, избирал си шиле, вземал си го и си излизал. На кучетата не обръщал внимание или смазвал което му досажда. Беше убил трима човеци – двама ловци, които го преследвали, и един овчар. Сега Йосиф виждаше звяра във всичката му красота и сила. Мечката се разгневи на кучето – замахна със страшната си лапа, но Улф беше бърз и предпазлив. Той даже успяваше да я ухапе, но отскачаше навреме.

Изведнџ мечката се спря. Тя видя човека – истинския враг. Известно време гледа към него, като усещаше опасността. Остави кучето и се насочи към човека: вървеше бавно, поспирваше се, като издаваше рев, подобен на гръмотевица. Колкото приближаваше, гневът ѝ се разпаваше, ревът ставаше пострашен. Тръбеше Господарят на планината, от когото всички трепереха. Мечката се изправи на задните си лапи. Така тя надминаваше с една глава голям човек. Тогава Йосиф видя всичкото ѝ великоленуе.

Той я гочака да се приближи на двайсетина крачки и стреля. Мартината гърми като топ – балканското ехо повтори многократно гърмежа ѝ, възвестявайки: „Падна Господарят на планината, свърши се робството на страха!“ Мечката направи още две-три крачки и рухна на земята.

Йосиф се загледа в прекрасния звяр и изпита съжаление, угризение и отвращение от себе си. Какъв живот прекъсна! Той метна мартинката, обърна се рязко и се отдалечи с големи крачки, след него вървеше Улф, като още ръмжеше от възбуждение.

Същият ден пристигнаха на мястото три коли и дванадесетина селяни. Церемонията около мечката беше сложна – цял обряд. Ръководеше се от Васия и баба Руна – бияри. Нищо не се изхвърля от мечката – всяко нещо си има своето предназначение. Най-напред снеха кожата, после нарязаха месото, прибараха мазнините и вътрешните органи. Васия държеше голямото, още топло сърце и шепнеше заклинания. Сърцето беше пръснато от куршума, така то беше още по-ценно.

На другия ден трите коли обиколиха селото с кожата и събраха гарове, защото селяните даваха щедро.

Йосиф се губи дълго време. Скиташе из горите, спеше край огньовете. Пред очите му все стоеше великолепният звяр.

Не можеше да си прости, че прекъсна този хубав живот и изпитваше горчивина. Той скърбеше като за приятел.

Й Е Р Е М И Я

Е тър – има такава река. Ако се напише с носовката *ен*, става *Ентър*, после – *Янтра*. Има такава река...

Вървях през онези живописни, чисти селца, пръснати по горното течение на реката и по баурите. Беше най-хубавото време на годината. Горите се разлистваха, златисто-зелените листенца на буките току-що се бяха разпуснали. Меки и нежни, те трептяха от най-лекия ветреца. В гората като че бяха запалили сто свещи и даже нощем беше светло. Развигорът за една нощ разлисти дърветата. Той изтласка студения въздух от усотите и Балканът се стопли. Сега се носеше дъхът на божиката, на здравеца, на безброй билки и цветя. Младите листа на буките придаваха на въздуха свежест и възкисел вкус. В природата започваше празник. Всяко цветенце бързаше да покаже себе си.

Вече прехвърлях през ума си моите приятели в селото, където можех да пренощувам, когато се натъкнах на странно зрелище. Пред мен вървеше старец, целият окичен със звънци. Гласовете им звучно се преплитаха, следвайки ритъма на стъпките му. След него вървяха куп деца, възбудени и засмяни. Разбрах – дядо Йеремия отиваше при Къню да купува звънци за стадото си. Присъединих се и аз, тръгнах до дядо Йеремия. Той ми поясни:

– Нося старите звънци, та да съгласувам новите с тях.

Беше висок старец, с бели, сребристи коси и лице вдъхновено като на пророк.

Къню беше мой приятел. Най-добрият майстор на звънци и на камбани. Това посещение на стареца при него ставало,

както научих, всяка година, преди дядо Йеремия да замине за Балкана.

– Тръгвам утре, не ми достигат няколко звънеца – рече Йеремия. Той откачи голям, топчест звънец с ясен, властен глас. – На големия овен е, искам спроти него един с по-нисък глас, за Виторозата. И малко да е тъжен.

Къню се позамисли малко, влезе в съседната стая и донесе звънец – пак топчест, но така фино изкован и с такъв сладък глас, че като го духнеш само, издава звън, нисък и сърдечен – той подхождаше на първия. Йеремия вадеше подред звънци и звънчетата, и с Къню бяха тъй увлечени, че не усетиха кога притъмня. Старецът работеше с безпогрешно чувство, но и Къню си разбираше от работата. Когато привършиха, дядо Йеремия се обърна към мене просто:

– Ела тази вечер у нас.

Къщата на Йеремия беше на горния край на селото, яка като крепост. Посрещна ни Неда, сестра му – една силна селянка. Домът грееше от ред и чистота, в огнището гореше огън, той топлеше и осветяваше. Приседнахме на малки трикраки столчета. Неда търколи ниска софра, покри я с чиста, шарена кърпа, извади от пепелта голяма, топла пита, изтупа я, разчупи я и тури на софрата. След туй в една голяма пръстена паница изсипа гърнето с боба. Йеремия замърви люта чушка в жарта и я стрипа в паницата, всички се разкашляхме. В друга паница Неда донесе голяма буца прясно сирене. Здрав народ, здрава вечеря.

На другия ден слънцето вече беше изгряло, когато тръгнахме. Беше обикновен делничен ден, но тук беше празник – овчиците като че бяха облечени в нови премени! С Йеремия вървахме напред, а те след нас припяваха радостно с новите звънчета. Неда ни изпрати с китка цвете. Случи се, че и гаскал Цвятко извеждаше децата на разходка. Те накичиха с цветя и дядо Йеремия, и овчиците. Стадото пое към планината. Сега видях какво значи пеещо стадо! Какви гласове се чуваха, какви съзвучия и ритъм! Много мотиви в народните ни песни са взе-

ти от тук. В този звън имаше радост! Доброто настроение се предаваше на всички.

Йеремия се вслушваше внимателно. Той знаеше, че когато песента на звънциите е хубава, овците дават повече мляко. Какво ли не можеше да се чуе в общия звън – и говор, и глуми, и смях, и жалби... От тук са взети и неправилните тактове в българската музика.

Пожелавам ви да се срещнете някога с пеещото стадо на дядо Йеремия!

НИКИФОР ЗВЪНАРЯТ

Никифор изкара три войни една след друга, без прекъсване. Накрая се уволни.

Докато беше още в окопите, имаше много време да направи преглед на живота си – да прецени кое струва и кое не. Беше заможен търговец на жита, търгуваше с Египет. Холерата отнесе близките му. Остана сам. В ада на войната, като лежеше в окопите, той си даде обет: ако остане жив, да посвети живота си на Бога.

Когато облече непривичните цивилни грехи и се изправи под небето, той си спомни обета, който беше дал. Раздаде половината от имота си на сиромасите, другата половина раздаде на женския манастир и на манастиря, където отиде и стана калугер.

Никифор имаше едра, кокалеста фигура и мощен глас, като водонаг. Имаше низини, каквито никои друг нямаше – можеше да слиза, да слиза, и когато помислиш, че няма повече накъде, той изведнъж слезе още една октава надолу. Във войните, по време на атаките, гласът му надвишаваше гърмежите на общата врява и внасяше ужас и паника в противника.

Когато постъпи в манастиря, току-що се беше поминал отец Матей, звънарят, и той зае неговата длъжност. Отец Матей беше стар, грохнал, звънеше с една камбанка – вяло, анемично, само съобщаваше, че службата започва или свършва.

Никифор не можеше да се задоволи с такова нещо. Той беше живял дълго сред гърмежи и викове, движение и напрежение. Беше слушал военна музика и сам пееше хубаво. Само че, когато пееше с други, като се позабравеше и отпуснеше гласа

си, заглушаваше всички останали. И баба Нега ще го смушка: „Обуздай го малко, от него не се чуват другите.“ Никифор срамежливо ще задържи гласа си, но след малко пак се увлече...

Звънарницата се намираще в един открит павилион, над самата пропаст и гласът отиваше безпрепятствено далеч в пространството. Никифор я поправи и я укрепил, погреди я по свой вкус.

– Една камбанка – какво е това?!

Той слезе в селото до Къню. Къню беше майстор на камбани, звънци и всякакви инструменти. При него идваха от далечни градове и села. Славата му се носеше по цялото прибалкание. Никифор поседя у него няколко дни, поръча и избра каквото му трябваше. Направиха и прощалния обед. Канеше се вече да тръгва, когато видя до стената дървена витринка и вътре – две клепала висяха на въженца.

Никифор се спря пред тях. Къню му обясни:

– Те са правени от дядото на моя дядо, преди двеста години.

Той отвори джамлъка, откачи дървеното чукче и лекичко удари по клепалото. Излезе глух звън, като въздишка, но тъй сладък, сърдечен, топъл, задушевен – като презръдка. Къню каза:

– Правят се от специално дърво, то се избира между хиляди. Но най-важното е обработката: като се изрежат, дърските се киснат във вода пролетно време, когато се моят снеговете. Това се прави десетина-двадесет години наред. После се сушат сто години. Виж какъв глас, като човешки!

– А защо трябва да се киснат в снежна вода?

– Защото снежната вода изсмуква каменната част от дървото и остават само нишките, те са, които неят. Тъй обработваме и дървото за гъдулките, затова нашите се славят навред. Ценят ги и ги търсят. Дядо ни Доино беше прочут гъдулар и майстор на гъдулки. Но в цялото прибалкание се знае със сигурност само за две гъдулки, че са правени от него – на Инджето и на Кара Колю, прочути гъдулари и сега. Но те ги пазят като очите си.

Никѝфор се спря пред клепалата и вече не можеше да се откъсне от тях. Чукна леко, после по-силно – глас човешки! Говор!

– Искам да ги купя! За манастиря.

– Щом са за манастиря, подарявам ги! – каза Къню и въпросът се реши.

Никѝфор се върна богат. Дълго време работи в звънарницата – гласи камбанките, тури клепалата на отделна страна. Беседката беше шестоъгълна. Както я беше подновил, гласът от нея отиваше надалеко.

Когато първата неделя се разнесе звънът, всички останаха учудени. Това беше песен! Празненство! Манастирят оживя. А какъв ритъм – жив, подвижен, като че ли ангели пеят! Жените прехласнато слушаха и очите им се наливаха от умиление. Звънът стопляше сърцата, разтопяваше грижите, разведряваше погледите, говореше за груз, хубав свят, откъдето иде мир. Вратата оживяваше. Такъв звън прави човека по-добър. Той зовеше: „Къде сте? Какво правите? Елате, елате, къде се губите – чакаме ви!“ Гласът благовестваше, радостно призоваваше. От селата започнаха да идват повече хора.

Тъй Никѝфор работи пет-шест години. И изведнъж започна силно да го боли главата. Болката се усилваше, не можеше да си намери място. Лекарите опитаха всички средства, билярите също, не помогна нищо – Никѝфор ослепя. Един от лекарите поясни: „Това е последица от затрупването.“ През войните Никѝфор беше на два пъти затрупван от бомби и последния път го изровиха едвам жив.

Калузерките от женския манастир го взеха под своите грижи. Добре го гледаха – беше винаги чист, спретнат, добре облечен, килийката му грееше от чистота.

Като изживя кризата и свикна с новото си положение, Никѝфор пак се залови за работата си. Водеше го малкото кученце Пухчето: той гържеше връвчицата и то го довеждаше до звънарницата. Но където и да се намираше, Никѝфор се ориентираше по гласа на манастирската чешма – наред двора имаше чешма с осем чучура обилна вода. Тя се чуваше навсякъ-

де. По нея Никѝфор знаеше всякога къде се намира и накъде трябва да върви.

Той се отдаде на работата си с цялата си душа. Измисляше все нови и нови ритми и песни. Неговият звън никога не се повтаряше, всякога беше различен. На два празника той не звънеше еднакво, всеки път измисляше нов звън – според празника, според духа на празника беше и звънът. Какво беше за Великден? Радост! А какво беше за Коледа? Тържество! Всяка неделя имаше нов звън. Той идеше непосредствено от душата му, от преживяването на празника. Отец Йероним, който служеше, разбираше този порив на душата му и макар някой път Никѝфор да се увличаше и да звънеше дълго, никога не му правеше забележка.

Никѝфор пееше и в манастирската черква. Неговият дълбок бас тъй се схождаше с гласа на отец Йероним, че двата гласа се прегръщаха и изпълваха храма с благоговение – като че ли ангели Божии слезаха на Земята! Това беше повече от проповед. Те си подаваха по време на службата. Понякога Никѝфор се позабравяше, увличаше се, отпускате гласа си. Тогава прозорците на кубето звъняха и пламъчетата на свещите и кандилата се люлееха. Отец Йероним казваше на шега:

– Не ми е чудно, че са паднали Йерихонските стени. Ако Никѝфор пусне всичкия си глас, може да събори черквата!

Зимно време, когато паднат големите снегове и камък и гърво се пукат от студ, службата не се прекъсваше. Богомолци нямаше, но все пак, със същото усърдие и ревност, отец Йероним изпълняваше служението си. Само Сава, неговият послушник, внасяше мангалчето с разпалени въглища в олтаря да си посгрее ръцете, когато премръзнат – отец Йероним беше над осемдесет години.

В такива мразовити дни Никѝфор биеше само клепалата. Техният глас тъй подхождаше на смъчаната природа! Той се хлъзгаше по снеговете и отиваше по-далеч от звъна на камбаните. Набожният народ се прекръстваше: „Молят се за нас...“

И му ставаше по-добре, леко и умилно. Добродушният планински народ се трогваше от това.

Но какво беше на големите празници? Никѝфор почваше да звѝни един час преди службата, за да може да пристигне навреме народът от селата. В неделни дни църквата беше препълнена. За отец Йероним това нямаше значение – той служеше винаги еднакво вдъхновено. За него молитвата и служението бяха необходимост – той дишаше чрез службата, разговаряше с Бога, предаваше Неговото благословение на човеците. Душата му се окриляше, добиваше сила. Това вдъхновение се предаваше и на хората. Те излизаха просветнали, вдъхновени, обновени, готови за всяка добра постъпка.

Денят завършваше с вечерната служба и Никѝфор възвестяваше това със специален звѝн – бавен, спокоен, той приканваше към почивка: „Завършихме работата си за деня, сега можем да си починем.“

Никѝфор се прибира – Пухчето върви напред, а той държи връвчицата и го следва. Никѝде не се отбива, не се спира, с никого не разговаря и на поздрав не отговаря. Той е в друг свят и не иска да го напусне така бързо. Сяда на пънчето пред килийката. Опира глава на тояжката си, а Пухчето ляга в краката му. Настава вечерният мир, който той тъй обича...

Понякога, ако минавате наблизо, може да чуете как Никѝфор разговаря с някого. Сляп за земното, в някакъв друг свят гледаше той, за който ние нямаме очи.

Никой никога не беше чул Никѝфор да се оплаче. Неговият звѝн пробуждаше хората, правеше ги по-добри, усилваше вярата им, отваряше затворените човешки сърца. Това беше неговото служение пред Бога.

Тъй Никѝфор намери своето място в „Дома Господен“ – в Големия Живот.

КЪРТИПЪНЯ

Лешница е девствена долина в сърцето на Балкана. Тя е тъй хубава и свежа, като че току-що е излязла из ръцете на Твореца. Вековни буки покриват склоновете на планината, които се спущат, стръмни и мъчно проходими, към реката. Тук и пътеки даже няма. Хората избягваха да минават през тези места, пък и добитък не докарваха – имаше много змии-усойници. Те се подкрадваха тъй неусетно, че човек можеше да ги намери даже в грехите си. Не беше добре от тях и на овците, и на козите – и те често пострадваха. Овчарите отбягваха тази долина.

Лешница е дива, дивна, девствена река. В бистрите ѝ води се въдеше най-хубавата балканска пъстърва, на червени капки. Тя си живееше тук – нямаше много охотници и за нея. Някои от стругарите си ловяха понякога, но не с въдици – кой ти има време да виси над вировете с пръчката? Те просто отбиваха някой ръкав на реката и в поизпразнените вировете си събираха риба колкото искат, като подбираха едрата, а гребната оставяха – да расте. При това никога не ловяха повече, отколкото им трябваше. После пускаха пак водата да си тече.

Реката имаше и тази особеност, че на някои места се изгубваше под земята и по-долу пак излизаше изведнъж на открито.

И друга бележитост имаше в тази чудна долина: тук се намираще стружнята на дядо Колю Къртипъня. Беше наречен тъй заради голямата му сила – нейната граница не се знаеше. Легендата я украсяваше и прибавяше още, защото човек чувства нужда да въплъти онова, което обича, в някой образ.

От долния край на големите Ветрополски поляни, където почва рекичката Озан дера, като навлезете в гората, може да попаднете на малка пътечка; народът я нарича Пътеката на дядо Колю Къртипъня. Тя се вие безгрижно по стръмния склон, около вековните буки, между скали и поляни, и слиза при реката, до самия струг. Разправят, че онези, които могат да слушат в миналото, и сега чуват песните на Къртипъня, които са огласяли тези места. Защото Къртипъня беше прочут певец и гъдулар, познат на целия Среден Балкан. През зимата, когато всички се прибираха в село, не можеше да стане сватба, празненство или събор, без да присъства Къртипъня с гъдулката. Той беше веселяк и не се уморяваше да пее и свири. Народът го обичаше.

И тъй, Къртипъня имаше струга си долу, в Лешница. Отиваше с двама гругари през пролетта, по Георгьовден, и се връщаха по Димитровден. Ще съборят през годината три-четири големи бука (те разбираха какви, защото има червен бук и бял бук), ще ги нарежат и ще работят с тях цяло лято. Правят гаванки, танури, софри, цепят дъски, приготвят и други домашни потреби. Работа много, работа хубава, работа чиста! И как да няма песен, когато всичко наоколо пее! Тук водите пеят, стругът пее, птиците пеят, какви ли не мелодии се чуват в тази обща песен – най-после и човек пропява. Стругът е до Големия вир и водопадите, а тяхната песен не стихва ни денем, ни нощем. Във въздуха се носи ситничка роса, която освежава. А какви билки! Какви ли не аромати има в този въздух! Той е лечебен, не допуска болест да се приближи до човека.

В единия край на стружията се работи, а в другия се живее. Мекият буков талаш „мирише на младост“, в него се спи сладко. Има голямо огнище, иззидано с камъни, над него – отвор. Тук огънят не загасва. На стената, във вулия от агнешка кожичка, виси гъдулката. Това е чудо-инструмент, предаван от деди и прадеди. Под пръстите на Къртипъня излизаша чудни мелодии, въпреки тежката работа те не губеха своята подвижност.

Къртипъня беше прочут и с друго – не се страхуваше от нищо. Той излизаше сам срещу най-свирепата мечка, и то само с един нож. Но неговият начин беше опасен, изискваше смелост и сила. Напълни чувал със слама, проучи гупката на мечката добре, тури чувала пред гупката, а той легне под него и започва да лае като куче. Мечката излиза, стъпи върху чувала, а отдолу Къртипъня с ножа – право в сърцето. Но той убиваше само стръвница, която е убивала човек. „Човек не ти се позволява да убиваш! Добитък... може“, казваше той.

Една пролет те пристигнаха малко по-рано от обикновено. Туриха в ред струга, запалиха огъня на огнището и тъкмо се готвеха да събуят цървулите, пепелта от огнището започна да се надига – пух, пух, пух – и от нея започват да излизат змии, усойници!

Къртипъня не убиваше змия, не позволяваше и на други в негово присъствие да убиват. Никога не казваше лоша дума за змиите, а ги наричаше с най-ласкави имена. Това беше рогов обет, кой знае от кои езически времена останал. Той извади шарена торба и я подаде на Илия, а сам започна да събира змиите и да ги пуска в нея. С една малка вулка притисне главата на змията, хване я за врата и я пусне в торбата, като произнасяше някакви странни думи. Змиите бяха още сънливи и не много подвижни. А все продължаваха да излизат, нагрети от огъня. Така събраха стотина. Къртипъня завърза торбата, а Илия я отнесе надолу по реката и ги изтърси в камънаците. Всяка година дядо Колю даваше змия да го ухапе, след това ги ловеше с ръце; но пиеше и някаква билка и казваше заклинания – и оставаше невредим.

Първата вечер мина с това приключение. Спаха сладко, защото бяха изморени. На сутринта, като раздигаха завивките, намериха още три змии.

Два-три дни те се климатизираха – ловяха риба, беряха гъби, тъкмо излизаха кладниците. Чорба от кладници гъби, или печени – такова нещо който е ял, не може да го забрави!

Много работа имаше още, но те не бързаха – дните бяха пред тях. Да, трябваше да се стегне и сушилнята, където су-

шеха гаванките. С каква сладост се работеше тук! Турбината беше направена от цяло дърво, издълбано – водата изтичаше от долния край през тесен отвор и въртеше перките на струга. Мъжете сами си правеха всичко. Брадвите им би трябвало да видите – яки дъбови дръжки, като полирани, а остриетата им – винаги остри, като бръснач. И каква грижа за тях! Ако са работили с брадвата през деня, на топло, вечер не я оставяха във студено, или пък да я потопят в студена вода – не, ще я завият, ще я оставят при тях до леглото.

Конете и магарето пущаха свободни. Те бяха под грижите на Черпак – голямо куче порода Овчарка, умно като човек. То съобщаваше за всичко, което става наоколо: кой иде, познат ли е или чужд, опасно ли е животното ли се навърта или не. И всичко това предаваше с интонацията на гласа си и с ритъма на лаенето. Слух и обоняние имаше свършени. За дребния дивеч и за сърничките мълчеше.

Лешница беше долина на птичките. В ранни зори почваха косовете, гроздовете, сойките и кукувиците, а след тях и целият птичи народ. Това бяха песни пролетни, песни на живота.

Нощем ставаше страшно – ако е облачно, не се виждаше нищо, ако е звездна нощта, светеха звездите. Звездната светлина е много нежна и сложна, а като се отразява в бистрите води и водопадите, получава се чудна тъкан! Звездната светлина разказва за Великия Всемирен Живот. Че животът не е само на Земята, е известно... Но какво чудно нещо са водата и въздухът, каква благодат са те за нашата малка, хубава Земя – уютна и топла! Да благодарим за нея и да живеем в мир!

Тук нощта настъпваше бързо. Слънцето залязва по-рано – долината е дълбока. Лек ветреца минава понякога, свеж и ароматен – божицата е цъфнала. Тук всичко е първично, чисто, здраво. През време на вечерята ще мине, разбира се, и навурчето с грезяна сливова ракия, ей тъй, само за аромат. Тогава Къртипъня погледне към Илия и ще каже само: „Илия...“ Илия знаеше – ще откачи внимателно от стената вулията с гъдулката и ще му я подаде. Къртипъня я изважда полека и я пипа с та-

кава нежност и любов! Това е чуден инструмент, изработен кой знае от кога от незнаен майстор и предаван от ръка на ръка, от деди и прадеди. Никои не може да допусне, че тези грамадни, силни ръце могат да пипат тъй деликатно и нежно! Къртипъня примижава, дръпва лъка по струните, наглася ги... Тегли дълги лъкове – да влезе гласът в лъка, след това пробягва по тънките струни, за да раздвижи пръстите. Потокът приглася на гъдулката... Тя, песента във Всемира е една... Окашля се късо, притвори очи и се забрави... Песни ли? Къртипъня можеше да свири и да пее месец, без да спре. Глас зрял, улегнал, спокоен – много поколения пееха в него. Какъв глас! Всичко затихваше и се заслушваше, даже нощните птици не смееха да се обаждат. А потокът пригласяше...

„Изпей някоя по-весела!“ – Илия, който беше тъжен, обичаше весели песни. Певецът не чакаше да го канят.

Тъй минаваха богатите дни и нощи. Да, тука живееха щастливи хора.

ПОСЛЕДНАТА БОРБА

Ех, тези пролетни празници, тези пролетни празници, каква неукротима сила има в тях! Народът ги нарича Лазарини, може би защото ставаха около Великден. Тук всеки бързаше да покаже какво има и какво може. Народът беше отпочинал през зимата и сега беше богат и силен. Радостта от живота беше пълна – песни, разговори, сърдечни срещи. Всички празнично облечени, особено момите – в най-хубавите си премени, и то изработени от тях самите. Какви сукмани надиплени, с шарени кутнии долу и златни кенари, ризи и ръкави, извезани с цветни плетеници с вецината на художник. Сърцата преливаха от най-добри чувства, лицата грееха. Празнуваше един здрав и чист народ. И старците бяха тук на почит; подхванати от общата вълна, и те се чувстваша млади. Спомняха си далечните години... бурен живот бяха минали те.

Лазарините ставаха на големите ливади, долу, край реките. Горите се бяха разлистили, тревите кипнали, реките преливаха от много води, навсякъде се носеше гъх на младост. От Балкана слизаше свеж планински въздух, радостта от живота изпълаваше всичко. Разбира се, на първо място бяха хората – гъдулките, зурлите, гайдите. Тук свиреха майстори! И над всички се чуваше гласът на Инджето – прочут гъдулар. Пък и какви хора бяха те! Каква сила, каква лекота, какви стъпки чудновати! Че ръченицата, че ситната, че всевъзможни още, сложни хора... Музика имаше в този народ! В нея можеха да се доловят старинни мотиви. Този народ беше учил в миналото, свети хора го бяха учили... Срещнат се двама, единият каже: „Добър ден!“ – пожелание; другият отговори: „Дал ти Бог Доб-

ро!“ Това са формули, мъдреците по този начин са запазили правилата за живота и те хиляди години не са се загубили. Пък и какви певци и певици имаше! И какви песни! Народ, който има такива песни, не може да се изгуби. В тези песни се чуваше ритъмът на водите, звънът на стагата, вятърът в горите, гласът на потоците, веселият смях на младостта.

Никой не липсваше от празника: тук беше и Дугата с шарените шекери, и баба Каля с мекиците (пържеше ги с орехово масло), пък и какви гевреци и банички се разнасяха! Тук беше и Кольо Сака с печените семки и пандишпана... Бележити хора бяха те!

След хората почваха борбите. Те бяха важни, очакваха се с интерес – силата беше на голяма почит в ония времена. Нямаше професионалисти, борците излизаха от самия народ. Старо изкуство е борбата.

Под големите липи и брястове Кънлю беше стъкмил кръчмата – временни маси и пейки, скарите вече печеха. А какви вина имаше тоя Кънлю! От собствени лозя, сам ги приготвяваше; той имаше лозя от старите, преживели филоксерата и подновили се. Неговият тъмен пелин беше прочут, и особено малагата му – вино, варено с билки и подсладено, то се държеше в специални изби. Кънлю беше винаги усмихнат, разположен, на всякого намираше да каже добра дума.

Под старите липи на първо място седяха чорбаджиите, с достойнство; те изискваха почит и уважение. В средата – чорбаджи Тихол, почетният председател. До него от дясно беше седнал Къртипъня. През изтеклата седмица Къртипъня беше спасил внуците му, пет-шест дечурлига в една талига: конете силни, буйни, подплашили се от нещо и хукнали; тъй както се бяха засилили с талигата, на големия завой при стария мост всички щяха да отидат в пропастта! Ала тук се намери Къртипъня. Той се хвърли, хвана конете за юзгите и ги задържа. Извика високо, конете се изправиха на задните си крака, но се спряха. Чудна власт имаше Къртипъня над животните. Дотичаха и други, свалиха децата. Дотича и чорбаджи Тихол, той

видя всичко, презърна Къртипъня и го целуна. Затуй сега Къртипъня седеше от дясната му страна.

Мезетата бяха вече турени, очакваха печеното. Къню вече наливаше от голямата пръстена кана пелина, пред всеки от гостите стоеше голяма пръстена паница, шарена. Къню наля паниците. Виното играеше като живо и пръскаше искри. Поп Досю разчупи хляба и благослови, когато от към хорището се надигна плач и жалби – идеха жените начело с Цона Момчето и викаха на висок глас: „Този турчин развали празника ни! Помръкна веселието ни! Изпотръшка всичките наши борци! Няма вече кой да излезе насреща му! Зурлите и гъдулките на него свирят – победителя! Сега той ни гледа надменно. Няма ли вече кой да излезе насреща му?“ Народът беше смутен – нямаше ли мъжка сила в Балкана?!

Къртипъня даже не отпи от паницата – сложи я внимателно на масата и се измъкна заднишком от пейката, отиде към хорището. Турчинът ходеше гордо и чакаше противник. Гъдулките свиреха на него, победителя. Къртипъня го гледа малко време, после разбута народа и застава пред него. Турчинът го огледа, усмихна се и му подаде ръка – това значеше, че приема борбата. За един миг мълвата се пръсна из събора: „Къртипъня ще се бори с турчина!“ Гъдулките засвириха друга песен – „опознаване“; борците се хванаха за ръка и почнаха да обикалят в такта на музиката. Това бяха древни церемонии, в тях имаше тържественост. Борците се поклониха един на друг и борбата почна.

Къртипъня не бързаше, той проучаваше противника си. На младини беше прочут борец, но отдавна не беше се борил. Беше учил това изкуство при старите пехливани, които бяха обиколили света, знаеха секретите на всички видове борби, пък имаха и свои. Къртипъня беше минал тази строга школа. Сега беше предпазлив, внимателен, държеше се в отбрана. Турчинът беше нападателен, но не можеше да хване противника си както му се искаше. Изведнъж Къртипъня тласна турчина, снижи се, сграбчи краката му, вдигна го и го тръшна на земя-

та. Народът нагаде възторжени виковете. Турчинът стана, поклони му се и му подаде ръка. Зурлите и гъдулките пак засвириха – почна втората борба. Сега и двамата бяха нападателни. Борбата имаше трудни моменти и за единия, и за другия. Турчинът беше силен и гъвкав като змия, а Къртипъня отстояваше, непоколебим като канара. Борбата продължи дълго, употребиха се много хватки и чалъми. Напрежението достигна крайни предели; и двамата изпадаха в трудни положения; народът се задъхваше, някои се задъхваха като че те се бореа. Къртипъня падна на колена, като остави турчина да вилнее около него, но в един момент той подмъкна едната му ръка, после полека подмъкна турчина под себе си. Това беше такова напрежение на силите, че народът се изпоти. Къртипъня пусна противника си и се изправи.

Третата схватка започна при голямо възбуждение. Сега се приложиха последните секрети и похвати. И двамата бяха нападателни. При едно нападение Къртипъня отскочи неочаквано, пропусна край себе си турчина и преди онзи да се оправя, той го сграби и го тури на земята. Народът нагаде рев. Къртипъня се изправи. Той като че беше замаен, отърси се, усмихна се и подаде ръка на турчина. Донесоха им вода да се измият и те се отправиха към масата. От новите грехи на Къртипъня не беше останало помен, но Неда се усмихваше. Къртипъня покани турчина на трапезата, представи го на чорбаджиите и го покани да седне до него. Къню напълни паниците, донесе мезето, тури печеното. Народът ликуваше. Чорбаджи Тихол извади от сляха тежка кесия, развъртя гайтаня, бръкна с голямата си шепя, отброи дванадесет златни турски лири и ги тури пред Къртипъня. И другите чорбаджии не искаха да останат назад, даваха щедро, че и народът също – жените даваха грехи, кърпи и каквото имаха. Къртипъня раздели парите и тури половината пред турчина. После го покани да му гостува.

Вечерта, на софрата, го запита:

– Ти си отдалеч, кой ти каза да дойдеш тук?

Турчинът се замълча и после на най-чист български език каза:

– Майка ми! Тя е от вашия народ.

Къртипъня се замисли. Припомни си далечната история.
И сега каза на турчина:

– Като идеш при майка си, кажи ѝ: Спах в къщата, където ти си се родила. – Далечната история оживя в спомена му...

На сутринта той изпрати турчина през Балкана, подари му хубавия, як кон, разделиха се като братя.

На своите приятели Къртипъня рече:

– На шейсет години съм, няма вече да се боря.

Тъй завърши последната борба.

БИТКАТА НА МОМИТЕ

Скитника завършваше голямата лятна обиколка. Беше живял по върховете, беше посетил дивите, самотни гори, беше се радвал на буйните, весели потоци, достигна и големите снежни върхове, където духаха силни, освежителни ветрове. Какво чудно съчетание има в природата! И всичко се дължи на Слънцето...

Той отседна тук, сред големите Ветрополски поляни, искаше тази нощ да гледа звездите. На това място от земята излизаха скали; като седнеш на тях, чува се в дълбочината звук: хрп – хрп – хрп, като че се върти камък на воденица. Народът наричаше това място Шайтан дермен – Дяволската воденица. С него бяха свързани много легенди и предания. Сега като дойде, Скитника намери, че камъните бяха изнесени и на дълбочина 4–5 метра долу се откриваше водата. Тя извираше от една дупка в скалата и се втичаше в друга, и понеже втората беше малко по-тясна, водата се задавяше и се чуваше този звук „хрп“. Иманярите бяха свършили добра работа. Сред тези обширни безводни поляни това беше истинско богатство. Скитника слезе, ни от водата и напълни чайничето. Чудесна, студена, чиста вода. Сега вече поляните не са безводни.

Беше тиха, топла лятна вечер, безлунна, звездите трепкаха на небесния свод. Скитника беше оставил да позагасне огъня, за да може да ги гледа. Живот има във Вселената, и ако някой може да ни каже нещо за него, то е животът в самите нас, защото животът е Един, а човешката душа има чудната способност да го познава.

Изведнџж от тъмното се чу глас и се очерта голяма фигура: „Добър вечер.“ Скитника скочи и се затича към дошлия. Беше отец Неофит. Целуна му ръка и го покани да седне. Познавах се, много пъти се бяха срещали. Отец Неофит беше известен целител, лекуваше с билки и прости природни средства. Беше прочут в целия край, народът го обичаше и търсеше. Скитника му направи чай, даде му да похапне. Отец Неофит отиваше за някаква рядка билка по южните, припечни склонове на Балкана.

Скитника се загледа в хубавото му лице на пророк, после го запита:

– Защо народът нарича тези поляни Озана?

Отец Неофит, както беше притворил очи, мълча дълго, после рече разчленено:

– БАЛ – КАН, БЕЛ – МЕ – КЕН. О – ЗАН – свято място. Това са гуми на стар език. Тук са живели свети хора.

Замълча. Не беше много разговорлив.

Сутринта като се разбуди Скитника, той си беше вече заминал. Разсъмваше се. Той излезе на върха и изчака да изгрее Слънцето. Със всеки изгрев Слънцето казва нещо ново. Човек трябва да разбира езика на светлината. Какво знаем за светлината? Гледаш две звезди, от едната светлината иде за 1000 години, от другата – за милион години, какви са информацията от едната звезда и от другата? Нашата малка планета пътува в космоса, обгърната от лъчите на всички звезди. Каква сложна среда е Пространството! А тя влияе на живота...

Скитника се готвеше вече да тръгне, прибираше вещите си, когато откъм горите се зачу песен многогласна и на поляната се изсипа чета – двеста моми с бели забрадки. Жетварките се връщаха от южните полета, където бяха жънали. Когато узреха житата в големите южни полета, от балканските села идваха моми да помагат в жътвата. Водеше ги опитен драгоманин. Той уговаряше предварително със собствениците условията и довеждаше момите. Имаше и помощници, тримачетирима млади хора, те обикновено връзваха снопите. Това бяха весели дружини, работата вървеше с песен. На момите

плащаха обикновено със злато, за да има плодородие. Момите работеха един-два месеца, после се връщаха – тъкмо техните малки нивички горе в Балкана зрееха.

Сега всички дойдоха при Скитника, някои от тях го познаваха. Той ги заведе при Дяволската воденица и им показа водата, обясни им защо се чува това хрп – хрп – хрп. Да, и малярите направиха едно добро дело. После той разпали огъня, все пак сутрин беше хладно. Всяка мома вадеше каквото имаше за ядене, отчупваше от питката коматче и го слагаше пред Скитника. Питките си правеха те сами, смисаха им брашно от новото жито – това беше обичай. Не знам дали другаде може да се ядат такива питки! На шарената кърпичка пред Скитника се натрупа голяма купчинка, появи се и някое яйце, бучка сиренец или шарена солчица в похлупци. Момите бяха щедри, пък и си отиваха в къщи. Скитника благодареше и прибираше. Момите се готвеха да си тръгват, но по обичая трябваше да се отбият до Момин гроб, наблизко в скалите. Тук следва да разкажем преданието за битката на момите.

Преди години, след кърджалийските времена, върлуваха разбойници. Те нападаха и турци, и българи. Подочули те, че на момите-жътварки се плаща със злато, и решили да ограбят жътварките. Причакаха ги тук, гръмнаха с пищовите във въздуха да ги сплашат, но не стана така, както си мислеха. Момите се спряха в недоумение, а Цона Момчето извика с висок глас: „Никой да не бяга! Откачай сърповете!“ Момите се наредиха плътно една до друга, откачиха сърповете и почнаха да сечат. Те бяха силни като мъже. Сред разбойниците се хвърли Картала, драгоманина, изпразни двата си пищова в лицето на Шибил и разбойникът се захлупи на земята. Долетяха и Доганите, те се хвърлиха сред разбойниците само с тоягите си – в техните ръце това беше страшно оръжие. Разбойниците бяха оставили оръжието си, освен пищовите, на конете, а те бяха далеч. Битката не трая дълго, скоро от разбойниците останаха само кости и парцали. От момите имаше някои ранени, а Божиката – тя беше ударена в сърцето. Нямаше вече кой да

запява... Беше внучка на Картала, сега той я беше презърнал, сълзите му обливаха лицето ѝ. Момичетата също плачеха с глас. Изпратиха го селата да съобщят, скоро надойде народ отвсякъде. Отвлякоха разбойниците до една далечна яма и ги затрупаха с камъни. На Божиката направиха гроб, иззидаха го с камъни и туриха тялото. Всички плачеха и всяка от момите даваше по нещо от своите грехи. Поп Досю отслужи служба. Марко каменаря издяла кандило от камък и още същата вечер го запалиха. Народът остана няколко дни тук. Оттогава жътварките не пропускаха Момин гроб – ще изпеят няколко песни и ще направят молитва. Тъй направиха и сега. Но върху радостта падна сянката на скръбта...

Момите тръгнаха. Скитника събра храната и се приготви за път. В ума му стояха Белите скали, само там не беше ходил още...

БЕЛИТЕ СКАЛИ

Н ея година октомври премина в дъждове, мъгли, студени ветрове, даже преваля сняг. Времето прогони всички от Балкана – и овчари, и говедари, и дървари. Настана тишина. Шумната човешка дейност секна. Планината си отдъхна. Останаха плахите сърнички, дивите глизани, които се угояваха с буковия жълъд, изобилен тази година. Мечките бродеха из горите и край потоците, риеха корени, ядяха билки и насекоми – минаваха подготвителния режим преди зимния сън. Това беше тайно знание на техния род. Всеки си имаше своята работа, своите грижи и беше погълнат от тях. Птичките също бяха се оттеглили и в Балкана царуваше тишина.

Гората пожълтяваше бавно – невидим художник с четката си правеше чудеса. Тук Природата разказваше приказката за живите тонове на всички жълти, портокалови, червени, кафяви и сиво-черни цветове. Сега тя разкриваше, че всяко дърво има свои особени цветове и следователно свой особен живот, и се облича в съответна дреха. Царството на дърветата не беше общо казано „гора зелена.“ Всяко дърво беше различно, говореше по нов начин за себе си, с езика на цветовете и формите – вълшебен, пленителен език на светлината!

Ноември навлезе неочаквано с летни дни – ясни, тихи, слънчеви, топли, нито помен от мъгли. В Балкана слезе галъвна, кротка есен. Земята посетиха добри, любящи същества от далечни светове и донесоха чуден мир. Настанаха празниците на Природата!

Скутника не пропускате такова време. Той се засели в дърварската колиба над Лешница и прекара там целия месец.

По цял ден скиташе из своето царство, разговаряше със своите видими и невидими приятели на онзи всемирен език без думи – езикът на Големия Живот. Сложен език, но който се предава непосредствено и затова е разбираем и дълбоко затрогващ. Човек има не само малък, личен, но и голям, космичен живот – далечни родствени връзки го свързват с човечествата във Вселената. Животът е един във всички същества.

В подножието на скалите беше изворът, водата изобилна се лееше от скалата със сладък ромон. Наоколо мъховете бяха винаги росни, тревите и цветята свежи, въздухът укрепителен, с дъх на здравец. Само ангели могат да създадат такава кътче! Колибата беше край самата гора, пред нея поляна, оттук скалите се отсичаха отвесно 20–30 метра. От изобилната влага и топлото слънце тревите се бяха подновили и нови цветя разцъфтяха. Само поет можеше да избере такава място за колиба! И какъв простор!

Виждаха се сложните вериги на Балкана, разделени от дълбоки долини, и зад няколко от тях – Белите скали. Те се простираха в продължение на няколко километра и се издигаха над тъмните гори. В ясни звездни нощи по тях минават светлини, като че невидими криле се размахват. Те сякаш отразяват звездната светлина – вестител на Големия Живот, който ни обгръща. А в тъмни нощи сами светят с фосфорно сияние. Народът ги е заселил с чудновати същества и вечер край огньовете се разправят чудни приказки и легенди за тях.

Скитника отдавна желаше да проникне в Белите скали. Те се издигаха над горите, после отстъпваха и отново се извиляха на още стотина метра. Бяха отвесни, гладки, като полирани. В тях се виждаха пещери и дупки. Народът ги наричаше Змейови дупки. Много легенди витаеха там наоколо. Старите стругари и овчари по реките разправяха, че са виждали вечер Змея да се прибира като огнено кросно в пещерите. Народът тук има живо въображение и сладък език. Вечерните огньовете разполагат за приказки. Умореното тяло се отпуска, огънят приятно топли, горещата чорба се насипва в голямата

обща паница, хлябът се препича на жарта или от пепелта се изважда прясна погача. Вкусната вечеря съживява, създава разположение, павурчето с греяна ракия минава от ръка на ръка и всеки смукне. Ето, настава часът да се разправят приказки. Из гората бродят сенки, от тъмната гледат очи, звездите огряват с трепетен зрак – малко се вижда и много остава скрито, какво ли има там! Не съм срещал другаде такива сладкодумни разказвачи, както в Балкана.

Този път златката показва на Скитника пътя към Белите скали. Той вървеше в тяхното подножие, в сред вековната гора, гледаше с почуда и възхищение мощните буки със сребриста кора, когато пред него изскочи пъргава златка. Зверчето тичаше с големи, грациозни скокове. То дойде до голям вековен бук, изкачи се по него с лекота, достигна най-горния му клон и се прехвърли на скалите. Тогава Скитника видя, че там канарите се навеждат и образуват ръб. Може би по него беше възможно да се проникне в Белите скали?

Като си направи кука от тънко гръвче, Скитника я закачи на най-долния клон на бука и по нея се изкачи до разклонени-ята. Мина от клон на клон, по пътя на златката и се прехвърли на скалата. На този ръб можеше да се закрепил човек, и макар и трудно, да стигне до терасата. Тревите на терасовидния отстъп бяха буйни, ненагазвани и толкова гъсти, че кракът не достигаше земята. И много цветя! Ширината на терасата беше 30–40 крачки. След това скалите пак се издигаха отвесно, още по-високи. На това място като че ли не беше стъпвал човешки крак. Скитника поседна, погледна дълбоко дъх и се огледа. От тук се разкриваха далечните върхове и вериги на Балкана. Все познати му бяха – това беше неговото царство! От долините идеше шумът на реките. От висините, като описваше широки кръгове, го приветстваше неговият приятел Орелът – „чан, чан, чан!“ Това беше дълбоко, искрено приятелство. То има своята история!

Като си почина и закуси, Скитника тръгна да разглежда новия свят.

Откъде се бяха взели тези варовици сред гранитите? Долните пластове бяха по-меки и стихиите бяха изваяли странни форми: вдлъбнатини, пещери, дупки. Природата е майстор да създава чудновати и мощни форми.

Той вървеше по терасата, когато изведнъж се спря, крайно учуден: пред него в тревата лежаха два вола. Те бяха като живи, като че си седяха спокойно и преживяха. Той се приближи и ги докосна с ръка. Големите парчета варовик бяха паднали отгоре, но кой беше ги изваял? Тук беше работил голям майстор! Всичко беше изработено до най-малки подробности и съвършено – позата, главата, очите, цялата фигура изразяваха търпение, примирение, тъга. Скитника си помисли: не е ли това образ на народа, поробен и унижен?

Няколко крачки по-нагоре се виждаше входът на пещерята. Към него водеха три стъпала, големи, безспорно изсечени пак от човешка ръка. Самият вход беше оформен правилно – пак работа на човека. Вътре – обширен сводест салон; разположени от двете страни, два сталагмита бяха издялани като колони, в строго античен стил. Колоната е математическа формула, тя действа с размерите и повърхността си, от нея се излъчва сила, тя внушава идеи.

Скитника се учудваше на това изкуство. Спомни си, че в легендите се говореше за ваятеля Спир-Димитър, художник и цигулар, неразделен приятел на Вълчан Войвода...

Отгясно, встрани, в хубаво оформена ниша, се виждаше седнал турски кадия с чалма на главата, пред него – отворена книга. На лицето му беше придаден строг, важен израз и с една надсмешка над човешките закони. На отсрещната стена беше изваяна друга фигура: поп на кон, с китка босилек в ръка, вдигната да миросва и благославя; конят в буен бяг, а попът с развято расо, под което се подаваше ятаган и от пояса му стърчаха пищови и кама. Но какъв израз беше придаден на лицето му – свиреп, буен, неукротим! Брадата му разчорлена – цялата му фигура изразяваше бунт, протест и непримиримост. Скитника съобрази: ето го поп Мартин, за чиито под-

визи се разправяха истории край огньовете! Не само легенди бяха тези подвизи!

Извътре се откройваха галерии, но за тяхното разглеждане беше нужна светлина.

Скитникът излезе пак на открито. Беше в плен на далечното минало и неговите сенки. Миналото не изчезва безвъзвратно. То може да бъде извикано и човек пак да се срещне с него. Много тайни крие още животът.

Малко след пещерята скалите се огъваха и даваха място на тясна и къса долина. Оттам се чуваше шум на вода. Водопадчето беше толкова високо, че водата падаше на роса. Под това пръскало, точно там, дето падаше водицата, имаше издялана костенурка, а на десетина крачки по-напред – рак. Чрез тях, ясно, беше означена най-малката и най-голямата вода.

Оттатък водопادا имаше издялан ловец, арнаутин, вдигнал шишането на прицел: на отсрещната стена – паднала на предните си крачета, ранена сърничка. Това беше среща на жестокостта с милостта. Каква тъга и болка имаше в позата и в погледа на сърничката! Как хубаво беше постигнал художникът-ваятел всичко това! Изображението му напомняше за жената – слаба, безпомощна, и все пак неизменно рамо до рамо с мъжа. Контрастът беше силен, вълнуващ. Скитника не можеше да се откъсне от този образ!

По-нататък, барелефно върху чистата, гладка стена беше изразяна квачка с пиленца и две змии около тях. Квачката беше настрохнала – разперила криле, тя събираше пиленцата си, готова да ги брани с цената на живота си. Змиите изразяваха самоуверена жестокост и коварство. Майчината любов видимо ги респектиреше. Пиленцата бяха малки, безпомощни, те се надяваха само на майка си. Ще ги опази ли тя? Тази картина беше иносказателна – за двойното робство на нашия народ.

Още по-нататък беше изваяна мечка с мечкар. На халка, прекарана през горната и устна, висеше синджир. Тя играеше, застанала права на задните си лапи, издигнала предните. Меч-

карят държеше тояга и удряше дайре. Изображението беше внушително, човек потръпваше от неговата сила. Изпълнението беше съвършено.

Там някъде, под скалите, извираше извор. Над извора, като жива, беше изваяна мома в народна носия, с менци на рамо. Беше току-що изправила кръшна снага, а от менците ѝ се плискаше вода.

Скутника се загледа прехласнато: колко хубост беше предадена, с каква любов беше работил художникът! Изразът, изразът на лицето – тук бяха съчетани смелост и сила с целомъдрието и чистотата на девицата!

Той прочете изгълбаните под образа думи: „мома Рада“. Легендата разправяше, че тя е била момичето на поп Мартин, което следвало четата заедно с баща си.

На същия край на скалата беше изваяна глава, с такова трагично изражение и воля, съчетани в едно, че Скутника потръпна. Под образа имаше само една дума: „Воеводата“.

Той прихлупи лицето си с ръце. В него нахлуха образи и картини, пламнаха спомени, един живот възкръсна и го изпълни. Това беше негов живот. Миналото го обзе!

Животът не отминава безвъзратно. Той има свои цикли и когато настане време, пак се явява. И миналото пак застава пред човека като едно ново бъдеще!

АБУБЕК ИР

Ако отидете някога в Цариград, потърсете сладкарницата на Абубекир. Тя е към голямата джамия и е най-голямата, всички я знаят. Когато и да попитате, ще ви я покаже. Като влезете в големия салон, веднага се чувства чистота, ред и порядък. Въздухът е наситен с най-различни сладостни аромати. Посетители винаги има много. Тук се сервира най-хубавото кафе, чай и всевъзможни източни сладки и сладкиши. През лятото тук се продава най-хубавата боза, прочута в целия град. Известно е, че сладкарското изкуство на Изток е на голяма почит и че най-добрите майстори в него са от албанския народ.

В сладкарницата работят петимата синове на Абубекир. Те завеждат разните отдели: за халви, локуми, шекери, които се изпращат из цялата страна. Какви пък кадауфи, баклави, ашурета, сладоледи се приготвят! И въпреки многото клиенти, обслужването е отлично. Прислужват млади, пъргави, подвижни, сърчни хора от албанския народ. Никакво забавяне, никакво чакане, поръчките се изпълняват веднага.

Абубекир имаше сладкарници във всички по-големи градове и села, само в Скопие нямаше. Тук живееше семейството му и той не искаше да има предприятие.

Ето как стана запознаването ми с Абубекир, как влязох в живота му и той в моя.

Бях мобилизиран. Изпратиха ни в Скопие – стопанска рота, хамалска рота: товарехме и разтоваряхме вагони, пренасяхме и пазахме складове с храни, обработвахме стопанство някъде към летището.

Бях поставен на пост пред някакъв склад за храни край Вардара, стотина крачки по-долу от големия мост. Вардарът беше придошъл, проливни дъждове се бяха излели горе, в Шар планина. Водната стихия се носеше с гръм. Тя влачеше всичко, каквото беше задигнала по пътя си: дървета, изтръгнати с корени, дъски, греди, курници, цели бараки, купи сено. Беше страшно да гледаш тая стихия! Тя замаиваше, тоя хаос привличаше, искаше ти се да се хвърлиш в него. Човек трябваше да се противи на това влечение.

На големия мост имаше много народ, гледаха водите. Бях се загледал и аз в мътните талази, когато откъм моста се разнесоха виковете, писъци. Видях, че водата подмята някаква синя дрешка. Тя се носеше право към мене. Хвърлих пушката, съблякох куртката, събух ботушите. Хвърлих се в мътните талази и сграбчих синята дрешка. Беше детенце, прегърнах го с едната ръка, а с другата и с краката плувах, като се държах над водата и пазех от плуващите предмети. Водната стихия ни грабна и ни понесе надолу. Народът тичаше по брега, махаше с ръце и викаше. Борех се да се държа в средата, защото в краищата водите можеха да ни хвърлят в зидовете и да ни смажат. Померих да се хвана за едно дърво, което плуваше наблизо, но то беше вече заето - змии се бяха настанили върху него. Пуснах дървото да отмине. Водите ни носеха с голяма скорост, тъй че отминахме далеч напред. Детенцето беше обвило ръчички около врата ми и беше прилепило лицето си до моето.

Скоро реката излезе из града, навлязохме в оризищата, тлюлюнищата, зеленчуковите градини. Водите се бяха разлели нашироко, скоростта на стихията намаля. Опитах се с крак да достигна дъното – едва го докосвах; пак плувах и плувах, пак опитах да докосна дъното – водата беше до гърдите ми; плувах още, виждаше се брега, някакво шосе слизаше надолу. Пак опитах дъното – водата беше до пояс, стъпих и почнах да газя. По шосето се зададоха конници – явно е, те търсеха нас. Водата достигна до коленете ми, със сетни сили се измъкнах из

нея. Конниците скочиха, готичаха, взеха детенцето, аз паднах на земята.

Свестих се, когато чух викове и плачове; изправих се. Народът беше дошъл. Майката презръщаше Синята грешка, плачеше и я целуваше. Като ме видя, затича се, презърна ме и ме целуна, народът ликуваше. Спомних си: ами че аз съм войник на поста! Казах на хората с конете, че трябва да се върна на поста си. Дадох ми кон, яхнаха и двама с мен, препуснахме нагоре към мястото. Постът беше сменен, имаше друг войник: ротният поръчал да се явя при него.

Отидох в помещението (бяхме настанени в Търговската гимназия), преоблякох се и се явих при ротния. Той седеше зад бюрото, строг и намръщен. И фелдфебелът беше тук. Ротният каза:

– Знаеш, че войник не може да напуска поста си. Наказанието е строго, може да отиде до военен съд. Но понеже спаси един живот, ще смекчим наказанието.

Като се обърна към фелдфебела, рече:

– Тури го в карцера за 15 дни!

Фелдфебелът ме отведе в мазето. Имаше там един килер без прозорци, който служеше за карцер. Нямаше нищо – ни стол, ни легло, подът циментов. Легнах на цимента. Колко съм лежал, не зная. Вратата се отвори, влезе фелдфебелът:

– Ела с мен!

Отведе ме в канцеларията. Ротният не беше навъсен, до него в креслото седеше човек с бяла брада и чалма, едър, представителен. Като ме видя, стана, приближи се до мене, презърна ме, като ме държа дълго в презръдките си и говореше език, който не разбирах. Като ме пусна, ротният рече:

– Наказанието, което ти наложих, остава, но ще го прекараш при Абубекур.

Абубекур му се поклони, взе ме под ръка и ме изведе. Навън народ и войници много, а пред зданието – каляска с два бели като мляко коня. Седнахме и каляската се понесе. Не познавах добре града, но видях, че навлязохме в турската махала,

по тесните криви улички. Каляската спря пред голяма порта, наоколо – високи зидове. Портата се отвори, влязохме в обширен двор, каляската спря пред къщата. Посрещнаха ни жени и прислуга, затича се и майката на Синята грешка до мен, прегърна ме и ме целуна. Синята грешка се прилепи до мене, пак обви ръчички около врата ми, прилепи личицето си до моето. Казвам на Абубекур:

– Дайте ми грехи като вашите.

Дойде прислужница, която знаеше български и превеждаше. Абубекур ми каза:

– Полегни да си починеш, докато приготвят вечерята.

Млад прислужник ме заведе в стаята, определена за мене. Заг плюшен балдахин имаше легло. Заспал съм веднага.

Когато се събудих, свечеряваше се. Младият прислужник ми помогна да се облека; като турих и чалмата, се огледах. Видях хубав мюсюлманин, и главното – не се различавах от тях. Сега видях колко са удобни тези източни грехи – широки, свободни, красиви, няма тези кюнци, крачолци, джобове, копчета, които те ограничават. Когато излязох, всички бяха възхитени от вида ми. Приблужи старата майка и ме прегърна, тя каза една дума, преведоха ми я: „Синко!“ Дойде и майката на Синята грешка: „Приличаш на моя Орханбей!“ Синята грешка вече не се отдели от мене - това беше най-малкият внук на Абубекур, неговият любимец, пък и на всички.

Под асмата беше сложена трапеза. Беше дошъл Рамадан-ходжа, главният ходжа.

Сложиха ме да седна между него и Абубекур. Ходжата беше хубав човек, чист, спретнат, спокоен, имаше достойнство и авторитет. От него се излъчваше някакъв мир, беше приятно да го гледаш. Абубекур ме представи. Притворих очите си и казах нашата малка молитва преди ядене, безгласно, но всички усетиха, че едно малко тайнство се извърши.

Поднесоха гореца пилешка супа. Казвам:

– Аз не ям месо, дайте ми нещо друго.

Стана суматоха, жените се разтичаха:

– Как така да не ядете месо, че какво тогава?!

– Дайте ми кисело мляко или някое яйце изпържено.

Донесоха, вечерята тръгна. В кристални чаши почнаха да наливат вино от голяма кана, то пръскаше искри. Казвам:

– Не ми наливайте, не пия.

Учудването беше още по-голямо.

– Налейте ми чиста вода.

Вечерята тръгна гладко. Донесоха сладкиши, баклави, халви – тук вече нямаше противоречия.

Завърши вечерята. Влязохме в къщата, в камината гореше огън. Винаги, когато Абубекир си беше в къщи, вечер се палеше огън – напомнял му далечното детство в бедното планинско селце и голямото, любимо семейство. Горяха борови дърва и във въздуха се усещаше дъх на смола. Седнахме на ниските удобни кресла – на тях се почиваше добре; запалиха се наргилета, туриха и до мен едно.

– За мене не трябва, не пуша.

Стана пак суматоха: какъв е този човек?! Ходжата рече:

– Аллах праща такива хора да ни покаже как да живеем.

Настана хубаво мълчание, всеки мислеше. Времето пее, огънят пращеше, пламъците се виеха нагоре. Има в огъня нещо родно, едно далечно минало говори чрез него – колко пъти ни е спасявал той от студ и зверове! Човек изпитва към огъня благодарност и дълбока привързаност.

На вечерния огън присъстваха и жените, на почетно място – старата майка, около нея младите. Поднесоха кафето – тук вече нямаше противоречие.

Няколко дни почивахме в стария дом, показаха ми всичко хубаво, което имаха. Той беше богат дом, какви килими видях тук, какви тъкани, дърворезби и старинни оръжия! Видях и картини на стария град, когато Скопие е бил в разцвета си като столица, град на джамии, градини, чешми и фонтани – слънчев град.

После каляската с белите коне ни заведе до подножието на Шар планина. Тук Абубекур имаше голямо стопанство: стопана кошера, овощни градини, гюлови градини – много декари. Беше идеално подредено и поддържано стопанство. Прекарахме няколко дни. Управителят предложи да отидем на лов. Имало в планината сърнички, диви кози, а по високите върхове се срещали и диви овни – муфлони; за зайците да не говорим. Имал и хубави кучета. Донесе пушките, имаше и за мен. Казах на Абубекур:

– Аз на лов не ходя, животни не убивам. Ако е да отидем на екскурзия, да ги погледаме, да им се порадваме – идвам. Но с пушка и с кучета на лов не отивам.

Приеха моето предложение. Сутринта рано отидохме по стръмните, тесни пътеки на чудната Шар планина. Нямаше да видим дивите козички, ако да не бяхме чули шума от камъчетата, които събаряха като тичаха. Стадото беше голямо, 30–40 козички, имаше и малки. Радостно беше да гледаш техния грациозен бяг. Спряха се на висока поляна срещу нас и почнаха да пасат, но на един камък стоеше пазач. Един от младежите се опита да ги приближи, мина от подветрената страна, сниси се по долинката, да не го видят, но пазачът го усети, издаде глас и стадото побягна. Не закъсня да се покаже и заекът. Големите кадифени уши му бяха докладвали всичко. В небето кръжеше голям кръстат орел. Беше ясен, топъл и тих слънчев ден. Абубекур тури ръка на рамото ми и каза:

– По-хубаво, че не взехме пушките, нямаше да можем тъй да им се радваме. – Върнахме се привечер.

Дните вървяха неусетно. Грижите за мене бяха родителски, бях като в родно семейство.

Една вечер Абубекур ме заведе в стаята си. Застанахме пред малка кръгла масичка, покрита с бяла копринена кърпа. Абубекур махна кърпата – на златен поднос бляснаха скъпоценности: в средата – торбичка, обшита с бисери, пълна със златни монети, наоколо – кадифени кутии отворени, в тях – пръстени, обеци, гривни, наниз и една диадема за глава – всичко от

злато и скъпи камъни. Цяло богатство! Абубекир ме погледна щастливо и рече:

– Всичко това е твое.

Изправих се, застанах пред него, турих ръце на раменете му, помоних поглед в очите му и рекох:

– Не мога да го приема.

Погледът ми говореше по-красноречиво от гумите ми. Абубекир наведе очи. Той ме разбра. После посегна, извади от една кутия малък пръстен със сапфир – синият скъпоценен камък. От него струеше студен, далечен живот, като че идваше от края на Вселената. Абубекир ме погледна с молба:

– Това ще вземеш.

Нямаше как, приех пръстенчето. То ставаше на малкия ми пръст.

Отидохме при огнището, жените вече бяха там, също и Рамадан-ходжа. Запашиха се наргилета. Поднесе се кафе. То се сваряваше в жарта. Тогава казах:

– Ще ви разправя една стара приказка, за гърбавия роб. От тази приказка се вижда кое е истинското богатство и как трябва да се пази то.

Всички обичат приказките. Разправах бавно, живо, с акцентирание и паузи – всичко с мярка. Който слуша, трябва да вижда картините, образите, действията. Да се разправя приказка е голямо изкуство.

Рамадан-ходжа превеждаше, знаеше отлично български – беше помак.

Като свърших приказката, някои от жените се бяха разплакали. Абубекир беше дълбоко замислен. Рамадан-ходжа каза:

– Тази приказка трябва да чуе народът в джамията!

Питам го:

– Позволено ли е друг да говори в джамията освен ходжата?

– За онези, които Аллах е белязал, позволено е.

Другата вечер разказах приказката за гърбавия роб в джамията.

Тя беше препълнена с народ. Ходжата беше седнал до мен и превеждаше. Турците бяха трогнати.

Ето я приказката за гърбавия роб.

Във времето на Харун ал Рашид в Багдад настана суша. Такава суша не беше запомнена и от най-старите хора. Дни, седмици, месеци – нито облаче по небето! Слънцето изгрява и залязва, опалва като пещ земята. Небето – зачервено като огнен похлупак. Денем не можеше да се излезе на улиците. Хората търсеха малко хладинка в избите. Животът замираше. Само нощем наставаше малко оживление. Пресъхнаха чешмите, нямаше вода за добитъка и трябваше да го изпратят към реката Тигър. Само в най-дълбоките кладенци имаше малко вода и тя едва стигаше за хората. Листата на дърветата изсъхнаха и можеха да се стрият на прах. Даже гордите палми на пустинята, и те отпуснаха листа. А сушата продължаваше, не достигаше вече вода и за хората.

Тогава халифът Харун ал Рашид свика големия съвет – светския и духовния – през нощта. Казва халифът: „Такова бедствие не сме чували досега. Какво може да се направи?“ Не могат да вземат решение. Тогава става шейх-юл-ислямът – духовният водач: „В старите книги е написано, че когато стане такова голямо бедствие, трябва да се свика народа на все-нощно бдение и молитва към Аллаха, да бъде името Му благословено!“ Всички приеха предложението и изпратиха вестители: другата нощ хората да дойдат на площада пред двореца на бдение и молитва! Това ще става три нощи подред!

На другата нощ народът се събра при голямата джамия, излязоха и халифът, и придворните; всеки постла молитвено-то си килимче, ходжите четяха сури от Корана, и всички се молеха усърдно цялата нощ. Така – три нощи подред. Ни глас, ни слушание! Сушата продължаваше.

Една нощ от двора излизат великият безир Ал Джафар̀̀ и първият певец Ал Манс̀̀р; отиват си. Но като минават покрай голямата джамия, Ал Джафар̀̀ казва: „Да влезем за малко.“ Влизат. Няма служба, джамията празна. Застават отстрани на голямата колона.

В това време пред колоната излиза малък човек, гърбавичък, гол, само с една кърпа около кръста; на врата му желязна халка – значи роб. Простира молитвеното си килимче, прави три поклона, казва три сури от Корана (най-кратичките), коленичи и като вдига нагоре ръце, казва: „Аллах, заради нашето приятелство, направи да завали дъжд в този час!“ – и опря челото си о земята. След малко – духна вятър, усили се, засвятка, загърмя, затрещя – и рукна дъжд из ведро. Вали, вали, вали!... Навън народът излиза на улиците, вика, пее, газу из водата, всеки иска да го намокри дъждът!

Човечето сгъва килимчето си, туря го под мишница и тръгва. Ал Джафари и Ал Мансур – подир него. А навън – дъждът вали, вали, вали, и народът ликува! Тук човечето, там човечето – Ал Джафари и Ал Мансур подир него. Стигат до една висока сграда, човечето през една странична вратичка влиза вътре. Оглежда се Ал Джафари и казва: „Не е ли това къщата на моя приятел, роботърговеца Али?“ Отиват при главната порта и чукаат. Отваря се портата и като виждат скъпите гости, различват се, викат стопанина, въвеждат ги вътре, запалват фенерите, донесят им дрехи да се преоблекат, запалват огъня в камината. А дъждът навън все вали, вали, вали, и народът ликува! Идва роботърговецът Али, прави нисък поклон пред Ал Джафари и казва: „Господарю, на какво дължа високата чест да посетите дома ми?“ „Не си ли ти моят приятел, роботърговеца Али? Дойдох да си купя роб.“ Али се покланя пак и казва: „Господарю, какъв роб искате? Имам всякакви роби: силни в занаяти и изкуства, имам робини красиви, танцувачки и певици, изкустни в саз*, лира и други инструменти. Какъв роб искате?“

* (тур.) – източен музикален инструмент

Ал Джафари отговаря: „Искам да видя всичките ти роби.“ Али вика домоуправителя си: „Направи да минат всичките ни роби пред лицето на господаря ни!“ И почват да вървят робите - вървят, вървят, минават всичките. Ал Джафари казва: „Всичките ли роби минаха?“ Али пита домоуправителя. „Господарю, всички минаха, само онзи, гърбавия, който е в конюшната, не е, но той не е за пред хора.“ „Доведете и него!“ След малко идва гърбавото човече, пак с килимчето си под мишница. „Този роб искам да купя“, казва Ал Джафари. „Господарю, този ли роб избрахте?! – чуди се Али. – Него за нищо не го бива, само пои конете в конюшната и се моли на Аллаха.“ Ал Джафари казва: „Този роб искам да купя. Направи разписката, ще платя. Колко струва?“ Али отговаря: „Един дирхем“ (най-малката монета). „Направи разписката!“ И като се обърна към роба, везирът каза: „Сега аз съм ти господар. Тръгваме, вземи си каквото имаш.“ Робът казва: „Каквото имам, на мене е.“

Тръгват си, изпрацат ги. А навън гъждът вали, вали, вали, и народът ликува. Приближават към главната джамия, робът се обръща към Ал Джафари: „Господарю, защо ме купихте?“ „Не беше ли ти, който се помоли в джамията и по твоята молба Аллах прати гъжда?“ Робът казва: „Господарю, да влезем в джамията.“

Влизат. Робът отива на същото място пред колоната, постила килимчето, коленичи, изрича най-кратката молитва, и като вдига ръцете си, казва: „Аллах, родените от жена научиха за нашето приятелство. Вземи душата ми в този час!“

И умря гърбавият роб.

Чак сега видяха колко красиво беше лицето му, като на хурия*.

* (араб.) – красавица от мохамеданския Рай, ангел

МЕСЕЦЪТ НА СМЪРТТА. ПОСЛЕДНИЯТ ОГЪН

Всеки човек рано или късно ще се срещне с Ангела на смъртта. Учителя го нарича „най-красивият Ангел с печалната усмивка“.

Скутника беше вече извървял пътя, и какъв богат творчески път беше той! Какви борби, каква работа и напрежение изнесе! Той не се примиряваше с неправдите, насилието и лъжите човешки. Идеи осветяваха пътя му.

Наближаваше вече деветдесеття години, но беше запазил младежки вид, движеше се леко, от него се излъчваше сила. Лицето му беше озарено от вътрешна светлина – тук присъстваше мисълта. Човек е гражданин на Всемира, той пътува с крилете на мисълта и може да посети далечни и невидими светове. В Откровението е казано: „И видях престол на небото, и на него имаше Някой седнал.“ „Някой седнал“... Този свят има Господар – *това* е науката, която човек трябва да изучава.

За Скутника беше естествено да обича всичко живо и този прекрасен свят беше неговия дом. Той знаеше на кого служи. Погледът му винаги търсеше Него. А сега беше вече получил предупреждението – сърцето беше преуморено. Той беше дошъл да се прости с любимите си места и приятели. И сега на върха край гората пак се запали малкият огън, както винаги.

Такъв декември се случва на сто години веднъж. Ветровете, мъглите, гъжговете преминаха през ноември, те измиха планината и прогониха човеците. Настана светъл покой. Беше краят на декември, а се заредиха слънчеви дни, като че ли останали от лятото.

Скитника стоя дълго време на скалите. Тук те се отсичаха отвесно и ограждаха голям камен котел, може някога да е служил за варница; беше дълбок 3–4 метра и широк 2–3. Скитника обмисляше нещо, съобразяваше, картини възникваха пред него. Беше важно решение. А светът наоколо беше чудесен! От време на време той отправяше поглед, пълен с любов, към далечните върхове и поляни. Беше неговият свят.

Казват: „Мъртва природа“. Мъртва природа *няма*. Животът прониква всичко – и време, и пространство, и материя. Всъщност човек живее във всичко, което обича, и няма място, където той да не може да бъде.

Скитника беше съобщил на дърварите да дойдат. Дойдоха четирима души с две кончета и кола. Това бяха стари негови приятели: дядо Кольо, Мървьяка и двамата им снове. Той обясни какво иска: трябваше да донесат от гората дърва и да ги нарежат в каменната яма. В средата изправиха стълб от цяло голямо дърво. Около него нареждаха изправени едно до друго по-къси дървета, така се изпълни цялата яма догоре. Работата им взе два дни, хората бяха силни и сръчни. Скитника им плати двойно от уговореното и те си отидоха благодарни.

Тази нощ той не затвори очи. Слуша шепота на гората, странните, сдържани гласове на нощта, гледа звездите и говори с тях, всичко му беше безкрайно мило, той се прощаваше със своя свят. „Хубав живот живяхме ние, благодаря за всичко!“ И пак рече високо: „Благодаря!“

На другата сутрин, в зори, Скитника запали Големия Огън. Дървата се подеха, извиха се мощни пламъци. Това беше стихията на огъня, която той тъй обичаше – неговата родна стихия! Изправи се на скалата. Слънцето изгря и се издигна. Над Балкана се спусна благословен мир.

Той се загледа в буйния огън, пламъците се извиваха с фучене. В дъното на котела се образуваше вече жерава. Скитника се приближи до края на скалата, хвърли вещите си в огъня, вдигна ръце и благослови този хубав свят... „Някой седеше на престола“... След това се хвърли в огъня и прегърна стълба.

Пламъците се извиха с още по-голяма сила. Те свършиха добре работата си. Огънят горя целия ден до вечерта. Жарта тлея цяла нощ.

Ето, беше Скитника – и няма го вече. А може би го има, защото Мъдрецът казва: „Човек живее в това, което обича.“

В какъв чудесен свят живеем!

Казва пророкът: „И Духът да се върне при Бога, Който го е дал“.

През този ден времето се промени, заваля сняг и зимата влезе в правата си.

СЪДЪРЖАНИЕ

СРЕЩИ С МАЛКИТЕ БРАТЯ

Мирът	9
Стърничката	11
Скалите	14
Скалничетата	15
Съчетания	17
„Юйй,лойй,лойй“	18
Еленът	20
Конят	23
Самодивските поляни	26
Гурльо	29
Пъстървите	31
Майка	33
Дядо Русин	34
Шар планина	35
Молитвата на църкелите	36
„Иди там – не зная къде, донеси онова – не зная кое“	38
Манастирчето „Свети Спас“	41
Светлият кръг	43
Дивата козичка	45
Синът на мечката	46
Скърбят ли животните	48
Муцинка	50
Сивите волчета	52
Катеричките	55
Благодарност	56
Тошката	58
Пусак	61
Бианка	62
Разстрел	63
Овчарските кучета	65
Цветето	67

Розите	69
Ябълката	71
Слънчогледът	72
Бадемите	73
Заекът	75
Доверието	77
Кардиналът	78
Мравките	79
Скворчето	80
Белият гълъб	83
Орелът	85
Свободата	89
Златната гривна	92
Живите барометри	94

АНГЕЛИ БОЖИИ ХОДЯТ ПО ЗЕМЯТА

Първите революционери	99
Везбената писменост	102
Дядо Иван	105
Ходжата от Каймаклий	108
Дянко Колелото	110
Горилата	112
Михаил ковачът	115
Йосиф	118
Йеремия	124
Никифор звънарят	127
Къртицъня	132
Последната борба	137
Битката на момите	142
Белите скали	146
Абубекур	152
Месеца на смъртта. Последният огън	163

БОРИС НИКОЛОВ
Срещи с малките братя
Ангели Божи ходят по Земята
Разкази

Българска, II издание

Редактор: Мария Кисова
Илюстрации: Анжела Минкова
Оформление на корицата: Илиана Попова

На корицата - „Странстващият пастир“
на художника Борис Георгиев

Предпечатна подготовка: Георги Божанов
Коректор: Мария Кисова

Издателство Бяло Братство
София 1113, кв. „Изгрев“
ул. „Ген. Щерлю Атанасов“ №6
тел. (02) 963 43 13; 866 89 55